

Leidraad Watertoets

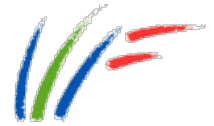

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
1. Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Doel	4
1.3 Werkwijze.....	4
1.4 Duurzaamheid en Innovatie.....	4
1.5 Opbouw van de leidraad	5
2. Beleid	6
2.1 Verankering van de watertoets.....	6
2.2 Wro en de Wabo.....	6
2.3 Waterwet	7
2.3.1 Nationaal Waterplan 2009 - 2015.....	7
2.3.2 Regionaal Waterplan	8
2.3.3 Waterbeheerplan	10
2.3.4 Gemeentelijke Watertaken	11
2.4 Waterkwaliteit en Kaderrichtlijn Water	12
2.5 Keur, algemene regels, beleidsregels en legger	12
3. Het watertoetsproces	14
3.1 De watertoets.....	14
3.1.1 De digitale watertoets	14
3.1.2 Vooroverleg	15
3.2 Ruimtelijke plannen: van abstract naar concreet - van groot naar klein.....	15
3.2.1 Diverse vormen ruimtelijke plannen	15
3.2.2 Ruimtelijke procedures.....	16
3.3 Het watertoetsproces: van uitgebreid tot kort	18
3.3.1 De fasen van het watertoetsproces	18
3.3.2 Uitgangspunten watertoetsproces	21
3.3.3 Abstractieniveau van de watertoets	21
3.3.4 Verbanden met andere processen binnen Wetterskip Fryslân.....	22
4. De wateraspecten.....	23
4.1 Algemeen.....	23
4.2 Veilig.....	24
4.2.1 Primaire waterkering.....	24
4.2.2 Regionale waterkering	27
4.2.3 Lokale kering.....	32
4.2.4 Buitendijkse gebieden	34
4.3 Voldoende.....	36
4.3.1 Hoofdwatergangen	37
4.3.2 Schouwwatergangen en Secundaire wateren	40
4.3.3 Bergingsgebieden	41
4.3.4 Peilbeheer	42
4.3.5 Dempingen	44
4.3.6 Toename verhard oppervlak.....	45
4.3.7 Drooglegging	51
4.4 Schoon.....	53
4.4.1 Rioolpersleidingen.....	53
4.4.2 Rioolwaterzuiveringsinstallaties	54
4.4.3 Rioolgemalen	55
4.4.4 Zwemwater.....	56
4.4.5 Ecologie/ KRW.....	57
4.4.6 Schoonhouden – scheiden – zuiveren	60

4.4.7	Grondwaterbeschermingsgebieden	61
4.5	Het wateradvies en locatiekeuze	61
5	Besluitvorming en uitvoering	64
5.1	Besluitvormingsfase	64
5.2	De realisatie van het plan en het wateradvies	65
	Begrippenlijst	66

1. Inleiding

De Leidraad Watertoets is een vervolg op en actualisatie van de Leidraad Stedelijk Waterbeheer uit 2004. In dit hoofdstuk staat beschreven waarom Wetterskip Fryslân een nieuwe Leidraad opstelt, wat het doel is van de nieuwe Leidraad, hoe deze tot stand is gekomen en hoe de Leidraad Watertoets is ingedeeld.

1.1 Aanleiding

In 2004 is door Wetterskip Fryslân een Leidraad Stedelijk Waterbeheer vastgesteld. Deze Leidraad is een instrument waarmee waterschapmedewerkers helder en eenduidig over water kunnen communiceren met gemeenten. De Leidraad Stedelijk Waterbeheer werd door medewerkers van Wetterskip Fryslân gebruikt bij het opstellen van wateradviezen en beantwoorden van vragen. In 2004 hadden gemeenten en waterschappen nog weinig ervaring met de watertoets, die in 2002 van kracht is geworden. Anno 2013 is door beide partijen veel ervaring opgedaan met het watertoetsproces. De inhoud van de Leidraad Stedelijk Waterbeheer en de praktijk van de watertoets sluiten niet meer op alle punten goed bij elkaar aan. Daarnaast zijn er ook in wet- en regelgeving de afgelopen 9 jaar de nodige wijzigingen geweest. Stedelijk waterbeheer reikt verder dan alleen het proces van de watertoets. Andersom is de watertoets breder dan alleen het stedelijk waterbeheer, er zijn ook ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied. Voor de geactualiseerde versie van de Leidraad Stedelijk Waterbeheer is er daarom voor gekozen om de naam Leidraad Watertoets te gebruiken.

1.2 Doel

Doel van de Leidraad Watertoets is dat in ruimtelijke plannen alle wateraspecten worden meegenomen, waarmee wordt voldaan aan de beleidsdoelstellingen van de thema's veilig, voldoende en schoon. De Leidraad Watertoets is een instrument waarmee de waterbelangen in ruimtelijke plannen kunnen worden geborgd en waarmee er zorg voor kan worden gedragen dat ruimtelijke plannen voldoen aan de uitgangspunten van Wetterskip Fryslân. Daarnaast zorgt de leidraad watertoets voor draagvlak van het wateradvies bij de gemeenten en voor een betere samenwerking tussen gemeenten en Wetterskip tijdens het watertoetsproces. De leidraad geeft duidelijkheid over de juridische status van het wateradvies.

1.3 Werkwijze

De Leidraad Watertoets is opgesteld door de Projectgroep Leidraad Watertoets. Onderdeel van het proces was het consulteren van specialisten en gebruikers van de Watertoets. De voortgang van de Leidraad is enkele malen in breder verband besproken, waarna de Leidraad op basis hiervan verder is vormgegeven.

1.4 Duurzaamheid en Innovatie

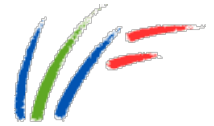
Een veelgebruikte definitie van duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen (de definitie van de VN-commissie Brundtland uit 1987). In het kader van ruimtelijke ontwikkelingen vanuit het oogpunt van water gaat het er dan om dat ontwikkelingen plaats vinden op die locaties die vanuit het oogpunt van waterbeheer geschikt zijn. Een niet-duurzame ontwikkeling is het bouwen van een nieuwe woonwijk op het laagste punt in een polder waardoor er continu bemalen moet worden om de voeten van de toekomstige bewoners droog te houden. In de Leidraad Watertoets is Duurzaamheid en Innovatie geen los staand onderwerp, het komt bij verschillende aspecten terug. Innovatie komt bijvoorbeeld terug in de manieren waarop de toename van verhard oppervlak gecompenseerd kan worden, zoals hergebruik van regenwater. Duurzaamheid komt terug in onder andere Duurzaam Peilbeheer.

Door ook vanuit het oogpunt van duurzaamheid te kijken naar ruimtelijke ontwikkelingen en het wateraspect blijft het waterbeheer ook in de toekomst uitvoerbaar en betaalbaar. Water is echter niet het enige aspect waar bij ruimtelijke ontwikkelingen rekening mee moet worden gehouden. Door gebieden in een vroeg stadium vanuit diverse aspecten te bekijken kan een duurzame ruimtelijke ontwikkeling voor verschillende aspecten worden behaald. Een methode hiervoor is het gids-model. Meer hierover staat in het tekstkader in paragraaf 3.3.1.

1.5 Opbouw van de leidraad

Hoofdstuk 2, *Beleid*, geeft een beschrijving van het van toepassing zijnde beleid. In dit hoofdstuk wordt duidelijk waar de verplichting voor de Watertoets vandaan komt en waar de uitgangspunten voor de watertoets hun oorsprong vinden. In hoofdstuk 3, *Het watertoetsproces*, worden de processen voor het tot stand komen van een ruimtelijk plan, het watertoetsproces en de samenhang tussen deze twee processen beschreven. Ook gaat dit hoofdstuk over het afstemmen van het watertoetsproces en wateradvies op de inhoud en het abstractieniveau van het ruimtelijke plan. Hoofdstuk 4, *De wateraspecten*, gaat in op de inhoudelijke onderwerpen waarop wordt getoetst en waarover wordt geadviseerd in het wateradvies. Tot slot gaat hoofdstuk 5 over de *Besluitvorming en Uitvoering* van ruimtelijke plannen en ontwikkelingen.

2. Beleid

Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van wet- en regelgeving en beleid dat van belang is voor de watertoets. In dit hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op de vragen:

- *Waar komt de verplichting voor de watertoets vandaan?*
- *Op basis van welk beleid en welke uitgangspunten worden ruimtelijke plannen beoordeeld in het kader van de watertoets?*

Doel van dit hoofdstuk is niet om een complete weergave te geven van al het beleid en alle wetten die van invloed zijn op de watertoets.

2.1 Verankering van de watertoets

In artikel 3.1.1 van het *Besluit ruimtelijke ordening* (Bro) is vastgelegd dat voor bestemmingsplannen, inpassingsplannen en projectbesluiten (met het van kracht worden van de Wabo per 1 oktober 2010 omgevingsvergunning met uitgebreide voorbereidingsprocedure) het doorlopen van een watertoetsproces wettelijk verplicht is: "Het bestuursorgaan dat belast is met de voorbereiding van een bestemmingsplan pleegt daarbij overleg met de besturen van betrokken gemeenten en waterschappen en met die diensten van provincie en Rijk die betrokken zijn bij de zorg voor de ruimtelijke ordening of belast zijn met de behartiging van belangen welke in het plan in het geding zijn. Artikel 3:6 van de Algemene wet bestuursrecht is van overeenkomstige toepassing". Artikel 3.1.6 van het Bro geeft aan dat in de toelichting bij het bestemmingsplan een beschrijving moet worden gegeven van de wijze waarop in het plan rekening is gehouden met de gevolgen voor de waterhuishouding.

In het *Bestuursakkoord Water* (Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Interprovinciaal Overleg, Unie van Waterschappen, Vereniging van Nederlandse Gemeenten en Vereniging van Waterbedrijven, 2011) is betreffende de watertoets afgesproken om het procesinstrument de watertoets, conform de Bestuurlijke Notitie Watertoets, uit te voeren bij alle overige ruimtelijke plannen die van belang zijn voor het waterbeheer, waaronder structuurvisies.

In de *Nota Ruimte 2006* wordt het watertoetsproces als volgt omschreven: "De watertoets omvat het hele proces van vroegtijdig informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijke beoordelen van waterhuishoudkundige aspecten in relevante ruimtelijke plannen en besluiten. Daarbij is het vooral van belang dat de initiatiefnemer in een vroegtijdig stadium van het planproces de relevante waterbeheerder(s) betreft. De initiatiefnemer en waterbeheerder informeren elkaar en werken samen aan een ruimtelijk plan waarin waterhuishoudkundige aspecten gewaarborgd worden. De waterbeheerder wordt in staat gesteld om een specifiek wateradvies op te stellen dat bij het opstellen van de waterparagraaf betrokken wordt. Bestuurlijk is overeengekomen dat alle waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen en besluiten een waterparagraaf bevatten, als resultaat van het uitgevoerde watertoets proces. Een waterparagraaf bevat een toelichting op het doorlopen watertoets proces en maakt de besluitvorming ten aanzien van water transparant".

In maart 2012 is de *Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR)* van kracht geworden. Deze structuurvisie vervangt onder andere de Nota Ruimte. In de SVIR schets het kabinet hoe Nederland er in 2040 uit moet zien: concurrerend, bereikbaar, leefbaar en veilig. Met betrekking tot water gaat het vooral om de zoetwatervoorziening in droge perioden en periodes met extreme neerslag. *Het klimaatbestendig maken van het watersysteem en de ruimtelijke inrichting vraagt om een integrale aanpak van de gezamenlijke overheden, op nationale en internationale schaal, waarbij de wateropgaven in samenhang worden bekeken met andere beleidsterreinen zoals natuur, landbouw, visserij, verstedelijking en economie.*

2.2 Wro en de Wabo

De nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) is op 1 juli 2008 in werking getreden. In de Wro is vastgelegd hoe plannen van Rijk, provincies en gemeenten tot stand komen. Ook is vastgelegd aan welke voorwaarden ruimtelijke plannen moeten voldoen. Een overzicht van de van toepassing zijnde procedures geven we in hoofdstuk 3 van deze leidraad.

Op 1 oktober 2010 is de *Wet algemene bepalingen omgevingsrecht* (Wabo) in werking getreden. Hiermee zijn verschillende benodigde vergunningen samengevoegd in één vergunning. Voor een plan hoeft de

initiatiefnemer nu nog maar één vergunning aan te vragen, de omgevingsvergunning, in plaats van bijvoorbeeld een bouw- én een kapvergunning. Met de invoering van de Wabo is het projectbesluit vervallen. In plaats daarvan heeft de initiatiefnemer een omgevingsvergunning nodig met een uitgebreide voorbereidingsprocedure.

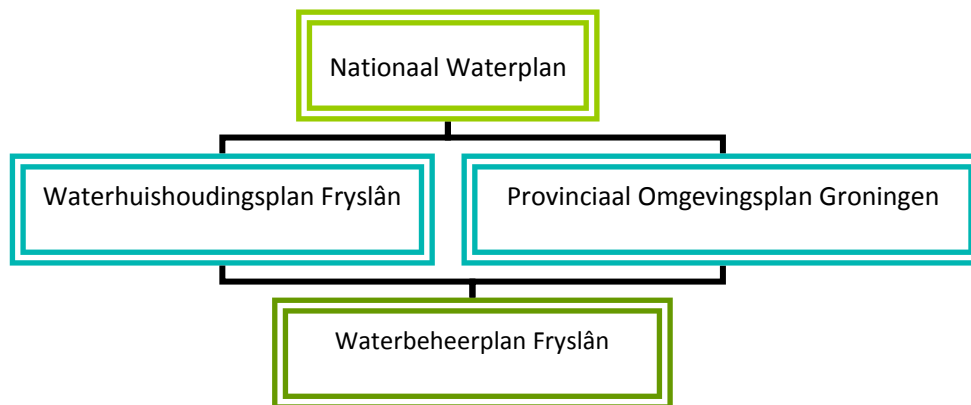
Momenteel werkt het Rijk aan de omgevingswet. Daarmee komen de Wro en Wabo te vervallen. Het is nog niet bekend wanneer de Omgevingswet van kracht wordt.

2.3 Waterwet

Op 22 december 2009 is de Waterwet van kracht geworden. De volgende wetten, of delen daarvan, zijn opgegaan in de Waterwet en daarmee vervallen: Wet op de waterhuishouding, Wet op de waterkering, Grondwaterwet, Wet verontreiniging oppervlaktewateren, Wet verontreiniging zeewater, Wet droogmakerijen en indijkingen, Wet beheer rijkswaterstaatswerken ('natte gedeelte') en de Waterstaatswet 1900. De Waterwet regelt het beheer van oppervlaktewater en grondwater, en verbetert ook de samenhang tussen het waterbeheer en de ruimtelijke ordening.

In artikel 2.1 van de Waterwet is het doel verankerd: voorkomen en waar nodig beperken van overstromingen, wateroverlast en waterschaarste, in samenhang met bescherming en verbeteren van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen en vervulling van maatschappelijke functies door watersystemen. Hiermee is het kader voor de uitvoering van de wet gegeven. Dat kader wordt vervolgens aangevuld met meer concrete normen voor waterkeringen, waterkwantiteit, functieervulling en de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen. De normen worden vaak geconcretiseerd in uitvoeringsmaatregelen die zich richten tot de beheerders. Deze moeten hun beleid op deze normen afstemmen.

De Waterwet beschrijft het planstelsel op het terrein van het waterbeheer. In de plannen op grond van de Waterwet moeten de doelstellingen van de Waterwet die verband houden met waterveiligheid, droogte en waterschaarste, chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen en maatschappelijke functies worden afgewogen en uitgewerkt. Het planstelsel ziet er schematisch als volgt uit (figuur 2.1).

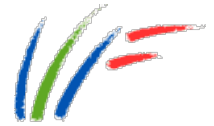

Figuur 2.1. Planstelsel Waterwet

2.3.1 Nationaal Waterplan 2009 - 2015

Het Nationaal Waterplan legt de hoofdlijnen vast van het nationale waterbeleid en de bijbehorende aspecten van het nationale ruimtelijke beleid. De hoofdlijnen zijn:

- Een aanduiding van de gewenste ontwikkeling, werking en bescherming van de watersystemen;
- Een uitzetting van de maatregelen en voorzieningen die daarvoor nodig zijn;
- De te verwachten financiële en economische gevolgen van het te voeren beleid;
- Een visie op de gewenste ontwikkelingen in verband met voorkoming en waar nodig beperking van overstromingen en waterschaarste.

Daarnaast maken de stroomgebiedbeheerplannen en het Noordzeebeleid onderdeel uit van het Nationaal Waterplan. Het Nationaal Waterplan is voor ruimtelijke aspecten een structuurvisie. Het Nationaal Waterplan vormt het kader voor de Regionale Waterplannen en de Beheerplannen.

In het Nationaal Waterplan beschrijft het Rijk haar strategie voor een duurzaam waterbeheer. Speerpunten daarbij zijn:

- Meebewegen met natuurlijke processen waar het kan, weerstand bieden waar het moet en kansen voor welvaart en welzijn benutten. Het is belangrijk water voldoende ruimte te geven en mee te bewegen met en gebruik te maken van natuurlijke processen. Wateropgaven moeten maximaal worden meegekoppeld met andere opgaven en problemen moeten zo min mogelijk worden afgewenteld;
- Met een adaptieve aanpak anticiperen op toekomstige ontwikkelingen. Maatregelen kunnen worden aangepast aan nieuwe inzichten of veranderende ontwikkelingen. Het kan dan gaan om bijvoorbeeld nieuwe inzichten in de ontwikkeling van klimaat, economie en demografie en de effectiviteit van maatregelen;
- Samenwerking binnen en buiten het waterbeheer. Betrokkenheid van alle relevante partijen, zowel publiek als privaat, bij het definiëren van de opgaven en het vinden van oplossingen, vindt het kabinet van groot belang. De samenwerking binnen stroomgebieden staat centraal bij de werkwijze van de onderlinge overheden. Uitwerking van de maatregelen vindt op alle niveaus zoveel mogelijk gebiedsgericht plaats, waarbij verschillende opgaven worden gecombineerd in integrale oplossingen.
- Solidariteit, flexibiliteit en duurzaamheid zijn basiswaarden die in het waterbeleid in algemene zin gevolgd worden. Solidariteit is terug te vinden in de wijze van financiering en het voorkomen van afwenteling. Flexibiliteit is nodig om mee te kunnen bewegen met onder andere ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening en klimaatveranderingen. Duurzaamheid wordt ingevuld door bij de keuze en uitwerking van alle doelen en maatregelen te streven naar grote lokale betrokkenheid en verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving, verbetering van de kwaliteit van ecosystemen en kansen voor het bedrijfsleven.

2.3.2 Regionaal Waterplan

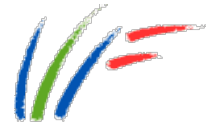
Het regionale waterplan legt de hoofdlijnen vast van het in de provincie te voeren waterbeleid (regionale oppervlaktewateren en het grondwater) en de daartoe behorende aspecten van het provinciale ruimtelijke beleid. De hoofdlijnen zijn:

- De vastlegging van de functies van de regionale wateren;
- Een aanduiding van de gewenste ontwikkeling, werking en bescherming van de regionale wateren;
- Een uiteenzetting van de maatregelen en voorzieningen die voor de bedoelde ontwikkeling, werking en bescherming nodig zijn;
- Een aanduiding van de redelijkerwijze te verwachten financiële en economische gevolgen van het te voeren beleid.

Provincies leggen de 'strategische doelen', het beleidskader, vast en in de waterbeheerplannen van de waterschappen worden de condities voor uitvoering daarvan opgenomen. Het Regionale Waterplan is voor de ruimtelijke aspecten tevens structuurvisie als bedoeld in artikel 2.2 van de Wet ruimtelijke ordening (artikel 4.4, 1e lid Waterwet). Het beheergebied van Wetterskip Fryslân ligt voor een groot deel in de provincie Fryslân en deels in de provincie Groningen. Hieronder volgt een samenvatting van de regionale waterplannen van de beide provincies.

Waterhuishoudingsplan Fryslân 2010-2015– Wiis mei Wetter

In het Waterhuishoudingsplan Fryslân 2010-2015 (WHP) staan de doelen die de provincie in de planperiode wil bereiken. Wetterskip Fryslân ontvangt het WHP als kader voor het waterbeheer in Fryslân. Daarnaast geeft het WHP de kaders aan voor het rioleringsbeheer van de gemeenten en voor het eigen provinciale beleid. Het WHP is de schakel tussen het ruimtelijke en economische beleid van de provincie en het waterbeheer. Hoofddoelstelling voor het waterbeleid in Fryslân is: *Het hebben en houden van een veilige en bewoonbare provincie en het in stand houden en versterken van gezonde en veerkrachtige watersystemen, zodat een duurzaam gebruik blijft gegarandeerd.* De doelstellingen zijn ingedeeld in de thema's Waterveiligheid, Voldoende Water en Schoon Water. Waterveiligheid betreft de duurzame veiligheid tegen overstromingen vanuit de Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer en vanuit de Friese boezem. Onderwerpen die in dit thema aan

de orde komen zijn de primaire, regionale en lokale keringen, de buitendijkse gebieden en muskusrattenbestrijding. Het thema Voldoende water gaat over de vraag hoe functies als natuur en landbouw kunnen worden voorzien van voldoende water. Het gaat daarbij om ontwikkelingen als klimaatverandering, zeespiegelstijging, bodemdaling en verandering van grondgebruik. De volgende onderwerpen vallen onder het thema Voldoende water: duurzaam peilbeheer, perioden met extreme neerslag, perioden met extreme droogte, verdroging, grondwaterkwantiteit en drinkwater. Schoon water betreft de algemene kwaliteit van het oppervlaktewater en de eisen die worden gesteld aan zwem- en natuurwateren. Ook de waterketen en het waarborgen van de grondwaterkwaliteit vallen onder dit thema. In Hoofdstuk 4 van deze Leidraad Watertoets worden de thema's verder toegelicht.

Het WHP gaat ook in op de watertoets. Het WHP is een structuurvisie voor ruimtelijk beleid. Het plan heeft op de onderdelen die hierop betrekking hebben, waaronder de watertoets, dezelfde status als het Streekplan. Over de watertoets staat in het WHP het volgende:

Locatiekeuze: Bij locatiekeuze gaat het om het vinden van optimale locaties voor de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen. Idealiter worden ontwikkelingen daar gelokaliseerd waar de wateromstandigheden het gunstigste zijn, zodat er zo weinig mogelijk inrichtingsmaatregelen nodig zijn. Een optimale locatiekeuze leidt dan tot zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. In de planperiode zal bezien worden of de watertoets voor het onderdeel locatiekeuze aangescherpt zal worden met de resultaten van de landelijke verkenning naar de wijze waarop kosten/baten- en risicoanalyses moeten worden uitgevoerd bij nieuwbouwlocaties op fysisch ongunstige locaties.

Inrichting voor waterveiligheid: Gestreefd wordt naar het voorkomen van overstromingen vanuit de buitenwateren (Noordzee, Waddenzee en IJsselmeer) en de boezem, zowel nu als in de toekomst. Aandachtspunten hierbij zijn:

- De exacte reserveringszones van de primaire waterkeringen, die door de gemeenten worden vastgelegd in hun bestemmingsplannen;
- De regionale waterkeringen, die door de gemeenten (als waterstaatkundige werken) op de plankaart in hun bestemmingsplannen worden vastgelegd.

Speciale aandacht gaat uit naar het bouwbeleid, zowel bij bouwen voor de boezem (voldoende grote aanleghoogte) als in de polders (zoveel mogelijk hoog bouwen).

Inrichting voor waterkwantiteit: De inrichting voor kwantiteit volgt de prioriteitstrits 'vasthouden-bergen-afvoeren'. Geprobeerd wordt eerst het gebiedseigen water vast te houden in de bodem. Als dat niet toereikend is, wordt gezocht naar locaties om water te bergen. Wanneer ook deze pogingen niet tot het gewenste effect leiden, wordt afvoeren als optie overwogen. Aandachtspunten bij het toekennen van bestemmingen zijn het zoveel als mogelijk voorkomen van verzilting, verdroging, watertekorten en wateroverlast.

Inrichting voor waterkwaliteit: Hierbij staat de trits: 'schoonhouden-scheiden-zuiveren' centraal. Eerst wordt een brongerichte aanpak toegepast, zonder te vervuilen. Als dat niet toereikend is, wordt ervoor gezorgd dat de verontreinigende stoffen zich niet kunnen verspreiden. Als dat niet volledig te voorkomen is, worden de verontreinigingen gezuiverd. De nadruk bij de voorkeursvolgorde ligt dus op het zoveel als mogelijk vasthouden van schoon water. Aandachtspunten zijn grondwaterbeschermingsgebieden en zwemwaterlocaties.

Voorkomen van afwenteling: Bij de toepassing van de watertoets wordt niet alleen naar het plangebied zelf gekeken. Ook de benedenstroomse gebieden vragen aandacht. Het is niet de bedoeling dat lokale ruimtelijke ingrepen leiden tot negatieve effecten elders. Als deze afwenteling niet te voorkomen is, moeten maatregelen leiden tot compensatie (liefst binnen het plangebied) en mitigatie (beperking van de effecten). Desgewenst moet het plangebied vergroot worden om de benodigde ruimtelijke maatregelen mee te nemen in het bestemmingsplan.

De volgende tekst heeft niet de status van Structuurvisie.

Op tijd: De watertoets kent naast deze inhoudelijke criteria ook een procesmatig criterium: namelijk het zeer vroegtijdig betrekken van de waterbeheerders bij het planproces. Eerder dan tot nu toe. Dit is vooral van belang bij locatiekeuzen, in bijvoorbeeld structuurvisies. Een optimale locatiekeuze vanuit de waterhuishouding voorkomt een vergaande en dus dure compensatie van nadelige effecten.

Waterplan Groningen – Provinciaal Omgevingsplan 2009-2012

Het Provinciaal Omgevingsplan Groningen (POP) bevat het provinciaal beleid voor de fysieke leefomgeving in de provincie Groningen. Het is strategisch van aard en gaat over de kwaliteit, de inrichting en het beheer van de leefomgeving. Het POP is in de eerste plaats richtinggevend voor de provincie zelf. Daarnaast is het op

onderdelen kaderstellend voor gemeenten en waterschappen. De hoofddoelstelling van het omgevingsbeleid is: *Duurzame ontwikkeling - voldoende werkgelegenheid en een voor mens en natuur leefbaar Groningen met behoud en versterking van de kwaliteiten van de fysieke omgeving, waarbij toekomstige generaties voldoende mogelijkheden houden om zich te ontplooien.*

Onderdeel van de *duurzame leefomgeving* is de manier waarop met water wordt omgegaan. Hierover staat in het visie-deel van het POP het volgende: *Wij zien water als mede sturend voor de ruimtelijke inrichting van onze provincie. We willen dat er voldoende ruimte is voor water in een zo natuurlijk mogelijk systeem. Veiligheid en verbetering van de waterkwaliteit staan daarbij centraal. In de bovenstroomse gebieden houden we het water zoveel mogelijk vast. Benedenstrooms realiseren we bergingsmogelijkheden en mogelijkheden om het water naar zee af te voeren.*

Ook voor een *schone en veilige leefomgeving* is water van groot belang: *De toenemende neerslag vergroot aan de ene kant de kans op wateroverlast vanuit kanalen en meren en in polders. Hiertegen zullen de waterschappen maatregelen moeten nemen, onder meer door verhoging van de boezemkaden, de aanleg van waterbergingsgebieden en de bouw van gemalen. Aan de andere kant zullen er ook vaker extreem droge perioden voorkomen. Dat vraagt om maatregelen die de watervoorziening en de waterkwaliteit in zulke perioden zo goed mogelijk garanderen. Watersystemen zullen steeds meer bepalend worden voor de ruimtelijke inrichting. We verwachten dat burgers en (landbouw)bedrijven steeds hogere eisen gaan stellen aan de watersituatie bij bebouwing en op landbouwgronden.*

In het beleidsdeel van het POP wordt de visie verder uitgewerkt. Voor verschillende mogelijke toekomstige problemen is in het beleidsdeel een doelstelling vastgelegd. Voor water gaat het vooral om de volgende onderwerpen:

- Wateroverlast uit het boezemsysteem: *De neerslag neemt toe. De boezemkaden die langs kanalen en meren liggen, moeten voldoende bescherming blijven bieden tegen wateroverlast vanuit het binnenwater. De boezemkaden moeten samen met een aantal waterbergingsgebieden zo sterk zijn dat de kans op overstroming beperkt blijft tot gemiddeld één keer per honderd jaar. Bij overstroming van boezemkaden mag er in principe alleen sprake zijn van economische schade.*
- Regionale wateroverlast: *In polders kan regionale wateroverlast ontstaan wanneer de poldergemalen bij hevige neerslag het water onvoldoende kunnen uitmalen, waardoor watergangen buiten hun oevers treden. De waterschappen toetsen het regionale oppervlaktewatersysteem (onder meer de polderwatergangen) aan de referentienormen voor wateroverlast uit het Nationaal Bestuursakkoord Water.*
- (Het voorkomen van) een tekort aan oppervlaktewater: *Er moet voldoende water van de juiste kwaliteit beschikbaar zijn. Drinkwater, water voor industrie, landbouw en natuur, zwemwater en vaarwater. Door de klimaatverandering zullen steeds vaker extreem droge perioden voorkomen. Daar moeten we ons op voorbereiden.*

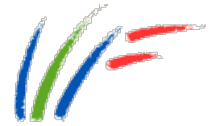
2.3.3 Waterbeheerplan

- In het Nationaal Waterplan en in het Waterhuishoudingsplan Fryslân en het Provinciaal Omgevingsplan Groningen staan strategische doelstellingen. In het waterbeheerplan zijn de condities en doelstellingen vastgelegd die nodig zijn om de strategische doelen te bereiken.

Het waterbeheerplan van de waterschappen wordt vastgesteld door het Algemeen Bestuur van een waterschap en goedgekeurd door Gedeputeerde Staten. Het 'houdt rekening met' het Regionale Waterplan. Hiermee wordt de beheerplanning van de waterschappen (functionele bestuursorganen) ingebed in de bredere algemene afweging op provinciaal niveau. Het plan moet afgestemd worden op de beheerplannen van andere beheerders als er sprake is of zou kunnen zijn van samenhang tussen de watersystemen.

Waterbeheerplan Fryslân 2010-2015 – Wetterskip Fryslân

Wetterskip Fryslân heeft in nauw overleg met de provinsje Fryslân het Waterbeheerplan Fryslân opgesteld 2010-2015 (WBP). Voor het Groningse Westerkwartier heeft afstemming plaatsgevonden met de provincie Groningen. In het WBP geeft Wetterskip Fryslân aan welke maatregelen het neemt om het watersysteem op orde te houden en te verbeteren. Maatregelen kunnen uitvoeringswerken zijn, maar ook het opstellen van beleidsregels en verordeningen en het normale beheer en onderhoud vallen er onder.

Net zoals het *Waterhuishoudingsplan* van de provincie Fryslân zijn de maatregelen gekoppeld aan de thema's Waterveiligheid, Voldoende Water en Schoon water. Een verdere toelichting van deze thema's en de bijbehorende doelstellingen staat in §2.3.2 en volgt in hoofdstuk 4 van deze Leidraad Watertoets.

Over de watertoets zegt het WBP het volgende:

In het kader van de Watertoets worden de gemeenten geadviseerd over hun ruimtelijke plannen. Een belangrijk aspect bij de advisering op ruimtelijke plannen, is het ordenend principe van water. Er wordt naar gestreefd dat water meegenomen wordt als ordenend principe bij de keuze van de locatie van het nieuwe plangebied. Dit aspect in de watertoets geldt vooral bij de structuurvisies die gemeenten opstellen. De gemeenten worden dan ook gevraagd om het waterschap in een vroegtijdig stadium te betrekken bij het opstellen van deze structuurvisies. De advisering heeft verder betrekking op de inpassing van bestaande en nieuwe waterstaatswerken met beschermingszones in het plangebied. Daarnaast wordt in het wateradvies aangegeven welke waterhuishoudkundige randvoorwaarden gelden voor nieuwe bestemmingen. Dit is vanuit het oogpunt van Waterveiligheid, Voldoende water en Schoon water. Het gaat onder andere om eisen voor drooglegging, waterberging, lozingen, de inrichting van kaden en oevers en vispassages. Al in een vroeg stadium van de planvorming voor ruimtelijke ordening wordt aangegeven waar boezemuitbreiding, waterbergingsgebieden en extra berging in stedelijk en landelijk gebied wenselijk is. Ook afspraken over het beheer en onderhoud worden vaak al in dit stadium meegenomen.

Samen met de Provincie Fryslân is de Watertoets online gezet. Zo worden de gemeenten en andere initiatiefnemers ondersteund bij het opstellen van de waterparagraaf van hun ruimtelijke plannen.

2.3.4 Gemeentelijke Watertaken

De *Waterwet* verplicht het Rijk, de provincies en de waterbeheerders tot het opstellen van een waterplan. De gemeente is géén waterbeheerder in de zin van de *Waterwet* en in de *Waterwet* is dan ook geen gemeentelijke planfiguur voorgeschreven. De gemeente heeft echter wel watertaken. Hieronder volgt een korte toelichting op deze watertaken.

In het (*verbrede*) *gemeentelijke rioleringsplan* op grond van art. 4.22 e.v. *Wet milieubeheer* (Wm) is opgenomen hoe de gemeente invulling geeft aan haar drie zorgplichten op het gebied van *afvalwater*, *hemelwater* en *grondwater*. De gemeentelijke zorgplichten voor hemelwater en grondwater zijn per 1 januari 2008 geïntroduceerd met de *Wet gemeentelijke watertaken*. Met deze wetswijziging is de gemeentelijke zorgplicht voor de inzameling van afvalwater volgens de Wm, opgesplitst in drie zorgplichten. De zorgplicht voor de inzameling van *stedelijk afvalwater* is in de Wm gebleven en de zorgplichten voor hemelwater en grondwater zijn aanvankelijk opgenomen in de Wet op de waterhuishouding en vervolgens opgegaan in de *Waterwet*.

Naast deze directe wettelijke verplichting wordt er een belangrijke rol toebedeeld aan het GRP in de afstemming tussen gemeente en betrokken waterschap, zowel in de rol van waterbeheerder als zuiveringsbeheerder. Essentie is dat Wvo-vergunningen voor lozingen vanuit overstorten en hemelwaterriolen op het oppervlaktewater worden vervangen door algemene regels met verwijzing naar het GRP voor de maatregelen die worden genomen en gepland om deze lozingen zoveel mogelijk te beperken. Kort samengevat betekent dit dat het GRP de bestaande Wvo-vergunningen voor overstorten en lozingen vanuit hemelwaterriolen gaat vervangen.

Zorgplicht voor hemelwater: Op particulier terrein is de eigenaar verantwoordelijk voor de afvoer van hemelwater. Schoon hemelwater kan worden afgevoerd naar het oppervlaktewater of in de bodem worden geïnfiltreerd. Verontreinigd hemelwater moet ter plaatse door de houder worden gezuiverd via een zuiveringsvoorziening zoals een IBA of helofytenfilter. De gemeenten kunnen bij verordening zaken met betrekking tot afstromend hemelwater regelen.

Als de houder van het verzamelde hemelwater zich er niet op een andere wijze van kan ontdoen dan is de gemeentelijke hemelwaterzorgplicht aan de orde. De gemeente dient een voorziening aan te bieden waar het hemelwater in geloosd kan worden. Het is aan de gemeente om te bepalen welke voorziening dat is. Dit kan bijvoorbeeld ook een gemengd riool zijn, hoewel het rijksbeleid voorkeur geeft aan gescheiden inzameling van afvalwater en hemelwater. Voorwaarde voor het teruggrijpen op de gemeentelijke zorgplicht is wel dat van de perceelseigenaar (de houder van het afstromend hemelwater) redelijkerwijs niet gevraagd kan worden het hemelwater af te voeren, bijvoorbeeld omdat er geen oppervlaktewater in de buurt is waarop geloosd kan worden en de grondwaterstand zo hoog is dat infiltratie niet mogelijk is. Een situatie dat de perceelseigenaar het gehele perceel verhard heeft, waardoor infiltratie onmogelijk is geworden, is geen reden om een beroep te

doen op de gemeentelijke zorgplicht. De gemeentelijke zorg voor het beheer van afvloeiend hemelwater heeft, naast het hemelwater dat door particulieren vanaf particulier terrein wordt aangeboden, ook betrekking op het afvloeiend hemelwater van openbaar terrein. De gemeente heeft in dat geval dezelfde rol als een particulier, of een bedrijf, op wiens terrein hemelwater neerkomt.

Zorgplicht voor grondwater: De Waterwet bevat een gemeentelijke zorgplicht voor het in openbaar gemeentelijk gebied treffen van maatregelen om structurele nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor de aan de grond gegeven bestemming zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken. In de bestemmingsfase worden de problemen onderkend op basis van de 'watertoets' (ruimtelijke ordening) en in de inrichtingsfase worden de maatregelen gerealiseerd door middel van grondexploitatie en bouwvoorschriften (omgevingsvergunning voor bouwen). Mochten zich daarna nog problemen voordoen in verband met de grondwaterstand dan dient de gemeente, binnen de grenzen van doelmatigheid, maatregelen te treffen om deze gevolgen zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken. Deze zorgplicht richt zich vooral op maatregelen van waterhuishoudkundige aard. Ze kunnen bestaan uit het inzamelen, bergen, transporteren en het nuttig toepassen van schoon water, het verbeteren van de waterdoorlaatbaarheid van de bodemtoplaag en hydrologische compartimentering van de bodem door aanleg van kleidammen en kleischermen. De maatregelen kunnen ook de vorm hebben van een openbaar ontwateringstelsel, waarmee grondwater wordt ingezameld, getransporteerd, nuttig toegepast of wordt teruggebracht in het milieu. Het af te voeren grondwater kan afkomstig zijn van openbaar terrein en van particuliere percelen. Voor de inzameling op particulier terrein is de perceelseigenaar verantwoordelijk. In een aantal gevallen zal het af te voeren grondwater niet schoon genoeg zijn om direct te lozen op het oppervlaktewater of in de bodem waardoor zuiveringsvoorzieningen, zoals helofytenfilters, noodzakelijk zijn. In het uiterste geval is afvoer naar de RWZI de geëigende oplossing. In het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) geeft de gemeente aan hoe invulling wordt gegeven aan de grondwaterzorgplicht, bijvoorbeeld wanneer sprake is van 'structureel', wat doelmatig is, enzovoort.

Waterplan: Wetterskip Fryslân stelt samen met gemeenten per gemeente een gemeentelijk waterplan op. Soms wordt dit ook gedaan in combinatie met meerdere gemeenten. De inhoud van het waterplan is per gemeente verschillend. Vaak bestaat het waterplan uit een analyse van de knelpunten in het watersysteem, de benodigde maatregelen en afspraken tussen gemeente en Wetterskip Fryslân om de samenwerking te verbeteren.

2.4 Waterkwaliteit en Kaderrichtlijn Water

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is een Europese wet die als doel heeft in alle wateren in Europa uiteindelijk een goede chemische en ecologische toestand te bereiken. Doel is om dit in 2015 te bereiken, maar er is een uitlooptermijn tot 2027. Met de KRW is sinds 2000 de ecologische waterkwaliteit nadrukkelijker in beeld gekomen en inmiddels ook expliciet via de Waterwet, het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water (BKMW) en de Ministeriële Regeling Monitoring Kaderrichtlijn Water in Nederlandse wetgeving vastgelegd. In de KRW en de Waterwet is ook het principe van "geen achteruitgang" opgenomen. De ecologische en chemische waterkwaliteit van wateren mag niet slechter worden dan de kwaliteit die het betreffende water had in het jaar 2000.

Door Wetterskip Fryslân is de *beleidsnota Ecologie en Vis* vastgesteld. Voor alle grotere wateren zijn in 2009 ecologische doelen en maatregelen uitgewerkt en vastgelegd in de nota *Status, toestand, waterkwaliteitsdoelen en maatregelen KRW-waterlichamen*. De nota maakt onderdeel uit van zowel het Provinciale Waterhuishoudingsplan als het Waterbeheerplan 2010-2015. Wetterskip Fryslân en alle andere overheden zoals Rijk, provincies en gemeenten hebben volgens de Kaderrichtlijn Water en de Waterwet de plicht om maatregelen te nemen om de ecologische doelen te bereiken die per waterlichaam zijn vastgelegd en ook om deze te beschermen.

2.5 Keur, algemene regels, beleidsregels en legger

Elk waterschap stelt een *Keur* vast waarin de gebods- en verbodsbepalingen zijn opgenomen die het waterschap nodig oordeelt ter uitvoering van zijn taak: de waterstaatkundige verzorging van het beheersgebied. De Keur dient om waterstaatswerken zoals oppervlaktewateren, waterkeringen en ondersteunende kunstwerken te beschermen door bepaalde activiteiten en werkzaamheden in, op, onder of aan die waterstaatswerken en bijbehorende beschermingszones te verbieden, tenzij er een watervergunning

voor is verleend. De Keur vormt een onlosmakelijk geheel met de legger, het vergunningenbeleid en de algemene regels.

Het *vergunningenbeleid* beschrijft onder welke voorwaarden een watervergunning verleend kan worden. Bovendien kan het waterschap naar het vergunningenbeleid verwijzen ter motivering van op grond van de Keur te nemen besluiten.

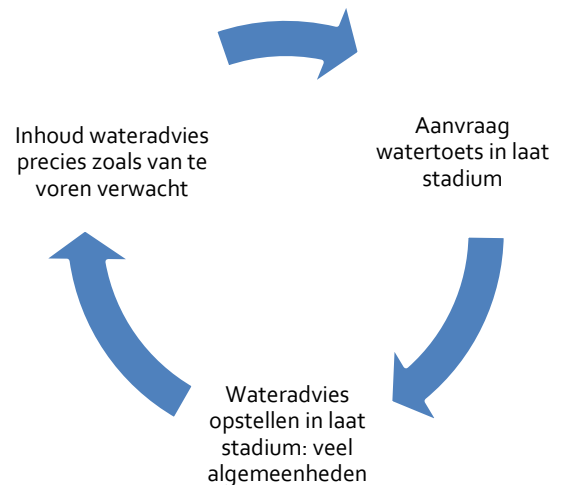
Voor een aantal regelmatig voorkomende activiteiten en werkzaamheden, die weinig invloed hebben op de staat van oppervlaktewaterlichamen en/of waterkeringen in het beheersgebied van Wetterskip Fryslân, zijn *algemene regels* opgesteld. Hierdoor zijn de betreffende activiteiten en werkzaamheden niet langer vergunningplichtig, maar moeten ze wel worden gemeld.

De *legger* geeft aan welke waterstaatswerken onder de bescherming van de Keur vallen, waar de grenzen van de verschillende in de Keur genoemde zones liggen en wie de onderhoudsplichtigen zijn. In de legger is verder vastgelegd wat de minimaal benodigde afmetingen van keringen zijn om aan de vastgestelde veiligheidsnormen te voldoen en wat voor wateren de minimale afmeting is om een goede wateraan- en -afvoer te garanderen.

3. Het watertoetsproces

In hoofdstuk 2 is een samenvatting gegeven van het van toepassing zijnde beleid en is beschreven waar en hoe de watertoets verankerd is. Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van de verschillende planvormen, hoe deze planvormen ontstaan en op welke manier het watertoetsproces voor deze planvormen het beste vorm kan krijgen.

In de praktijk van de watertoets lopen betrokkenen vaak tegen twee 'struikelblokken' aan. Allereerst is er de aanvrager van de watertoets die aangeeft dat adviezen van het waterschap niet altijd zijn toegespitst op het plan en op het abstractieniveau van het plan. Daarnaast zijn er de medewerkers van het waterschap die soms het gevoel hebben dat zij te laat bij de planvorming worden betrokken. Het plan is nog niet vastgesteld door de gemeenteraad, maar er is vaak ook niet veel ruimte meer om ideeën van het waterschap in de plannen te verwerken. Zo ontstaat een soort vicieuze cirkel. Het waterschap krijgt plannen in een laat stadium en kan alleen nog een toets-achteraf doen en algemene adviezen geven. De aanvrager denkt: *ik krijg toch alleen algemene adviezen en kan de watertoets net zo goed in een later stadium doen*. Door het doorbreken van deze vicieuze cirkel ontstaat er een situatie waarin zowel de aanvrager als de medewerker van het waterschap tevreden kunnen zijn over het watertoetsproces en het uiteindelijke resultaat daarvan.

3.1 De watertoets

In hoofdstuk 2 is beschreven voor welke plannen het nodig is een watertoets te doorlopen. Doel van het watertoetsproces is waarborgen dat waterhuishoudkundige doelstellingen expliciet en op evenwichtige wijze worden meegewogen bij alle ruimtelijke plannen en besluiten die relevant zijn voor de waterhuishouding. Hoe eerder de initiatiefnemer de waterbeheerder erbij betreft – dus al in de ideefase, als het formele proces nog niet is gestart – des te gemakkelijker is het om het waterbelang meegenomen te krijgen in een ontwerp (Werkgroep Watertoets, 2009).

Het watertoetsproces is geen afzonderlijke procedure. Het maakt onderdeel uit van de procedure die wordt doorlopen om het ruimtelijke plan tot stand te laten komen. Daarnaast is de watertoets géén toets achteraf, maar een proces dat wordt doorlopen parallel aan het proces van de totstandkoming van het ruimtelijke plan. In de *Handreiking watertoetsproces 3* staat over de inbreng van de waterbeheerder het volgende: *Dat vereist van de waterbeheerders dat zij aansluiten bij het schaalniveau en het abstractieniveau van het ruimtelijk plan. (...) Het inzoomen in de ruimtelijke ordening vraagt van de waterbeheerder continue alertheid en betrokkenheid. Ook zal de waterbeheerder de juiste zaken op het juiste schaalniveau moeten insteken. Strategische keuze op strategisch niveau. Locatiekeuzecriteria op locatiekeuzeniveau en inrichtingscriteria op inrichtingsniveau.*

Initiatiefnemers en gemeenten kunnen op 2 manieren een watertoetsprocedure 'starten'. Dit kan door gebruik te maken van de digitale watertoets of door rechte reeks contact op te nemen met Wetterskip Fryslân.

3.1.1 De digitale watertoets

Wetterskip Fryslân maakt gebruik van de digitale watertoets. Op de website www.dewatertoets.nl kan de initiatiefnemer, of degene die namens de initiatiefnemer een ruimtelijk plan opstelt, een watertoets voor een plan aanvragen. De aanvrager moet enkele vragen over het plan beantwoorden en het plangebied intekenen. Op basis van de ingevulde gegevens en de locatie van het plangebied bepaald de applicatie welke procedure van toepassing is, er zijn drie uitkomsten mogelijk:

- Bij de procedure *geen waterschapsbelang* krijgt de aanvrager de melding dat het plan geen belangen van het waterschap raakt. Het gaat dan vaak om interne functiewijzigingen van bestaande bebouwing.
- Ook de *korte procedure* kan van toepassing zijn. De aanvrager krijgt dan een standaard wateradvies. In het standaard wateradvies staat met welke waterbelangen de initiatiefnemer rekening moet houden in de verdere planvorming. Het gaat in dit geval vaak om kleine uitbreidingen van bestaande bebouwing of vervangende nieuwbouw.
- De derde mogelijkheid is de normale procedure. Op basis van de ingevulde gegevens stelt Wetterskip Fryslân een wateradvies op voor het betreffende plan. Deze procedure is veelal van toepassing bij grotere uitbreidingsplannen of bij kleine plannen in de buurt van een waterstaatswerk, zoals een regionale kering of een hoofdwatgang.

In geval van *geen waterschapsbelang* en *korte procedure* is de watertoets afgerond na het invullen van de digitale watertoets. Om de watertoetsen zo veel mogelijk te stroomlijnen heeft Wetterskip Fryslân het liefst dat zo veel mogelijk plannen via de digitale watertoets worden aangemeld. Er zijn echter plannen die zo omvangrijk zijn, of nog helemaal niet concreet, dat het beter is om hierover op een andere manier overleg te hebben.

3.1.2 Vooroverleg

Bij grote uitbreidingsplannen, structuurvisies en dergelijke kan de initiatiefnemer of gemeente ook rechtstreeks contact opnemen met de gemeentelijk contactpersoon van Wetterskip Fryslân. In overleg kan dan worden gekeken op welke manier en in welke stadia van de planvorming er overleg plaats kan vinden. Hiervoor is geen vaste procedure vastgelegd, dit ligt aan de omvang en inhoud van het plan.

3.2 Ruimtelijke plannen: van abstract naar concreet - van groot naar klein

Ruimtelijke plannen zijn zeer divers. Er zijn plannen die voor een vaak groter gebied een visie vastleggen en algemene uitgangspunten beschrijven en er zijn plannen van particulieren die een kleine uitbouw aan hun woning willen realiseren. De behandeling van dergelijke plannen is niet bij elke gemeente exact hetzelfde, maar in grote lijnen komen de procedures voor en de behandeling van de verschillende plannen wel overeen.

3.2.1 Diverse vormen ruimtelijke plannen

Abstracte ruimtelijke plannen

Bij het vastleggen van een visie voor een groter gebied is in vele gevallen uitgebreid overleg nodig met alle belanghebbenden. Door belanghebbenden in een vroeg stadium te betrekken, voorkomt de initiatiefnemer dat zij aan het einde met allerlei bezwaren tegen het plan komen. De initiatiefnemer neemt de ideeën en standpunten van de belanghebbenden mee bij de verdere uitwerking van het plan en weegt de verschillende ideeën en standpunten tegen elkaar af.

Het meest voorkomende abstracte ruimtelijke plan is de structuurvisie. Een structuurvisie is vaak een plan op hoofdlijnen waarin locatiekeuzes worden gemaakt. Er zijn provinciale en gemeentelijke structuurvisies.

- Een *provinciale structuurvisie* is een strategisch beleidsdocument over de ruimtelijke en functionele ontwikkelingen in de provincie. Provincies moeten voor het gehele gebied één of meer structuurvisies opstellen. De provinciale structuurvisie geeft aan waar welke functies wenselijk zijn en waar niet. In deze visie gaat het dus om de keuze van locaties voor ruimtelijke ontwikkelingen. De provincie kan ook besluiten een structuurvisie op te stellen voor een regio of voor een bepaald thema.
- Een *gemeentelijke structuurvisie* is een strategisch beleidsdocument over de ruimtelijke en functionele ontwikkelingen in de gemeente. Bijvoorbeeld waar welke functies wenselijk zijn en waar niet. Hoe een structuurvisie tot stand komt en eruit ziet is aan de gemeente. Hier is geen procedure of vorm voor vastgesteld. De inhoud van de structuurvisie is ook niet juridisch bindend voor anderen dan de gemeente zelf. Pas als het beleid uit de structuurvisie in een bestemmingsplan is vastgelegd, is het juridisch bindend. Meerdere gemeentes kunnen ook samen een structuurvisie opstellen: een *intergemeentelijke structuurvisie*.

Concrete ruimtelijke plannen

De bouw van een schuur of bijgebouw is over het algemeen veel concreter. De initiatiefnemer heeft vaak een duidelijk eindbeeld voor ogen en het aantal belanghebbenden is over het algemeen veel minder. Het is voor dit soort plannen niet nodig om een uitgebreide procedure te doorlopen waarbij alle belanghebbenden uitgebreid de mogelijkheid hebben om ideeën in te brengen.

In een bestemmingsplan wordt vastgelegd welke ruimtelijke functies mogelijk zijn in het gebied. Een bestemmingsplan verplicht niet tot het realiseren van de functie, er is sprake van toelatingsplanologie. Het bestemmingsplan laat toe dat ergens een woning wordt gebouwd, maar het bestemmingsplan verplicht de eigenaar van het perceel niet tot de bouw van de woning. Het bestemmingsplan geeft de ruimtelijke en functionele randvoorwaarden en mogelijkheden. Het veranderen van het gebruik of het realiseren van een bouwwerk moet passen binnen de regels die het bestemmingsplan stelt. Gemeenten moeten een bestemmingsplan eens in de tien jaar herzien. Ook rijk en provincie kunnen bestemmingsplannen vaststellen, in dat geval zijn het *inpassingsplannen*. Bestemmingsplannen vormen het toetsingskader voor het realiseren van bouwwerken én voor het gebruik van gronden in het stedelijk en landelijk gebied. Het bestemmingsplan bestaat uit een Toelichting, een Verbeelding (plankaart) en Regels. Op de Verbeelding is de bestemming van de grond aangegeven. De regels geven aan hoe gronden mogen worden gebruikt en bebouwd. De Verbeelding en de Regels zijn het juridisch bindende deel van het bestemmingsplan. De toelichting vormt de onderbouwing van de inhoud van het bestemmingsplan.

In de 'watertoetspraktijk' zijn 3 soorten concrete plannen die regelmatig voorbij komen:

- *Grote ontwikkelingsplannen*: Voor de realisatie van uit- of inbreidingsplannen is het vaak nodig om een nieuw bestemmingsplan op te stellen. De bestemming wordt bijvoorbeeld gewijzigd van *agrarisch* naar *wonen*.
- *Kleine ontwikkelingsplannen*: Naast de grotere nieuwe ontwikkelingen zijn er ook vaak kleine ontwikkelingen. Bijvoorbeeld een uitbouw aan een bestaande woning of de bouw van een schuur.
- *Conserverende plannen*: Gemeenten zijn verplicht om voor het gehele grondgebied bestemmingsplannen op te stellen en deze eens in de 10 jaar te herzien. Bij het herzien van het bestemmingsplan worden niet in alle gevallen nieuwe ontwikkelingen mogelijk gemaakt. De bestaande planologische situatie wordt opnieuw vastgelegd. Het kan dan gaan om een bestemmingsplan voor één of meerdere kernen of voor het buitengebied.

Van groot naar klein

Naast het onderscheid tussen abstracte en meer concrete plannen kan er ook onderscheid worden gemaakt in grote- en kleine ontwikkelingsplannen. Grote ontwikkelingsplannen zijn bijvoorbeeld de actualisatie van het bestemmingsplan voor het buitengebied en bestemmingsplannen voor uitbreidingsplannen. Kleine plannen betreffen bijvoorbeeld wijzigingsbevoegdheden en kleine particuliere initiatieven. Over het algemeen gaan abstracte plannen over een groot plangebied en worden de plannen concreter naarmate het plangebied kleiner wordt. De kleinere ontwikkelingsplannen zijn vaak een gedetailleerdere uitwerking van het grotere en meer abstracte plan.

3.2.2. Ruimtelijke procedures

Gemeenten moeten bij het opstellen van ruimtelijke plannen wettelijk vastgelegde procedures en termijnen hanteren. Onderstaande tabel geeft een schematisch overzicht van de procedures en termijnen.

Voor het tot stand komen van een Structuurvisie is geen procedure vastgelegd in de Bro en Wro. Gemeenten en Provincie kunnen zelf de procedure bepalen. Het is wel gebruikelijk dat zij de structuurvisie voorleggen aan de diverse vooroverlegpartners.

Voor sommige ruimtelijke plannen is het mogelijk om af te wijken van het bestemmingsplan met een omgevingsvergunning. In bepaalde gevallen kan dit binnen de afwijkmogelijkheden van het bestemmingsplan en moet de gemeente binnen 8 weken na de aanvraag een besluit nemen. Andere plannen vallen niet binnen de afwijkmogelijkheden, daarvoor moet een uitgebreide procedure worden gevolgd. Wanneer de gemeente hiervoor een aanvraag krijgt moet hierover binnen 26 weken na ontvangst van een volledige aanvraag een definitief besluit worden genomen. Op deze procedure is artikel 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van toepassing. Dat wil zeggen dat een ieder de gelegenheid moet krijgen om een

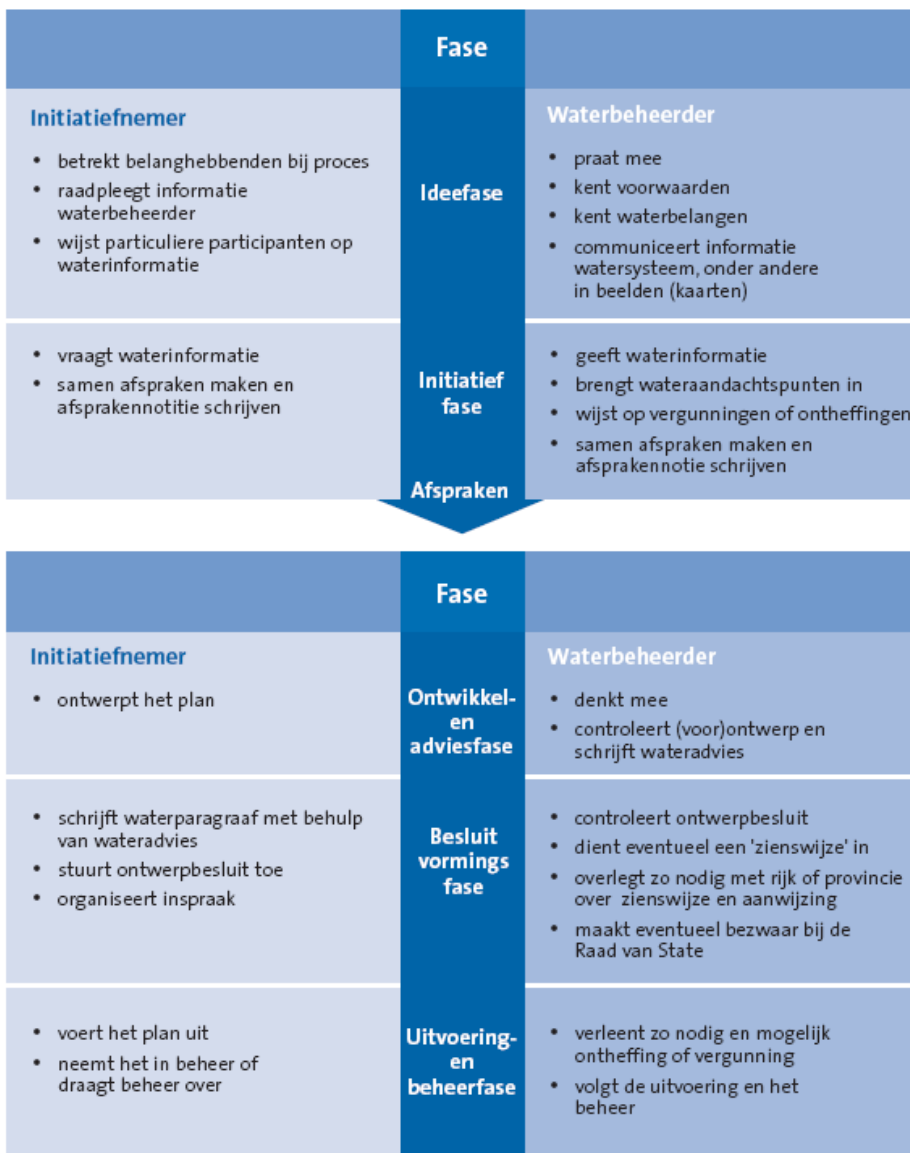

zienswijze tegen het ontwerpbesluit in te dienen. Het ontwerpbesluit ligt 6 weken ter inzage. Daarna moeten eventuele zienswijzen worden verwerkt voordat het besluit over de omgevingsvergunning wordt genomen.

Procedure Bestemmingsplan	artikel	termijn
Kennisgeving voornemen tot voorbereiding plan	1.3.1 Bro	
Opstellen voorontwerp bestemmingsplan		
Ter inzagelegging voorontwerp bestemmingsplan		6 weken
- <i>Reactie aan college van B&W</i>		
Vooroverleg diensten rijk/provincie/waterschap/enz.	3.1.1 Bro	
Opstellen ontwerp bestemmingsplan	3.1.6 Bro	
Ter inzagelegging ontwerpbestemmingsplan	3.8 Wro	6 weken
- <i>Zienswijze aan gemeenteraad</i>		
Vaststellen (gewijzigd) ontwerp bestemmingsplan		binnen 12 weken na termijn ter inzagelegging
Ter inzagelegging van het vastgestelde bestemmingsplan	3.8 Wro	6 weken
- <i>Beroep aantekenen bij Raad van State. Alleen voor belanghebbenden die zienswijze hebben ingediend of die door wijziging van het ontwerp bestemmingsplan worden geschaad</i>		
Inwerkingtreding bestemmingsplan		
- <i>Onherroepelijk als geen beroep is aangetekend</i>		na afloop beroepstermijn
- <i>Herroepelijk als wel beroep is aangetekend. Uitspraak over beroep binnen 12 maanden na afloop beroepstermijn</i>		

3.3 Het watertoetsproces: van uitgebreid tot kort

In paragraaf 3.2 is beschreven dat ruimtelijke plannen verschillende vormen hebben, van abstract tot concreet en van groot tot klein en alle plannen die er tussenin zitten. Net zoals de planvorm niet voor elk plan hetzelfde is, hoeft ook het watertoetsproces niet voor elk plan hetzelfde te zijn. Bij een abstract en groot plan wil Wetterskip Fryslân graag vroeg betrokken zijn en ruimte hebben om ideeën in te brengen, bij een klein plan volstaat vaak een kort proces met in veel gevallen een standaard advies als resultaat. In de *Handreiking Watertoetsproces 3* staat een schematische weergave van het watertoetsproces. Dit schema is weergegeven in figuur 3.1 in deze Leidraad.

Figuur 3.1 (Bron: Handreiking Watertoetsproces 3)

3.3.1 De fasen van het watertoetsproces

Figuur 3.1 geeft een overzicht van de fasen die gedurende het watertoetsproces doorlopen kunnen worden. Deze paragraaf geeft een beschrijving van de stappen die een ruimtelijk plan per fase doorloopt. De weergegeven stappen geven aan hoe het watertoetsproces in de ideale situatie verloopt. Afhankelijk van de planvorm is het mogelijk om bepaalde stappen over te slaan, dit komt in paragraaf 3.3.2 aan de orde.

Ideefase

De initiatiefnemer heeft een idee of plan en maakt hiervoor een eerste schets of een eerste opzet. De initiatiefnemer kan een particulier zijn, een ontwikkelaar of bijvoorbeeld de gemeente zelf. In de ideefase ontstaat het allereerste idee. In figuur 3.1 staat dat de waterbeheerder in deze fase betrokken is, maar in de praktijk is dit vaak nog niet het geval.

Er zijn plannen waarvoor het niet nodig is om een ruimtelijke procedure te doorlopen omdat ze passen binnen het bestemmingsplan. Dergelijke plannen kunnen soms toch een waterbelang raken. Bij dit soort plannen komt Wetterskip Fryslân vaak pas tijdens de realisatie van het plan te weten van het planvoornemen. Het is dan te laat om de waterbelangen nog in het plan te verwerken. Een voorbeeld hiervan is de verplaatsing van een ijsbaan waar dit planologisch gezien mogelijk is, maar vanuit waterhuishoudkundig oogpunt ongewenst omdat er allemaal technische noodgrepen voor nodig zijn. Om dit zoveel mogelijk te voorkomen is het van belang dat de gemeentelijk contactpersoon van Wetterskip Fryslân en de gemeente regelmatig de ruimtelijke plannen die spelen binnen een gemeente doornemen. Het gaat er dan om de ruimtelijke plannen in een zo vroeg mogelijk stadium te bespreken, ook ontwikkelingen waarvan nog niet zeker is of ze doorgaan.

De gemeente Skarsterlân werkt mee aan de landelijke pilot *Gidsmodel*. Gidsmodellen Water zijn ruimtelijke schema's die beperkingen en kansen van water als drager van ruimtelijke structuren inzichtelijk maken. Gidsmodellen bevorderen dat water in de eerste planfasen meer aandacht krijgt, dat kansen worden benut en risico's worden vermeden. Hierdoor zijn grote voordelen haalbaar op gebied van waterdoelen en ruimtelijke doelen. Ook is het vaak kostenbesparend in de fasen van aanleg en beheer.

Op basis van het gidsmodel is gekeken hoe water een rol kan spelen als pijler voor de planvorming in het gebied *Joure Zuid*. Er is daarbij vanuit *Water* gekeken naar grondwater, maaiveldhoogte, bodemtype, waterkwaliteit, functies van het water in het gebied en knelpunten in de waterhuishouding in en rond het gebied. Vervolgens is op regionaal niveau gekeken naar het gebied: *Hoe kan de inrichting van het gebied bijdragen aan het verbeteren van de regionale waterhuishouding?* Dit heeft geresulteerd in enkele ideeën die verder zijn uitgewerkt. Vervolgens is gekeken hoe gemeente en Wetterskip samenwerken en hoe de gidsmodellen hierbij kunnen helpen.

Initiatieffase

De initiatiefnemer gaat met het plan naar de gemeente. De gemeente toetst het plan aan het bestemmingsplan. Hierbij zijn 2 uitkomsten mogelijk: het plan past wel of niet binnen het bestemmingsplan. Wanneer een plan wel past binnen het bestemmingsplan is geen bestemmingsplanprocedure nodig. De initiatiefnemer kan het plan uitvoeren zonder ruimtelijke procedures te doorlopen. Wanneer wel een ruimtelijke procedure nodig is dan moet het plan ook de volgende fasen uit het schema doorlopen. In het geval van een structuurvisie is bovenstaande niet aan de orde.

In de initiatieffase stelt de initiatiefnemer of gemeente Wetterskip Fryslân op de hoogte van het planvoornemen. Dit kan op de manieren zoals beschreven in paragraaf 3.1. Een andere mogelijkheid is dat de gemeentelijk contactpersoon en de watercoördinator in hun reguliere overleg ook de ruimtelijke plannen en ontwikkelingen bespreken die in de gemeente spelen. Dit hoeven nog geen concrete plannen te zijn, zie ook het kader hierboven. Wetterskip Fryslân geeft waterinformatie (bijvoorbeeld kaarten met watergangen, kaden, enzovoort en benodigde vergunningen) en brengt de waterbelangen in.

Eindresultaat van de initiatieffase: een afsprakennotitie of uitgangspuntennotitie waarin staat wat de waterbelangen zijn. Wetterskip Fryslân is op de hoogte van de ruimtelijke ontwikkelingen die spelen in een gemeente. Afhankelijk van de omvang en aard van het plan start de watertoets in deze fase of in de ontwikkel- en adviesfase.

Ontwikkel- en adviesfase

In de ontwikkel- en adviesfase werkt de initiatiefnemer het plan verder uit. De rol van het waterschap bestaat uit het verder meedenken. Wanneer de waterbelangen conflicteren met andere belangen dan brengt de initiatiefnemer Wetterskip Fryslân hiervan op de hoogte. In overleg kunnen de belanghebbenden kijken hoe

de verschillende belangen een plek kunnen krijgen in het plan. Wetterskip Fryslân controleert aan het einde van deze fase of de uitgangspunten/waterbelangen op een juiste manier in het plan zijn meegenomen/verwerkt. In de praktijk wordt Wetterskip Fryslân vaak in dit stadium van de planvorming voor het eerst op de hoogte gebracht van het planvoornemen. Bij het opstellen van de ruimtelijke onderbouwing of het voorontwerp bestemmingsplan vraagt de initiatiefnemer een watertoets aan. Dit kan op de twee manieren zoals deze zijn beschreven in paragraaf 3.1. Gewenste situatie is dat het planvoornemen al bekend is bij het waterschap en dat de uitgangspunten en/of waterbelangen al kenbaar zijn gemaakt aan de initiatiefnemer. Zo wordt de watertoets meer dan een toets achteraf.

De initiatiefnemer verwerkt het wateradvies vervolgens in het bestemmingsplan. Afhankelijk van de aard van het advies is dit in de Toelichting, Ruimtelijke Onderbouwing, op de Verbeelding en/of in de Regels. Wanneer het ruimtelijke plan klaar is kan de gemeente het voorontwerp ter inzage leggen (zie ook paragraaf 3.2.2).

Wanneer voor de realisatie van een ruimtelijk plan een omgevingsvergunning uitgebreide procedure volstaat, moet de gemeente zich houden aan wettelijke termijnen. Voor de uitgebreide procedure moet binnen 26 weken na de aanvraag een beslissing zijn genomen. Om binnen deze termijn van 26 weken te blijven, proberen gemeenten vaak de watertoetsprocedure tegelijk met andere procedures te doorlopen. Soms is het niet mogelijk om de uitkomst van de watertoets af te wachten voor de ontwerp omgevingsvergunning ter inzage wordt gelegd. In geval de uitkomst van de watertoets geen waterschapsbelang of korte procedure is, is dit over het algemeen geen probleem. Wanneer er sprake is van een normale procedure van de watertoets kan dit mogelijk wel conflicteren met de termijn van 26 weken waaraan de gemeente zich moet houden.

Eindresultaat van de ontwikkel- en adviesfase: een ruimtelijke onderbouwing, een voorontwerp bestemmingsplan of een concept structuurvisie waarin de waterbelangen zijn meegenomen en verwerkt.

Besluitvormingsfase

De gemeente kan de ruimtelijke plannen en de bekendmaking van de ter inzage legging toesturen naar info@wetterskipfryslan.nl. De bekendmaking komt dan automatisch terecht bij de persoon die het plan beoordelen moet. In deze fase wordt het ruimtelijke plan vastgesteld en geeft Wetterskip Fryslân het wateradvies: positief of negatief. Pas in dit stadium kan Wetterskip Fryslân beoordelen of alle uitgangspunten en adviezen op een juiste manier in de planvorming zijn meegenomen. Het gaat dan niet alleen om de Toelichting of ruimtelijke onderbouwing, maar ook om de juridische verankering in de Verbeelding en de Regels. Als het wateradvies negatief is geeft Wetterskip Fryslân aan hoe de initiatiefnemer het plan kan aanpassen, zodat het wateradvies positief zal zijn. Dit kan een reactie zijn op het voorontwerp bestemmingsplan, of een zienswijze op het ontwerpbestemmingsplan.

Wanneer Wetterskip Fryslân van mening is dat de waterbelangen niet goed zijn meegenomen en afgewogen gedurende de planvorming dan bestaat er de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. In de ideale situatie is Wetterskip Fryslân op een dusdanige manier betrokken dat er geen noodzaak is tot het indienen van een zienswijze. Als het waterschap het niet eens is met de verwerking van de zienswijze, kan het beroep instellen tegen de vaststelling van het bestemmingsplan bij de Raad van State. Daarnaast is er de mogelijkheid om de provincie te verzoeken een proactieve of reactieve aanwijzing te geven. Er moet dan wel een provinciaal belang in het geding zijn.

Eindresultaat van de besluitvormingsfase: een vastgesteld ruimtelijk plan of een verleende omgevingsvergunning met een waterparagraaf waar zowel initiatiefnemer als Wetterskip Fryslân achter staan.

Uitvoering- en beheerfase

Tijdens deze fase gaat de initiatiefnemer over tot realisatie van het plan. Indien nodig moet de initiatiefnemer voor aanvang van de uitvoering ook een watervergunning aanvragen bij Wetterskip Fryslân. In sommige gevallen komt (een deel van) het gerealiseerde werk in beheer bij Wetterskip Fryslân.

Eindresultaat van de uitvoering- en beheerfase: het plan is gerealiseerd en in beheer bij de beheerder.

3.3.2 *Uitgangspunten watertoetsproces*

Voorgaande paragraaf gaf een beschrijving van de verschillende fasen in het watertoetsproces. In paragraaf 3.2 staan verschillende planvormen beschreven. Zoals aangegeven volgt de gemeente niet voor elk type plan dezelfde procedure. Zo hoeft de watertoetsprocedure ook niet voor elk type plan op exact dezelfde manier te verlopen. Waar het beschreven watertoetsproces voor een specifiek plan kan starten hangt af van de omvang en het abstractieniveau van het plan.

Bij abstracte plannen en grote plannen, zoals structuurvisies, uitbreidingen en andere grote ontwikkelingen wil Wetterskip Fryslân het liefst zo vroeg mogelijk worden betrokken. Het watertoetsproces voor dergelijke plannen start bij de ideefase. Het waterschap is vaak niet de enige belanghebbende bij plannen van deze omvang. Omdat het waterbelang mogelijk moet worden afgewogen tegen andere belangen is het van groot belang zo snel mogelijk duidelijk te hebben wat het waterbelang is. Bij het maken van de afwegingen wil Wetterskip Fryslân ook graag worden betrokken. Voor plannen van deze omvang en op een abstract niveau zijn de laatste fasen uit het processchema vaak minder van toepassing. Uitvoering- en beheer zijn niet aan de orde voor abstracte plannen.

Het resultaat van de watertoets voor structuurvisies is een gezamenlijke visie van gemeente en Wetterskip Fryslân op water in het plangebied, als onderdeel van de structuurvisie. Een gezamenlijke visie komt tot stand door vroegtijdig in overleg te gaan aan de hand van uitgangspunten van verschillende partijen. De verschillende uitgangspunten en randvoorwaarden worden besproken en op elkaar afgestemd tot er een visie ligt waar de verschillende partijen achter kunnen staan.

Bij concrete plannen ligt de nadruk op het tweede deel van het schema, vanaf de ontwikkel- en adviesfase. Hoewel het ook bij deze plannen belangrijk is om de waterbeheerder vroegtijdig op de hoogte te stellen en bij het plan te betrekken. Daarnaast moeten de initiatiefnemer en Wetterskip Fryslân indien nodig afspraken maken over de toestand van het werk wanneer Wetterskip Fryslân later de beheerder wordt.

3.3.3 *Abstractieniveau van de watertoets*

Het watertoetsproces is afhankelijk van de omvang en het abstractieniveau van het plan. Daarnaast is ook de inhoud van het wateradvies afhankelijk van het abstractieniveau en de omvang van het plan. Concrete plannen vragen om concrete adviezen. Abstracte plannen vragen om een waterbeheerder die meedenkt op een abstract niveau. Daarnaast geven kleine plannen Wetterskip Fryslân de mogelijkheid om tot op detailniveau aan te geven wat de waterbelangen zijn. Voor plannen over een groter gebied is het lastig om heel gedetailleerd op bepaalde zaken in te gaan. Het advies en de uitgangspunten kunnen wel gedurende de ontwikkeling van het plan steeds gedetailleerder worden.

Voor veel kleine plannen volstaat een min of meer standaard wateradvies. Het is wel van belang dat het waterschap ook van deze kleine plannen op de hoogte is in een relatief vroeg stadium. Want ook een klein plan kan een groot waterbelang raken. Bijvoorbeeld de bouw van een schuur in de beschermingszone van een waterstaatswerk. De watertoets kan er aan bijdragen dat in een vroeg stadium duidelijk is dat de bouw op de voorgenomen locatie niet mogelijk is.

Wat er zoal aan de orde kan komen tijdens de watertoetsprocedure voor verschillende planvormen volgt hieronder:

- Structuurvisies op rijks- en provinciaal niveau zijn vaak strategische plannen, de waterbeheerder moet adviseren op strategisch niveau: bijvoorbeeld hoe wateroverlast voorkomen, welke normen te hanteren, enzovoort.
- Structuurvisies op gemeentelijk niveau betreffen vaak locatiekeuzes. De waterbeheerder moet adviseren betreffende locatiekeuzecriteria zoals bij voorkeur niet bouwen in laaggelegen gebieden die niet voldoen aan de normen voor wateroverlast, voldoende ruimte reserveren voor waterberging, enzovoort.
- Uitbreidingsplannen: de locatiekeuze staat vaak al vast en/of is in de gemeentelijke structuurvisie aan de orde geweest. Tijdens het watertoetsproces voor uitbreidingsplannen geeft Wetterskip Fryslân aan waar de initiatiefnemer in het betreffende gebied rekening mee moet houden vanuit het oogpunt van water.

- Kleine plannen: vaak volstaat voor kleine plannen een standaard advies, dit is echter niet altijd het geval. Ook een klein plan kan een groot waterbelang raken. Daarom is het belangrijk dat Wetterskip Fryslân op de hoogte is van alle ruimtelijke ontwikkelingen.

Hoofdstuk 4 gaat verder in op de diverse wateraspecten die een rol spelen in het proces van de watertoets.

3.3.4 Verbanden met andere processen binnen Wetterskip Fryslân

Voorgaande paragrafen gaven vooral een beschrijving van het watertoetsproces en de overleggen tussen waterschap en initiatiefnemer. Naast deze contacten en overleggen is het voor verschillende plannen vaak ook nog nodig om binnen Wetterskip Fryslân de uitgangspunten af te stemmen. Ruimtelijke plannen die binnenkomen bij Wetterskip Fryslân worden beoordeeld door Cluster Plannen. Welke clusters bij het watertoetsproces betrokken worden is afhankelijk van de inhoud van het plan.

Bij concrete plannen is het vaak nodig om te overleggen met cluster Beheer en cluster Vergunningverlening. De uiteindelijke situatie moet te beheren zijn en niet leiden tot een extra beheerslast. Cluster Vergunningverlening wil graag betrokken worden bij grote uitbreidingsplannen en bij plannen die strijdig zijn met de Keur. Voor overige plannen is het voldoende als de vergunningverlener een afschrift krijgt van het verstuurd wateradvies.

Voor abstractere plannen kan het nodig zijn om te overleggen met bijvoorbeeld Cluster Beleid. Passen de plannen van de initiatiefnemer wel in het Beleid voor het gebied is een vraag die aan de orde kan komen.

Daarnaast speelt voor sommige gebieden ook nog dat Wetterskip Fryslân zelf plannen of projecten heeft die binnenkort gaan spelen in het plangebied. De gemeentelijk contactpersoon weet welke ontwikkelingen spelen in het gebied. Wetterskip Fryslân werkt aan een projectenkalender, waarin alle interne projecten verzameld worden.

4. De wateraspecten

Na een beschrijving van het tot stand komen van de ruimtelijke plannen en de interne beoordeling bij Wetterskip Fryslân, volgt in dit hoofdstuk een weergave van de wateraspecten. Wateraspecten zijn de onderwerpen die vanuit het oogpunt van Water van belang zijn bij ruimtelijke plannen. De inhoud van dit hoofdstuk sluit zoveel mogelijk aan bij de indeling van het Waterbeheerplan in de thema's Veilig, Voldoende en Schoon.

4.1 Algemeen

In hoofdstuk 3 is een onderscheid gemaakt tussen abstracte en concrete ruimtelijke plannen. De verschillende soorten plannen vragen om een op de planvorm toegespitst watertoetsproces, maar ook de *inhoud* van het uiteindelijke wateradvies moet op de planvorm worden afgestemd. Voor toekomstige plannen wil Wetterskip Fryslân in het wateradvies aansluiten op het abstractieniveau van het ruimtelijke plan. Wanneer nog locatiekeuzes moeten worden gemaakt dan adviseert Wetterskip Fryslân over de vanuit waterhuishoudkundig oogpunt belangrijke criteria bij deze keuze. Wanneer de locatiekeuze al gemaakt is, geeft Wetterskip Fryslân aan met welke wateraspecten de initiatiefnemer bij het maken van het verdere inrichtingsplan rekening moet houden.

Verder geven we in dit hoofdstuk per wateraspect aan hoe het in het bestemmingsplan verwerkt kan worden. Is het bijvoorbeeld voldoende om in de Waterparagraaf in de Toelichting aan te geven hoe het wateraspect een rol heeft gespeeld bij de planvorming? Of moet het wateraspect ook op de Verbeelding en in de Regels terug komen?

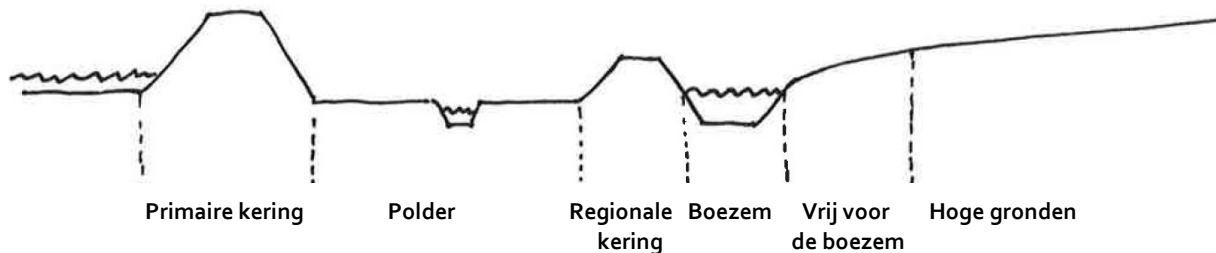
Wetterskip Fryslân toetst verschillende planvormen nog vaak op dezelfde manier. Hierdoor worden soms wateradviezen afgegeven die niet goed bruikbaar zijn voor de initiatiefnemer. Wetterskip Fryslân wijst bijvoorbeeld op de beschermingszone langs hoofdwatgangen in reactie op een structuurvisie, terwijl in een structuurvisie ontwikkelingen niet zo concreet worden vastgelegd.

Per onderwerp komt aan de orde:

- wat de doelstellingen uit het WHP en WBP zijn (indien van toepassing);
- waar de uitgangspunten vandaan komen, bijvoorbeeld uit de Keur en Algemene regels, uit een Wet of uit beleid van Wetterskip Fryslân;
- de uitgangspunten waarmee de initiatiefnemer rekening moet houden bij ruimtelijke ontwikkelingen;
- hoe de opsteller van het ruimtelijke plan in de verschillende planvormen rekening kan houden met de uitgangspunten;
- hoe de uitgangspunten terugkomen in de Toelichting, Verbeelding en de Regels.

4.2 Veilig

Waterveiligheid betreft de duurzame veiligheid van Fryslân tegen overstromingen vanuit de Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer en vanuit de Friese boezem. De veiligheid wordt gerealiseerd door dijken, duinen en kunstwerken (sluizen, gemalen) en boezemkaden. De aanleghoogte van bebouwing is belangrijk wanneer vrij voor de boezem wordt gebouwd. Deze paragraaf geeft per onderwerp de doelstellingen uit het Waterhuishoudingsplan en Waterbeheerplan weer, waarna het onderwerp in relatie tot de watertoets aan de orde komt. In deze paragraaf komen begrippen voor als primaire kering, vrij voor de boezem en Friese boezem. In figuur 4.1 staat een schematische weergave van deze begrippen, zodat duidelijk is wat hiermee wordt bedoeld.

Figuur 4.1 Schematische weergave van begrippen binnen thema 'Veilig'

4.2.1 Primaire waterkering

Doelstellingen uit het Waterhuishoudingsplan en Waterbeheerplan voor Primaire waterkeringen:

- De primaire waterkeringen voldoen aan de wettelijke veiligheidsnormen. Hierbij voeren de waterkeringbeheerders alle versterkingen zo uit dat deze bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit van Fryslân;
- De primaire waterkeringen zijn klaar voor de toekomst;
- In de ruimtelijke ordening is de primaire waterkering met het ruimtebeslag van toekomstige dijkversterkingen vastgelegd.

De uitgangspunten en randvoorwaarden voor Primaire keringen komen voort uit wat vastgelegd is in de Keur.

De primaire waterkeringen beschermen het achterliggende gebied tegen overstroming vanuit de Waddenzee of het IJsselmeer. De primaire waterkering bestaat uit dijken, maar ook de in de waterkeringen gelegen kunstwerken, de aan de waterkeringen gelegen havendammen en stroomgeleidingsdammen en de op de leggerkaart aangegeven tot de waterkering behorende werken. Een primaire kering maakt onderdeel uit van een dijkkring. De dijkkringen zijn vastgelegd in de Waterwet en worden omsloten door primaire keringen en hoge gronden. In de Waterwet is voor elke dijkkring de veiligheidsnorm aangegeven als gemiddelde overschrijdingskans per jaar van de hoogste hoogwaterstand waartegen de primaire kering bestand moet zijn. Voor het vaste land van Fryslân is de overschrijdingskans 1/4000 per jaar, voor Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog is de overschrijdingskans 1/2000 per jaar. Op Vlieland heeft Wetterskip Fryslân geen waterkeringen in beheer.

Er zijn in Fryslân 3 categorieën primaire waterkeringen:

- Categorie A: Dijken en kunstwerken die rechtstreeks bescherming bieden tegen de Waddenzee of het IJsselmeer;
- Categorie B: Verbindende waterkeringen zoals de Afsluitdijk, deze zijn altijd in beheer bij het Rijk en worden in deze Leidraad verder niet besproken.
- Categorie C: Liggen op de grens met een andere dijkkring en voorkomen bij overstroming van de ene dijkkring dat er water vanuit die dijkkring in de naastgelegen dijkkring kan stromen.

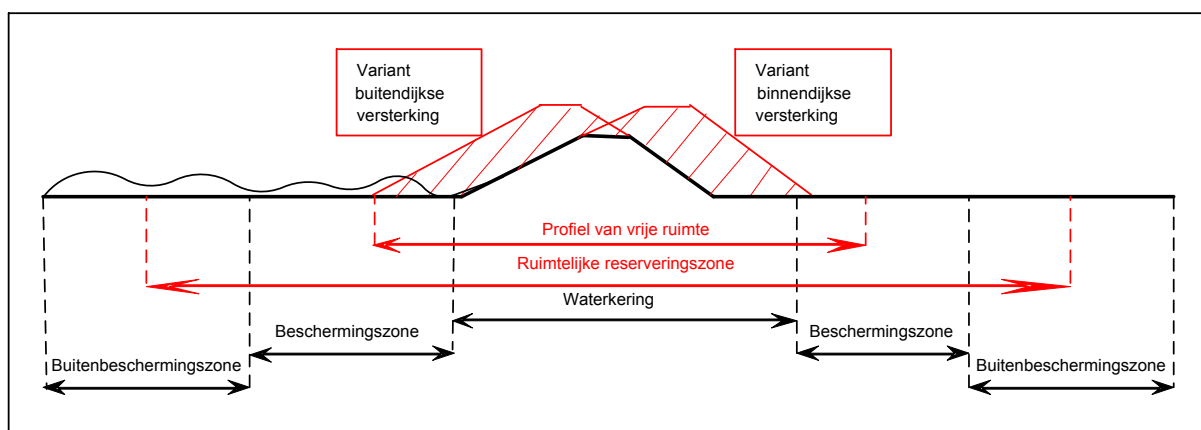
Primaire waterkering categorie A: in de meest recente legger zijn de dijken langs de Waddenzee op Schiermonnikoog, Ameland, Terschelling en het vaste land van Fryslân en de dijken langs het IJsselmeer opgenomen. De reserveringszones voor Schiermonnikoog, Ameland en Terschelling moeten nog door de provincie worden vastgesteld en zijn daarom nog niet opgenomen in de legger. De primaire waterkeringen langs de Noordzee op Ameland en Terschelling en de primaire waterkering op Vlieland zijn nog in beheer bij

Rijkswaterstaat. Voorbereidingen voor overdracht van het beheer naar Wetterskip Fryslân zijn gaande. De legger wordt geactualiseerd wanneer de primaire waterkeringen zijn overgedragen aan Wetterskip Fryslân.

Primaire waterkeringen categorie C: Dit zijn waterkeringen op de grens met de Noordoostpolder en de provincie Overijssel. Deze zijn wel beschreven in de meest recente legger (2013) maar er zijn nog geen dwarsprofielen van opgenomen.

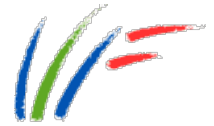
Onderstaande figuur geeft schematisch weer welke zoneringen er gelden bij primaire en secundaire waterkeringen.

Figuur 4.2 De primaire kering en zoneringen (bron: algemene toelichting op de legger)

In de zwarte zoneringen gelden beperkingen om de huidige waterkering te beschermen. In de rode zoneringen gelden beperkingen om toekomstige dijkverbeteringen te kunnen realiseren. Voor de zoneringen zijn geen vaste maten: de waterkering is niet overal even breed en de fysische omstandigheden zijn niet overal hetzelfde. Hieronder volgt een korte beschrijving van de verschillende zoneringen:

- Waterkering:

- categorie A: bestaat uit de kruin, de taluds aan weerszijden daarvan, inclusief de daarop aanwezige bermen. Wordt begrensd door de buitenteenlijn aan zeezijde en insteek van de sloot de binnenzijde. Als er geen sloot is aan de binnenzijde van de dijk dan wordt een logische geografische begrenzing aangehouden. In hooggelegen terrein (bijvoorbeeld de kliffen in Gaasterland) is voor de waterkering een theoretisch profiel vastgelegd in de legger;
- categorie C en secundaire waterkeringen: begrenzing is de binnenteenlijn en de buitenteenlijn.
- Beschermingszone:
 - Categorie A: zijn stroken grond aan weerszijden van de waterkering die mede de stabiliteit van de waterkering onder maatgevende omstandigheden waarborgen en/of waarbinnen afsluitende lagen zorg dragen voor ondergrondse waterdichtheid van de waterkering;
 - Categorie C: aan weerszijden van de waterkering een zone met een breedte van 20 meter;
 - Secundaire waterkeringen: aan weerszijden van de waterkering een zone met een breedte van 15 meter.
- Buitenbeschermingszone: stroken grond waarin extreme mechanismen zoals de explosie van een hogedrukleiding, schade zouden kunnen aanrichten aan de waterkering. De buitenbeschermingszones zijn voor alle primaire en secundaire waterkeringen bepaald op een afstand van 100 meter.
- Profiel van vrije ruimte: In de toekomst zal, naar verwachting, het klimaat veranderen en de zeespiegels stijgen. Om veilig te kunnen blijven wonen in Fryslân zullen in de toekomst de primaire waterkeringen langs de Waddenzee en het IJsselmeer versterkt moeten worden. Het profiel van vrije ruimte is de ruimte ter weerszijden van en boven een waterkering of een toekomstige waterkering die naar het oordeel van de beheerder nodig is voor toekomstige verbeteringen;
- Ruimtelijke reserveringszone: is vastgelegd in het Streekplan, het Waterhuishoudingsplan en de Verordening Romte van de provincie Fryslân. Door de zones voor toekomstige dijkversterkingen vast te leggen voorkomt de provincie Fryslân dat onomkeerbare ruimtelijke ontwikkelingen die nadelig kunnen zijn voor toekomstige dijkversterkingen plaatsvinden. De ruimtelijke reserveringszone bestaat uit het profiel van vrije ruimte en 'de toekomstige beschermingszone' en is berekend door Wetterskip Fryslân. Voor de ruimtelijke reserveringszones is bouwbeleid vastgesteld door de provincie Fryslân. De ruimtelijke reserveringszones voor Schiermonnikoog, Ameland en Terschelling zijn nog niet vastgelegd door de provincie en daarom niet opgenomen in de Legger. Voor primaire waterkeringen categorie C en secundaire waterkeringen worden geen dijkverbeteringen verwacht die tot extra ruimtebeslag leiden. Voor deze waterkeringen zijn door de provincie Fryslân geen reserveringszones vastgelegd.

Primaire kering en de watertoets

Concrete plannen: Bovenstaande tekst geeft een beschrijving van de zonerings die van toepassing zijn bij primaire en secundaire keringen. De zonerings zijn vastgelegd in de Legger. In de Keur staan de verboden beschreven die van toepassing zijn op deze zonerings (zie ook paragraaf 2.5). Het voert te ver om in deze Leidraad de inhoud van de keur weer te geven. Voor alle plannen waarbij de primaire kering of de beschermingszones worden geraakt moet de Keur worden geraadpleegd om te beoordelen of een watervergunning nodig is. Daarnaast moet de initiatiefnemer voor alle plannen in de reserveringszone ook de provincie informeren. Het bouwbeleid voor de reserveringszone is vastgesteld door de provincie.

Bestemmingsplannen: In het streekplan zijn reserveringszones opgenomen en is ook het bouwbeleid in deze reserveringszones vastgelegd. Wetterskip Fryslân neemt de reserveringszones op in de legger. Van gemeenten wordt gevraagd om de reserveringszones vast te leggen in de bestemmingsplannen.

Hoe rekening te houden met de primaire kering in diverse plannen:

- abstract: Bij abstracte plannen moet bij het maken van locatiekeuzes rekening worden gehouden met de reserveringszone en het profiel van vrije ruimte en wat daarin wel en niet mag.
- concreet: Bij concrete ontwikkelingen moet de initiatiefnemer rekening houden met wat wel en niet mag in de reserveringszone en het profiel van vrije ruimte. De gemeente moet de reserveringszone vastleggen in het bestemmingsplan.
- conserverend: De gemeente moet de reserveringszone vastleggen in het bestemmingsplan.

De Primaire kering in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf aangeven dat in het plangebied primaire keringen liggen en hoe deze in het plan zijn verwerkt.
- Verbeelding: De reserveringszone opnemen op de plankaart.
- Regels: De bouwregels voor de reserveringszone zoals deze door de Provincie Fryslân zijn vastgesteld verwerken in de Regels.

4.2.2 Regionale waterkering

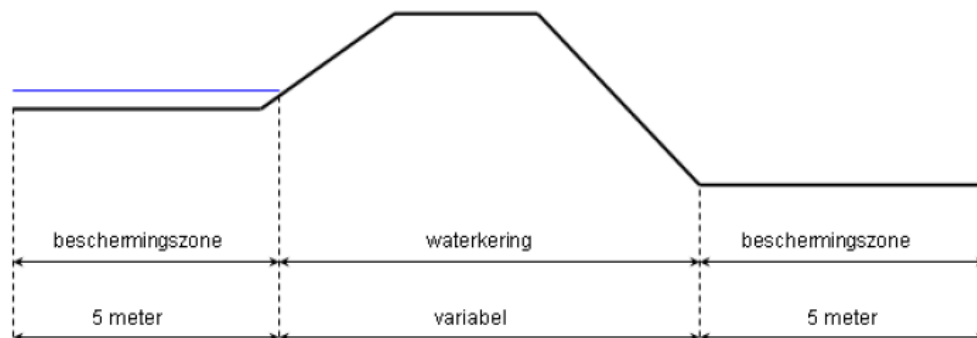
Regionale waterkeringen kunnen worden ingedeeld in boezemkaden, de Lauwersmeerdijk en de voormalige zeedijken. De boezemkade is niet altijd zichtbaar als kade, maar wordt soms ook gevormd door *hoge gronden*.

Doelstellingen uit het Waterhuishoudingsplan en Waterbeheerplan voor Regionale waterkeringen:

- Boezemkaden:
 - Boezemwaterkeringen voldoen aan de provinciale veiligheidsnorm. Het waterschap voert alle versterkingen zo uit dat deze bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit van Fryslân;
 - In de ruimtelijke ordening houden gemeenten rekening met het ruimtebeslag van boezemkaden.
- Lauwersmeerdijk:
 - De Lauwersmeerdijk voldoet aan de provinciale veiligheidsnorm;
 - In de ruimtelijke ordening wordt rekening gehouden met het ruimtebeslag van de Lauwersmeerdijk.
- Voormalige zeedijken:
 - De voormalige zeedijken voldoen aan de provinciale veiligheidsnorm;
 - In de ruimtelijke ordening wordt rekening gehouden met het ruimtebeslag van de voormalige zeedijken.

De uitgangspunten en randvoorwaarden voor Regionale waterkeringen komen voort uit wat vastgelegd is in de Keur.

Onderstaande figuur laat de zonering van regionale waterkeringen zien.

Figuur 4.3 Zonering regionale waterkeringen en lokale kaden (bron: algemene toelichting op de legger)

De regionale waterkering bestaat uit de waterkering en de beschermingszones.

- Waterkering: de breedte van het gehele waterstaatswerk, van insteek tot insteek, die als zodanig in de legger zijn aangegeven. De breedte van de waterkering hangt af van de locatie;
- De beschermingszone: een zone van 5 meter aan weerszijden van de kering. Hierin zijn krachtens de Keur voorschriften van toepassing ter bescherming van het waterstaatswerk.

Door de provincie Groningen en provinsje Fryslân zijn de regionale keringen genormeerd. Elke kadering heeft een Veiligheidsnorm toegekend gekregen. De normering is bepaald op basis van de risicobenadering: hoe groter het gevolg, des te kleiner de kans op falen van de waterkering dient te zijn om eenzelfde risico te bereiken. De veiligheidsniveaus staan op kaart 17 behorende bij het WHP en WBP. Een kadering met veiligheidsniveau klasse 1 heeft een overschrijdingskans van 1/100 per jaar. In klasse 2 en 3 is dit ook 1/100 per

jaar. In klasse 4 is het veiligheidsniveau 1/300 per jaar. Dit betekent dat de boezemkaden waterstanden en golven moeten kunnen weerstaan, die een statistische kans op voorkomen hebben van 1/100^e of 1/300^e per jaar.

Boezemkade en de watertoets

De boezemkaden beschermen het achterliggende gebied tegen hoge waterstanden in de Friese boezem. De boezemkade heeft met een bepaalde hoogte een kerende werking. Deze kerende werking moet te allen tijde gehandhaafd worden. Bij ruimtelijke plannen moet rekening worden gehouden met de functie van de boezemkade. Wanneer er werken worden uitgevoerd in of nabij de kering dan kan het nodig zijn om de boezemkade op te hogen of te versterken. Het benodigde profiel van de boezemkade is namelijk onder meer afhankelijk van de vooroever en opwaaiing. Dit zijn factoren die door het aanleggen van een kunstwerk kunnen wijzigen waardoor een nieuwe kadeberekening nodig is. De initiatiefnemer moet hier in een vroeg stadium van op de hoogte zijn zodat bij de uitwerking van plannen rekening kan worden gehouden met het benodigde profiel van de kade. De kosten voor het eventueel aanpassen van de kade zijn voor de initiatiefnemer van het plan.

Werkzaamheden op of in de nabijheid van de boezemkade

Om de boezemkade te beschermen en bereikbaar te houden voor onderhoud ligt langs de boezemkade aan beide kanten een beschermingszone van 5 meter (vanaf de teen van de kade). De kerende hoogte van de boezemkade is niet overal gelijk. De kerende hoogte is afhankelijk van de maatgevende boezemstanden en de gehanteerde veiligheidsnormen. Voor werkzaamheden op de kade of in de beschermingszone is een watervergunning nodig. In de watervergunning staat aan welke voorwaarden moet worden voldaan. In de Legger bij de Keur zijn de waterkering en de beschermingszone vastgelegd.

Toename kadelengte

Wanneer het realiseren van een insteekhaven, jachthaven of iets dergelijks onderdeel is van het plan dan moet daar in sommige gevallen de boezemkade voor worden omgelegd. Ook een nieuwe uitbreidingswijk aan de Friese boezem kan de boezemkade raken. Uitgangspunt bij dit soort plannen moet zijn dat de lengte van de boezemkade zo min mogelijk toeneemt. Extra boezemkade zorgt voor een extra beheersinspanning, dit is ongewenst. Het is beter om bebouwing in het plangebied voldoende hoog en vrij voor de boezem te realiseren en een nieuwe boezemkade te realiseren die om het plangebied heen loopt.

Wanneer het toenemen van kadelengte niet te voorkomen is, dan is in geval van particuliere initiatieven de afkoopregeling kaden van toepassing. Ter ontsluiting of verfraaiing van het eigen perceel kunnen particulieren bij Wetterskip Fryslân aanvragen indienen voor het realiseren van opvaarten, insteekhavens en havens. De door de particulier aan te leggen voorziening wordt in veel gevallen begrensd door kaden en/of oevers. De aanleg van deze kaden en/of oevers is noodzakelijk om het achterland tegen overstroming te beschermen. De eerste aanleg van de kade en/of oevers conform de normen van Wetterskip Fryslân moet de aanvrager geheel betalen. Het buitengewoon (groot) onderhoud en het onderhoud van eventueel aanwezig riet komt voor rekening van Wetterskip Fryslân. Dit leidt ertoe dat de Friese burger moet meebetalen aan voorzieningen die slechts tot voordeel strekken van één of meer particulieren. Daarom brengt Wetterskip Fryslân de particulier via de watervergunning een afkoopsom in rekening. Het bedrag van deze afkoopsom is afhankelijk van het type kade dat wordt aangelegd. Dit kan oplopen tot enkele honderden euro's per strekkende meter kade.

Bij het omleggen van een boezemkade is het nodig een peilwijziging aan te vragen. Een deel van de voormalige polder komt nu op boezempeil te liggen. In het watertoetsproces moet de initiatiefnemer hier tijdig van op de hoogte worden gebracht, omdat het wijzigen van een peil via watervergunning of peilbesluit veel tijd in beslag kan nemen. Zie hiervoor ook paragraaf 4.3.4.

Beschermingszone in particulier eigendom

Mogelijk heeft de realisatie van een plan tot gevolg dat de beschermingszone in particulier eigendom komt. Uitgangspunt bij plannen moet zijn dat de boezemkade en beschermingszone in openbaar terrein liggen, zodat deze altijd goed bereikbaar zijn voor beheer en onderhoud. Wanneer het niet te voorkomen is dat de beschermingszone (deels) in particulier eigendom ligt dan moet de beschermingszone in de koopakte notarieel worden vastgelegd. Voor het bouwen van schuurtjes en plaatsen van schuttingen en dergelijke is het in veel gevallen niet nodig om een omgevingsvergunning aan te vragen bij de gemeente. De gemeente heeft dan ook geen instrument om te voorkomen dat de kade en beschermingszone worden bebouwd. Door de

beschermingszone notarieel vast te leggen wordt voorkomen dat particulieren niet op de hoogte zijn van de in de Keur vastgestelde beschermingszone van 5 meter. Voor meer informatie over het notarieel vastleggen van de beschermingszone kan de initiatiefnemer/gemeente contact opnemen met de Cluster Juridische Zaken van Wetterskip Fryslân.

Het juridisch vastleggen van de boezemkade in het bestemmingsplan

In het Waterhuishoudingsplan staat dat gemeenten de boezemkaden zoveel als mogelijk als waterstaatkundig werk vastleggen op de plankaart in hun bestemmingsplannen. Dit vooral als signaalfunctie voor eventueel benodigde watervergunningen, in geval van handelingen in of bij het waterstaatkundige object. In deze Leidraad Watertoets wordt afgeweken van deze lijn. Wetterskip Fryslân vraagt gemeenten niet langer om de boezemkade vast te leggen in de Verbeelding van het bestemmingsplan. Reden hiervoor is dat we dubbele regelgeving zoveel mogelijk willen voorkomen. De boezemkade wordt voldoende beschermd door de Keur, het is niet nodig deze ook nog eens planologisch vast te leggen. Daarnaast is het voordeel dat bij een eventuele wijziging van het boezemkadetracé niet altijd een wijziging van het bestemmingsplan nodig is. Langdurige ruimtelijke procedures kunnen daarmee worden voorkomen.

Hoe rekening te houden met de boezemkade in diverse plannen:

- Abstract: voorkomen dat kadelengete toeneemt door dit in een vroeg stadium aan te geven bij de gemeente en te kijken of de voorgenomen ontwikkelingen *vrij voor de boezem* vorm kunnen krijgen.
- Concreet: Aangeven waar boezemkade en beschermingszone liggen. Bij uitwerking van plannen rekening houden met de boezemkade en beschermingszone. Eventueel wijzen op de afkoopregeling. Ook hier voorkomen dat kadelengete toeneemt. Wanneer de beschermingszone in particulier eigendom komt dit notarieel vastleggen.
- Conserverend: Wijzen op de ligging van de kade, hiermee rekening houden bij eventuele toekomstige plannen.

De boezemkade in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf aangeven dat in het plangebied boezemkaden liggen en hoe hier bij de planvorming rekening mee is gehouden.
- Verbeelding: De boezemkaden hoeven niet op de Verbeelding terug te komen, de keur beschermt de boezemkaden. De bestemming van de gronden waar de boezemkaden op liggen mag de waterkerende functie niet uitsluiten. Geen (nieuwe) bouwblokken situeren op de boezemkade of in de beschermingszone van de boezemkade.
- Regels: De Regels behorende bij de bestemming(en) waarin de boezemkade ligt mogen de waterkerende functie niet uitsluiten. De gronden kunnen bijvoorbeeld niet de bestemming water krijgen, tenzij ook de waterkerende functie onder de bestemming water valt.

Hoge gronden en de watertoets

Op bepaalde plaatsen is de Regionale waterkering duidelijk zichtbaar als een boezemkade, een kade die uitsteekt boven het omliggende maaiveld. Op andere locaties wordt de regionale waterkering gevormd door hoge gronden en wegen. Voor vergunningverlening, en dus ook voor de watertoets, maakt het niet uit of de kering wordt gevormd door hoge gronden, een weg of een duidelijk zichtbare kade. In alle gevallen is sprake van dezelfde regels en dezelfde beschermingszone. In de legger bij de nieuwe Keur staat duidelijk aangegeven tot waar de beschermingszone loopt, ook daar waar de waterkering door hoge gronden of een weg wordt gevormd. Meer informatie over de beschermingszone en dergelijke staat onder *Boezemkade en de watertoets*.

Hoe rekening te houden met Hoge gronden in diverse plannen:

- Abstract: aangeven waar de regionale kering ligt en voorkomen dat de hoge gronden worden afgegraven waardoor de regionale kering wordt beschadigd. Mogelijkheden bekijken om de regionale waterkering over andere hoge gronden te laten lopen indien dit gewenst is.
- Concreet: Aangeven waar de regionale waterkering en beschermingszone liggen en aangeven dat er een vergunning nodig is wanneer hier ontwikkelingen gerealiseerd worden.
- Conserverend: Aangeven waar de regionale waterkering ligt zodat de gemeente hier bij toekomstige plannen in het plangebied rekening mee kan houden.

Hoge gronden in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf aangeven dat in het plangebied een regionale waterkering ligt en beschrijven hoe hiermee rekening is gehouden in de planvorming.
- Verbeelding: De regionale waterkering hoeft niet op de verbeelding terug te komen, de keur beschermt de regionale waterkering. De bestemming van de gronden waar de regionale waterkering op ligt mag de waterkerende functie niet uitsluiten. Geen (nieuwe) bouwblokken intekenen op de regionale waterkering of in de beschermingszones daarvan.
- Regels: De Regels behorende bij de bestemming(en) waarin de regionale waterkering ligt mogen de waterkerende functie niet uitsluiten. De gronden kunnen bijvoorbeeld niet de bestemming water krijgen, tenzij ook de waterkerende functie onder de bestemming water valt.

De Lauwersmeerdijk

De Lauwersmeerdijk beschermt het achterliggende gebied tegen de waterstanden in het Lauwersmeer. De Lauwersmeerdijk wordt gezien als een compartimenteringsdijk. Bij een eventuele doorbraak van de primaire kering langs de Waddenzee kan het Lauwersmeer volstromen tot een waterstand van circa +3,20 m NAP.

De Lauwersmeerdijk is een regionale kering, type secundaire waterkering. Secundaire waterkeringen zijn voormalige zeedijken die nog een functie hebben wanneer de primaire waterkering doorbreekt. Over de Lauwersmeerdijk is afgesproken dat deze op het huidige niveau in stand wordt gehouden. Langs de Lauwersmeerdijk is geen reserveringszone aangewezen.

In het Waterhuishoudingsplan staat dat gemeenten de Lauwersmeerdijk als waterstaatkundig werk vastleggen op de plankaat in hun bestemmingsplannen. Dit vooral als signaalfunctie voor eventueel benodigde watervergunningen, in geval van handelingen in of bij het waterstaatkundige object. In deze Leidraad Watertoets wordt afgeweken van deze lijn. Wetterskip Fryslân vraagt gemeenten niet om de Lauwersmeerdijk vast te leggen op de Verbeelding van het bestemmingsplan. Reden hiervoor is dat we dubbele regelgeving zoveel mogelijk willen voorkomen. De regionale kering wordt voldoende beschermd door de Keur, het is niet nodig deze ook nog eens planologisch vast te leggen.

Hoe rekening te houden met De Lauwersmeerdijk in diverse plannen:

- Abstract: Rekening houden met de ligging van de Lauwersmeerdijk. De functie van de dijk mag niet worden aangetast.
- Concreet: Rekening houden met de ligging van de Lauwersmeerdijk. De functie van de dijk mag niet worden aangetast. Voor werken in de waterkeringszone, de beschermingszone en de buitenbeschermingszone is een watervergunning nodig.
- Conserverend: Wijzen op de ligging van de dijk, hiermee rekening houden bij eventuele toekomstige plannen.

De Lauwersmeerdijk in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf aangeven dat de Lauwersmeerdijk in het plangebied ligt en hoe hier in de planvorming rekening mee is gehouden.
- Verbeelding: De Lauwersmeerdijk hoeft niet op de Verbeelding terug te komen, de keur beschermt de waterkering. De bestemming van de gronden waar de waterkering op ligt mag de waterkerende functie niet uitsluiten. Geen (nieuwe) bouwblokken situeren op de Lauwersmeerdijk of in de beschermingszone.
- Regels: De Regels behorende bij de bestemming(en) waarin de Lauwersmeerdijk ligt mogen de waterkerende functie niet uitsluiten. De gronden kunnen bijvoorbeeld niet de bestemming water krijgen, tenzij ook de waterkerende functie onder de bestemming water valt.

De voormalige zeedijken

In het beheergebied van Wetterskip Fryslân liggen enkele voormalige zeedijken. Deze voormalige zeedijken zijn in te delen in twee categorieën:

- Voormalige zeedijken met een waterhuishoudkundige functie (secundaire kering: dit zijn voormalige zeedijken die nog een functie hebben wanneer de primaire waterkering doorbreekt);
- Voormalige zeedijken zonder waterhuishoudkundige functie.

De voormalige zeedijken staan aangegeven op kaart nummer 15 behorende bij het Waterhuishoudingsplan en het Waterbeheerplan.

Voormalige zeedijken met waterhuishoudkundige functie

De Oude Bildtdijk, de Banddijk, een dijk nabij Zurich en een dijk ten westen van Nes op Ameland zijn – net zoals de Lauwersmeerdijk – in de legger opgenomen als secundaire waterkering. Deze dijken hebben een compartimenterende functie. Bij een dijkdoorbraak van de primaire kering hebben de dijken een gunstig effect op de gevolgen van een overstroming. Omdat de effecten van de dijken op de gevolgen van de schade beperkt zijn is het te duur om de dijken aan te passen. Uitgangspunt voor de *Oude Bildtdijk en overige voormalige zeedijken* is om de dijken in de toestand van 2010 te behouden en verbeteringsmogelijkheden te benutten.

In het Waterhuishoudingsplan staat dat gemeenten de voormalige zeedijken zoveel als mogelijk als waterstaatkundig werk vastleggen op de plankaart in hun bestemmingsplannen. Dit vooral als signaalfunctie voor eventueel benodigde watervergunningen, in geval van handelingen in of bij het waterstaatkundige object. In deze Leidraad Watertoets wordt afgeweken van deze lijn. Wetterskip Fryslân vraagt gemeenten niet langer om de voormalige zeedijken vast te leggen op de Verbeelding van het bestemmingsplan. Reden hiervoor is dat we dubbele regelgeving zoveel mogelijk willen voorkomen. De voormalige zeedijken worden als regionale kering voldoende beschermd door de Keur, het is niet nodig deze ook nog eens planologisch vast te leggen.

Voormalige zeedijken zonder waterhuishoudkundige functie

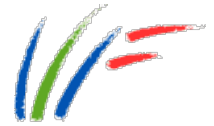
Uit onderzoek is gebleken dat een aantal voormalige zeedijken geen reducerend effect hebben op schade bij een doorbraak van de voorliggende primaire waterkering. Het betreft de volgende voormalige zeedijken:

- Âlddyk: dijk langs de zuid- en zuidwestzijde van de Anjumer en Lioessenserpolder;
- Koedijk: vanaf de Vijfhuisterdijk tot Nieuwe Bildtzijl (onderdeel Nieuwe Bildtdijk c.a.);
- Nieuwe Bildtdijk: vanaf de Koedijk tot Zwarte Haan;
- Opdijk: vanaf de Nieuwe Bildtdijk tot de Waddenzeedijk (onderdeel Nieuwe Bildtdijk c.a.).

Wetterskip Fryslân is gestopt met het waterstaatkundige beheer en onderhoud van de Âlddyk en de Nieuwe Bildtdijk c.a. Met het wegvallen van de Âlddyk en Nieuwe Bildtdijk c.a. uit de legger zijn ook de verbodsbepalingen van de Keur voor deze keringen niet meer van toepassing. Dit betekent dat er ten aanzien van deze kering vanaf dat moment geen vergunningen meer hoeven te worden aangevraagd bij Wetterskip Fryslân. Een belangrijk aspect hierbij is de status en de bescherming van de cultuurhistorische waarden van deze dijken en de bijbehorende constructies, zoals coupures en dergelijke. Met het wegvallen van de waterkerende functie en het bijbehorende vergunningenstelsel van het waterschap zullen de cultuurhistorische waarden van de dijken en kunstwerken op een andere wijze moeten worden beschermd. De coupures en eventuele andere bij de dijk behorende constructies zijn door de gemeenten in de bestemmingsplannen aangemerkt als cultuurhistorisch waardevol element. De dijken zijn door de gemeenten als cultuurhistorisch lijnelement opgenomen in het bestemmingsplan. Door het opnemen van de dijken in het bestemmingsplan kan de cultuurhistorische waarde worden beschermd voor de toekomst.

Hoe rekening te houden met de Voormalige zeedijken in diverse plannen:

- Abstract: Rekening houden met de kerende functie van de Oude Bildtdijk en de overige voormalige zeedijken. En met de cultuurhistorische waarde van de Nieuwe Bildtdijk en de Âlddyk.
- Concreet: Rekening houden met de kerende functie van de Oude Bildtdijk en de overige voormalige zeedijken. En met de cultuurhistorische waarde van de Nieuwe Bildtdijk en de Âlddyk.
- Conserverend: Gemeenten verzoeken de Nieuwe Bildtdijk en de Âlddyk als cultuurhistorisch element op te nemen in het bestemmingsplan.

De Voormalige zeedijken in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf noemen dat er een voormalige zeedijk is gelegen in het plangebied en hoe hier in de planvorming rekening mee is gehouden.
- Verbeelding: De oude zeedijken die geen waterstaatkundige functie meer vervullen opnemen als cultuurhistorisch waardevol (lijn)element
- Regels: Voorkomen dat de oude zeedijken hun waterstaatkundige of cultuurhistorische waarde verliezen: geen bouwblokken, afgraving of iets dergelijks toestaan.

4.2.3 Lokale kering

Doelstellingen uit het Waterbeheerplan voor Lokale keringen:

De doelstellingen in het waterbeheerplan komen grotendeels overeen met het Waterhuishoudingsplan van de provincie Fryslân. In aanvulling daarop heeft Wetterskip Fryslân nog een doelstelling geformuleerd, het gaat om de doelstelling voor Waterveiligheid – lokale keringen:

- De lokale waterkeringen voldoen aan de door Wetterskip Fryslân gestelde veiligheidsnorm.

De uitgangspunten en randvoorwaarden voor Lokale keringen komen voort uit wat vastgelegd is in de Keur.

Naast primaire- en regionale keringen liggen in Fryslân ook lokale keringen. Deze keringen beschermen het achterland tegen wateroverlast door hoog water maar zijn door de provincie niet aangewezen als regionale kering. Dit zijn bijvoorbeeld kaden langs zomerpolders, langs een beheerste boezem of binnenboezem, kaden in gestuwde gebieden of peilscheidende kaden in een polder. Hoewel niet aangewezen als dijkkringgebied en niet genormeerd door de provincie vallen de lokale kaden op basis van het waterschapsreglement wel onder de zorgplicht van Wetterskip Fryslân. Omdat er geen provinciale regels zijn vastgelegd kan het waterschapsbestuur de zorgplicht zelf nader invullen.

Wetterskip Fryslân maakt onderscheid de lokale kaden in twee typen:

1. Lokale kaden langs de Friese boezem:
 - Zomerkaden: langs de boezem gelegen grondlichamen die aan de ene kant de lager gelegen zomerpolders beschermen tegen hoger liggend boezemwater en aan de andere kant de boezem in stand houden (bemaling polder alleen zomers);
 - Kaden ter bescherming van polders gelegen buiten de regionale kering: idem als zomerkaden, alleen bemaling vindt hele jaar rond plaats.
2. Lokale kaden buiten de Friese boezem:
 - Kaden langs een tussen- of binnenboezem: een tussenboezem of binnenboezem is een zelfstandig stelsel van watergangen. Dit stelsel heeft een hoger peil dan het omringende polderpeil, maar een lager peil dan dat van de Friese boezem. Het water wordt gekeerd door waterkeringen (lokale kaden) of door hoge gronden. Het stelsel watergangen fungeert zo als een boezem voor een bepaald gebied. Dit water wordt door het af te laten gaan op een lager gelegen polderpeil of door bemaling op de Friese boezem.
 - Kaden langs de beheerste boezem: een beheerste boezem bestaat uit wateren die in open verbinding staan met de Friese boezem. Deze boezem kan het waterschap met kunstwerken tijdelijk van de Friese boezem afsluiten. Dit gebeurt als het waterpeil in de beheerste boezem een bepaald maatgevend peil bereikt. Deze wateren zijn omsloten door lokale waterkeringen. De afsluitende kunstwerken maken onderdeel uit van de regionale waterkering;
 - Kaden in gestuwde gebieden: gestuwde gebieden zijn gebieden waarvan het water rechtstreeks op de boezem kan worden afgevoerd dankzij de zwaartekracht. Om het waterpeil te regelen staan er stuwen bij de afvoerpunten. Het waterpeil in de gestuwde gebieden houdt Wetterskip Fryslân in stand met een aangesloten stelsel van lokale kaden en hoge gronden. De stroomgebieden van de beken in Zuidoost-Fryslân vallen onder de gestuwde gebieden;

- Peilscheidende kaden: een kade tussen twee verschillende polderpeilen werkt als peilscheiding. Het belangrijkste doel van deze lokale kering is om te voorkomen dat het water vanuit het hoger gelegen peilvak naar het lager gelegen peilvak stroomt.

In het Waterbeheerplan staat over lokale keringen het volgende: Wetterskip Fryslân wijst in 2013 de lokale waterkeringen aan en voorziet deze van een veiligheidsnorm. In 2015 zijn alle lokale kaden door Wetterskip Fryslân opgenomen in de legger en stelt Wetterskip Fryslân een passende Keur voor lokale kaden vast. Voor de lokale kaden langs de Friese boezem is beleid vastgesteld in de notitie "*Skjin wetter en droege fuotten – Beleid en werknormen voor de lokale kaden langs de Friese boezem*". In de Keur en Legger voor 2013 zijn de lokale kaden langs de Friese boezem opgenomen. De zonering voor lokale kaden is dezelfde als voor regionale waterkeringen, deze staat in figuur 4.3. De lokale kaden buiten de Friese boezem zijn nog niet meegenomen, hiervoor moet nog beleid worden vastgesteld.

De notitie Beleid en werknormen voor de lokale kaden langs de Friese boezem geeft beleid en werknormen die het uitgangspunt zijn voor de beoordeling van verzoeken van derden. De notitie geeft het beleid voor lokale kaden weer. Enkele punten daaruit zijn van belang bij nieuwe plannen en ontwikkelingen. Het gaat dan om de volgende beleidslijnen en uitgangspunten.

- Bij de uitwerking van nieuwe plannen dient het kortst mogelijke tracé te worden gevolgd om de kosten van kaden zo beperkt mogelijk te houden. Bij herstelprojecten wordt de mogelijkheid om de kade te verkorten bekeken en waar mogelijk wordt de kade verkort;
- Bij de uitwerking van nieuwe plannen om gebieden om te vormen tot zomerpolders mag geen verkleining van de boezem optreden. Dit betekent concreet dat bestaand boezemland geen zomerpolder kan worden. Bestaande, jaarrond bemalen polders kunnen wel worden omgevormd tot zomerpolder, omdat ze in de winter en bij hoge boezemstanden in de zomer, bijdragen aan uitbreiding van de boezemberging.
- Een nieuwe zomerpolder kan alleen worden gerealiseerd als boezemuitbreiding of berging hoofddoel of neven doel is en de kosten/baten analyse voor het beheer en onderhoud van de zomerpolder en daarin gelegen voorzieningen positief uitvalt.

Voor lokale kaden staan in de keur dezelfde beperkingen als voor regionale waterkeringen. De tekst zoals die staat onder regionale waterkeringen (paragraaf 4.2.2) is daarom ook van toepassing op lokale kaden.

Hoe rekening te houden met de Lokale kering in diverse plannen:

- Abstract: voorkomen dat kadelengete toeneemt door in een vroeg stadium aan de initiatiefnemer door te geven dat in het plangebied lokale kaden liggen en welke beperkingen daar op van toepassing zijn.
- Concreet: Angeven waar lokale kade en beschermingszone liggen. Bij uitwerking van plannen hier rekening mee houden. Ook hier voorkomen dat kadelengete toeneemt.
- Conserverend: Wijzen op de ligging van de kade, hiermee rekening houden bij eventuele toekomstige plannen.

De Lokale kering in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf angeven dat in het plangebied lokale kaden liggen en hoe hier in de planvorming rekening mee is gehouden.
- Verbeelding: De lokale kaden hoeven niet op de Verbeelding terug te komen, de keur beschermt de lokale kaden. De bestemming van de gronden waar de lokale kaden op liggen mag de waterkerende functie niet uitsluiten. Geen (nieuwe) bouwblokken situeren op de kade of in de beschermingszone van de kade.
- Regels: De Regels behorende bij de bestemming(en) waarin de lokale kade ligt mogen de waterkerende functie niet uitsluiten. De gronden kunnen bijvoorbeeld niet de bestemming water krijgen, tenzij ook de waterkerende functie onder de bestemming water valt.

4.2.4 Buitendijkse gebieden

Doelstellingen uit het Waterhuishoudingsplan en Waterbeheerplan voor Buitendijkse gebieden:

- Wetterskip Fryslân en de provincie Fryslân stellen een Plan van Aanpak op om in de planperiode samen met andere overheden, helderheid te bieden over de verantwoordelijkheden in buitendijks gebied.

Wetterskip Fryslân heeft geen aanvullende regels of aanvullend beleid voor de Buitendijkse gebieden.

Buitendijkse gebieden zijn te onderscheiden in twee typen. In bovengenoemde doelstelling uit het WHP gaat het om gebieden die zijn gelegen buiten de primaire kering. Daarnaast zijn er ook gebieden die niet worden beschermd door een regionale kering en die ook niet hooggelegen zijn. Dit betreft de gebieden die vrij voor de boezem liggen. Beide gebieden worden hieronder beschreven in relatie tot de watertoets.

Buiten de primaire kering

Incidenteel zijn er bouwplannen voor gebieden die niet worden beschermd door de primaire kering. Ook delen van het beheersgebied van Wetterskip Fryslân vallen buiten de primaire kering. Buiten de primaire kering handhaaft Wetterskip Fryslân geen veiligheidsnorm. Wetterskip Fryslân kan in het wateradvies vermelden dat bouwen buiten de primaire kering op eigen risico is en kan verwijzen naar het streekplan van de provincie. In het Streekplan is aangegeven dat alleen in bijzondere situaties ruimte is voor nieuwe buitendijkse ontwikkelingen. Aanbevolen wordt om risicobewust te bouwen en daarbij rekening te houden met zeespiegelstijging en toekomstige peilverhoging van het IJsselmeer.

Bepaalde beheerstaken buiten de primaire kering vallen onder de verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat. De grenzen van de verantwoordelijkheden zijn vastgelegd in het kader van de Waterwet. De kaarten hiervan staan op de internetpagina www.helpdeskwater.nl onder Waterwet. Wetterskip Fryslân stuurt een kopie van het wateradvies voor plannen buiten de primaire kering naar Rijkswaterstaat en wijst de initiatiefnemer op de verantwoordelijkheden van Rijkswaterstaat.

Hoe rekening te houden met Buitendijkse gebieden in diverse plannen:

- Abstract: ontwikkelingen buiten de primaire kering op eigen risico, risicobewust bouwen, rekening houden met zeespiegelstijging en mogelijke peilverhoging IJsselmeer. Wetterskip Fryslân geeft geen concrete adviezen omdat dit buiten de beheerstaken valt.
- Concreet: zie abstract
- Conserverend: n.v.t.

Buitendijkse gebieden in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf geeft de initiatiefnemer aan dat de risico's behorende bij het plangebied bekend zijn.
- Verbeelding: Voor de Verbeelding heeft het geen gevolgen wanneer een plangebied buitendijks ligt.
- Regels: Voor de Regels heeft het geen gevolgen wanneer een plangebied buitendijks ligt.

Vrij voor de boezem

Wanneer een gebied niet wordt beschermd door een regionale kering en ook geen hooggelegen gebied betreft dan ligt het vrij voor de boezem. De bouwlocatie wordt in dat geval niet door een regionale waterkering beschermd tegen hoge waterstanden in de Friese boezem. In het WHP staat over bouwen voor de boezem dat bij ruimtelijke ontwikkelingen voor de Friese boezem wordt geanticipeerd op de toekomstige maatgevende boezemwaterstanden door een voldoende grote aanleghoogte in rekening te brengen.

Wetterskip Fryslân adviseert in het watertoetsproces over de aanleghoogte van bebouwing en verharding op basis van de maatgevende boezemstanden, het MBP (maatgevend boezempeil).

Hoe rekening te houden met *Vrij voor de boezem* in diverse plannen:

- Abstract: bij bouwen vrij voor de boezem rekening houden met de hoogteligging van het gebied. In lage gebieden is veel ophoging nodig om vrij voor de boezem te kunnen bouwen. Welke locaties zijn het meest geschikt om vrij voor de boezem te bouwen? Ook in relatie met (het verleggen van) de boezemkade.
- Concreet: adviseren over de aanleghoogte in relatie tot het boezempeil en het Maatgevend Boezempeil.
- Conserverend: n.v.t.

Vrij voor de boezem in het plan:

- Toelichting: In de toelichting geeft de initiatiefnemer aan dat het plangebied niet wordt beschermd door een boezemkade, wat de gevolgen hiervan zijn voor het plan en hoe hier in het plan rekening mee is gehouden.
- Verbeelding: Op de Verbeelding hoeft niet zichtbaar te zijn dat het plangebied vrij voor de boezem ligt.
- Regels: In de Regels hoeft niet terug te komen dat het plangebied vrij voor de boezem ligt.

4.3 Voldoende

Het thema *Voldoende water* gaat over het voorzien van functies zoals natuur en landbouw van voldoende water. Hieronder vallen ontwikkelingen als klimaatverandering, zeespiegelstijging, bodemdaling en verandering van het grondgebruik. Het gaat er om dat verdroging (van natuurgebieden) wordt tegen gegaan, dat er in droge perioden voldoende water beschikbaar is en dat wateroverlast in natte perioden zoveel mogelijk wordt voorkomen. Vitale functies als landbouw en scheepvaart zijn direct afhankelijk van voldoende water. Ook natuur, recreatie en drinkwaterwinning zijn hiervan afhankelijk. In het WHP en WBP wordt dit verder uitgewerkt aan de hand van de onderwerpen: Duurzaam peilbeheer, perioden met extreme neerslag, perioden met extreme droogte, verdroging, grondwaterkwantiteit en drinkwater. De doelstellingen voor deze onderwerpen zijn als volgt.

Doelstellingen uit het Waterhuishoudingsplan en Waterbeheerplan voor het thema Voldoende: Duurzaam peilbeheer

- Een duurzaam peilbeheer dat zo goed mogelijk aansluit bij verschillende vormen van grondgebruik;
- Bij het peilbeheer wordt rekening gehouden met klimaatverandering; binnen de planperiode geven we specifieke aandacht aan verzilting, maaiveld daling door veenoxidatie en aantasting van bebouwing en natuur.

Perioden met extreme neerslag

- Een robuust en veerkrachtig watersysteem. Dit systeem is voldoende uitgerust om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen door technische en ruimtelijke maatregelen;
- Het minimaliseren van wateroverlast. In 2015 wordt voldaan aan de normen voor regionale wateroverlast.

Perioden met extreme droogte

- Een evenwichtige aanpak van watertekort, nu en in de toekomst;
- Een goede verdeling van inlaatwater vanuit het IJsselmeer in perioden met extreme droogte zodanig dat de economische en sociaal-maatschappelijke schade wordt geminimaliseerd.

Verdroging

- Verdrogingbestrijding via twee programma's: de toplijst en werkenderweg.

Grondwaterkwantiteit

- Duurzaam gebruik van grondwater, zonder onevenredige schade aan andere belangen;
- Bijdrage aan de CO₂-reductie en een vermindering van het gebruik van fossiele brandstoffen door het stimuleren van bodemenergiesystemen (KWO-systemen).

Drinkwater

- Een betrouwbare en duurzame drinkwaterwinning voor iedereen in Fryslân.

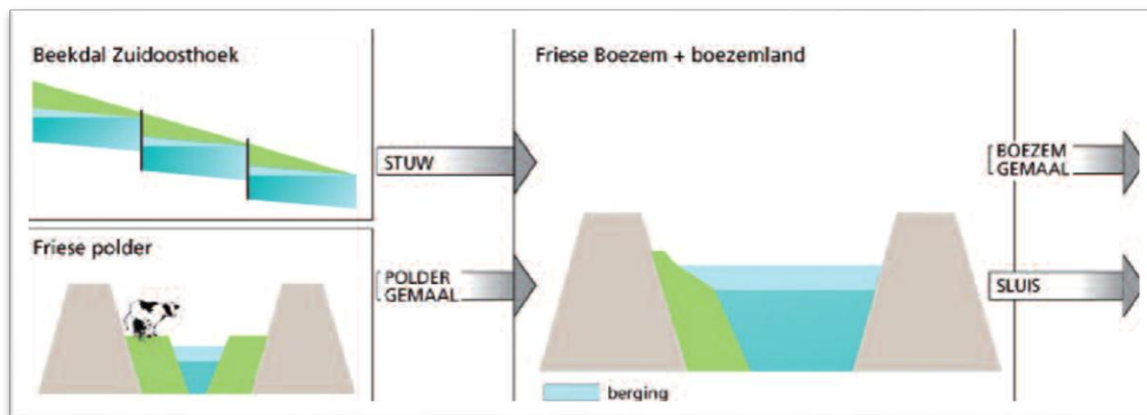
Deze onderwerpen zijn in veel gevallen niet direct te vertalen naar ruimtelijke ontwikkelingen. Maar ruimtelijke ontwikkelingen kunnen wel van invloed zijn op deze onderwerpen en andersom kunnen de doelstellingen van invloed zijn op ruimtelijke ontwikkelingen. In de watertoets komen diverse onderwerpen aan de orde die vallen onder het thema *Voldoende*. Waar mogelijk zijn deze gelinkt aan de hierboven genoemde onderwerpen en doelstellingen.

Hieronder volgt een korte beschrijving van het watersysteem in Fryslân. Meer informatie hierover staat ook in het WHP en WBP en bijbehorende documenten.

De Friese boezem vervult een cruciale rol in het beheer van de oppervlaktewatersystemen. Het is een wijdevertakt systeem met grote meren, kleinere plassen, kanalen en vaartjes. De boezem fungeert als opvang en doorvoersysteem voor het overtollige neerslagwater vanuit de deelsystemen. Afwatering van de Friese boezem gebeurt voor een belangrijk deel via vrije afwatering (zonder tussenkomst van eenemaal) op de Waddenzee via het Lauwersmeer en Harlingen. Daarnaast staan langs het IJsselmeer twee gemalen om de Friese boezem te laten afwateren op het IJsselmeer. De boezem fungeert ook als bron van aanvoer van water voor de polders en een aantal aanvoergebieden in het oosten van Fryslân en voor gebieden in Groningen en Drenthe. In droge tijden ontvangt de boezem water vanuit het IJsselmeer.

In het beheergebied van Wetterskip Fryslân liggen circa 800 deelsystemen. Dit zijn deels polders en deels hogere, gestuwde, gebieden. Een watersysteem bestaat meestal uit meerdere peilvakken met elk hun eigen peilregime. In totaal zijn er in het beheergebied circa 7000 peilvakken. Met de waterhuishoudkundige infrastructuur wordt het waterpeil binnen de deelsystemen zo goed mogelijk op orde gehouden, in reguliere-, natte- en droge perioden. In de polders is aan- en afvoer van en naar de boezem mogelijk. In gestuwde gebieden is alleen afvoer naar de boezem mogelijk, tenzij een aanvoersysteem is aangelegd. In Noord-Fryslân komen twee bemalen gebieden voor die rechtstreeks op de Waddenzee lozen. Kaart 25 bij het WHP en WBP toont de typen deelsystemen. Onderstaande figuur toont een schematische weergave van het watersysteem in Fryslân.

Figuur 4.4 Schematische weergave watersysteem Fryslân (bron: achtergronddocument bij het WHP en WBP)

Om de waterpeilen in de deelsystemen in stand te houden is een uitgebreide waterhuishoudkundige infrastructuur van watergangen, gemalen, stuwen en dergelijke nodig. Het gaat om circa 1.000 gemalen, 4.200 stuwen, 3.700 inlaten en 40.000 kilometer aan watergangen. Deze objecten komen in deze paragraaf aan de orde.

4.3.1 Hoofdwatervangsten

De regels voor Hoofdwatervangsten staan in de Keur van Wetterskip Fryslân.

Een plangebied kan in de nabijheid van een hoofdwatervangst liggen. Het is ook mogelijk dat een hoofdwatervangst een plangebied doorsnijdt. Hoofdwatervangsten hebben een belangrijke aan-, af- en doorvoer functie. De beschermingszone is nodig voor de bereikbaarheid voor beheer en onderhoud aan de hoofdwatervangst.

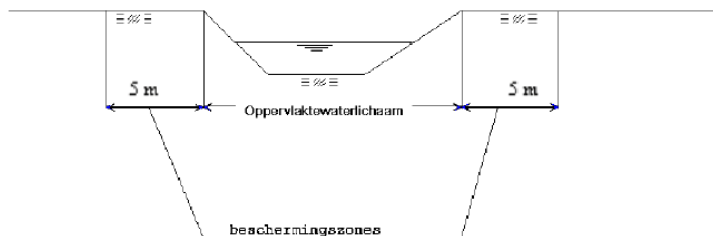
Onderstaande figuur laat de zonering van hoofdwatervangsten zien. De zonering bestaat uit het oppervlaktewaterlichaam en de beschermingszone:

- Oppervlaktewaterlichaam: de breedte van het gehele waterstaatswerk, van insteek tot insteek. De breedte is locatie afhankelijk. Ook boezemlanden en zomerpolders worden tot het

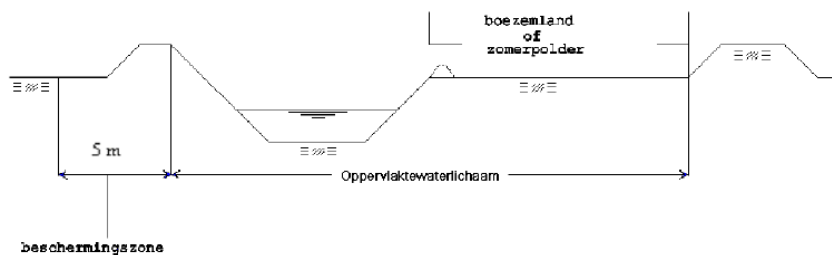
oppervlaktewaterlichaam gerekend (situatie 2 in figuur 4.5). Deze hebben een functie bij de berging van overtollig water tijdens natte perioden.

- Beschermingszone: de gronden aan weerszijden van het oppervlaktewaterlichaam waarin ter bescherming van het waterstaatswerk voorschriften krachtens de keur van toepassing zijn. De breedte van de beschermingszone is 5 meter.

situatie 1; zonder voorland

situatie 2: met voorland

Figuur 4.5 Zonering hoofdwateren (bron: algemene toelichting op de legger)

Werkzaamheden in de beschermingszone

Voor werkzaamheden aan/in de hoofdwatgang en in de beschermingszone is een watervergunning nodig. Wanneer het aanbrengen van duikers en dergelijke onderdeel uitmaakt van het plan dan volgen de eisen aan deze duikers in de vergunningverlening. In het watertoetsproces maakt Wetterskip Fryslân geen afspraken over afmetingen van duikers, stuwen, watergangen, beschoeiing en dergelijke.

Van twee- naar eenzijdig onderhoud

In principe voert Wetterskip Fryslân het onderhoud aan de hoofdwatgangen vanaf twee zijden uit. Het ene jaar vanaf de ene kant en het andere jaar vanaf de andere kant. De hekkelspecie komt het ene jaar op het ene perceel en het volgende jaar op het perceel aan de andere kant van de hoofdwatgang. Er zijn plannen die als gevolg hebben dat tweezijdig onderhoud niet meer mogelijk is, bijvoorbeeld door de aanplant van een singel of realisatie van bebouwing. In principe staat Wetterskip Fryslân niet toe dat het onderhoud van twee- naar eenzijdig gaat en dat de beschermingszone bebouwd of beplant wordt. Wetterskip Fryslân vraagt daarom in eerste instantie altijd om de beschermingszone vrij te houden. Wanneer er geen andere mogelijkheden zijn dan kijkt Wetterskip Fryslân of eenzijdig onderhoud een mogelijkheid is. Dit kan bijvoorbeeld niet wanneer de hoofdwatgang te breed is. Eenzijdig onderhoud is alleen mogelijk in overleg met de Clusters Beheer en Vergunningverlening.

De eigenaar van het perceel vanaf waar het onderhoud nu jaarlijks wordt uitgevoerd moet ook akkoord zijn, het is aan de initiatiefnemer van het plan om dit af te stemmen. De erfdiensbaarheid voor de jaarlijkse ontvangst van de hekkelspecie moet notarieel worden vastgelegd. Bij verkoop van de gronden is de erfdiensbaarheid dan gewaarborgd. De initiatiefnemer draagt hier zorg voor en kan voor verdere informatie contact opnemen met Cluster Juridische Zaken van Wetterskip Fryslân. Wetterskip Fryslân verleent alleen een watervergunning wanneer het eenzijdig onderhoud notarieel is vastgelegd.

Wanneer er sprake is van eenzijdig onderhoud: eerst overleg met Cluster Beheer over hoe het onderhoud in de bestaande situatie wordt uitgevoerd en of de realisatie van het plan tot gevolg heeft dat het onderhoud wijzigt (jaarlijks vanaf dezelfde kant). Als het onderhoud met Beheer en Vergunningverlening is afgestemd dan stelt Cluster Plannen een wateradvies op. Cluster Plannen geeft aan de Clusters Vergunningverlening en Juridische Zaken door dat er sprake is van eenzijdig onderhoud zodat deze Clusters op de hoogte zijn wanneer de initiatiefnemer contact opneemt.

Beschermingszone in particulier eigendom – stedelijk gebied

De meeste hoofdwatertangen liggen in landelijk gebied. De aanliggende percelen zijn vaak landbouwpercelen en de eigenaren zijn op de hoogte van het door Wetterskip Fryslân uit te voeren onderhoud en de in de Keur vastgelegde beschermingszone. Door uitbreidingsplannen komen de hoofdwatertangen soms langs of door stedelijk uitbreidingsgebied te liggen. De beschermingszone van 5 meter kan dan in eigendom komen van verschillende particulieren.

Uitgangspunt bij uitbreidingsplannen moet zijn dat de beschermingszone niet in particulier eigendom komt. Hiermee wordt de bereikbaarheid voor Wetterskip Fryslân het beste gegarandeerd. Wanneer dit niet mogelijk is, dan moet worden voorkomen dat de beschermingszone bebouwd wordt met bijvoorbeeld schuttingen en schuurtjes. Voor dergelijke bouwwerken is vaak geen bouwvergunning nodig van de gemeente en particulieren zijn vaak niet op de hoogte van de beschermingszone die in de Keur is vastgelegd. Om te voorkomen dat de beschermingszone toch wordt bebouwd moet deze in de koopakte notarieel worden vastgelegd. De gemeente/initiatiefnemer kan hiervoor contact opnemen met de Cluster Juridische Zaken van Wetterskip Fryslân.

Hoofdwatertang met vaarwegfunctie

Er zijn ook hoofdwatertangen die tevens vaarweg zijn van de provinsje Fryslân. Wanneer de initiatiefnemer aan of langs de vaarwegen werkzaamheden uit gaat voeren kan Wetterskip Fryslân in het watertoetsproces aangeven dat op deze vaarweg de Vaarwegenverordening Fryslân van toepassing is. Voor meer informatie kan de initiatiefnemer contact opnemen met de provinsje Fryslân.

Hoe rekening te houden met de Hoofdwatertangen in diverse plannen:

- Abstract: de aan-, af en doorvoer functie moet gegarandeerd worden. Er moet in de plannen / visies ruimte zijn om dit te garanderen.
- Concreet: ruimte vrij houden langs de hoofdwatertang. Wijzen op de benodigde vergunningen. Geen bouwblokken in de watertang en de beschermingszone. Waar mogelijk voorkomen dat de beschermingszone in particulier eigendom komt, zodat ook vergunningsvrije bouwwerken niet in de beschermingszone kunnen worden gebouwd. Als dit niet te voorkomen is dan in de koopakte de erfdienstbaarheid vastleggen.
- Conserverend: n.v.t.

Hoofdwatertangen in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf staat dat er in en/of langs het plangebied hoofdwatertangen liggen, wat hiervan de beperkingen zijn en hoe hier in de planvorming rekening mee is gehouden.
- Verbeelding: De hoofdwatertang hoeft niet de bestemming water te krijgen, maar de bestemming van de gronden waarin de hoofdwatertang ligt mag de functie water niet uitsluiten.
- Regels: De bestemming van de gronden waarin de hoofdwatertang ligt moet de functie water mogelijk maken. De bestemming Groen kan bijvoorbeeld ook, zolang de functie water hier ook onder valt.

4.3.2 Schouwwatergangen en Secundaire wateren

De regels voor Schouwwatergangen staan in de Keur van Wetterskip Fryslân.

Net zoals hoofdwatergangen, kunnen ook schouwwatergangen door en/of langs het plangebied lopen. Ook schouwwatergangen hebben een functie voor de aan-, af- en doorvoer van water. Langs schouwsloten ligt geen beschermingszone. De aanliggende eigenaren zijn verantwoordelijk voor het onderhoud aan de schouwsloten. Bij de realisatie van een plan moet het onderhoud van de schouwwatergangen gewaarborgd worden. Realisatie van het plan mag niet tot gevolg hebben dat de schouwwatergangen onbereikbaar worden voor onderhoud.

Schouwsloten langs particulier eigendom

Schouwsloten liggen vaak in landelijk gebied. De aanliggende eigenaren zijn bekend met de onderhoudsplicht die er ligt op de schouwsloot. Door ontwikkelingen komt de schouwsloot soms langs of door een uitbreidingsplan te liggen. Hierdoor komt de onderhoudsplicht soms te liggen bij veel verschillende particulieren. Uitgangspunt bij dergelijke plannen is dat de schouwsloot bereikbaar is vanaf openbaar terrein, de gemeente kan het onderhoud aan de schouwsloot dan uitvoeren. De onderhoudsplicht ligt bij de gemeente die aanliggende eigenaar is. Wanneer dit niet mogelijk is dan moet de onderhoudsplicht notarieel worden vastgelegd in de koopakte. Op die manier zijn de aanliggende eigenaren op de hoogte van de onderhoudsplicht die er rust op de schouwsloot. Ook toekomstige eigenaren van de percelen zijn er dan van op de hoogte. De initiatiefnemer/gemeente kan contact opnemen met Cluster Juridische Zaken van Wetterskip Fryslân voor meer informatie over het notarieel vastleggen van de onderhoudsplicht.

Niet alleen hoofdwatergangen en schouwwateren of secundaire wateren moeten bereikbaar zijn voor onderhoud. Gemeenten en ontwikkelaars moeten er bij de inrichting van plannen rekening mee houden dat ook overige wateren bereikbaar zijn voor onderhoud, bij voorkeur vanaf openbaar terrein.

Werkzaamheden in de schouwsloot

Wanneer het aanbrengen van duikers en dergelijke onderdeel uitmaakt van het plan dan volgen de eisen aan deze duikers in de vergunningverlening. In het watertoetsproces maakt Wetterskip Fryslân geen afspraken over afmetingen van duikers, stuwen, watergangen, beschoeiing en dergelijke.

Secundaire wateren

Schouwwateren en overige wateren die van belang zijn voor de aan- en afvoer van water in stedelijk gebied krijgen met de *Overdracht Stedelijk Water* de status van secundaire watergang als zij een waterhuishoudkundige functie hebben. Wetterskip Fryslân is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud aan secundaire wateren. Het is voor het functioneren van het watersysteem van belang dat de secundaire wateren vanaf openbaar terrein machinaal bereikbaar zijn voor beheer en onderhoud.

Watersystemen in stedelijk gebied moeten toekomstgericht worden ingericht. Redenen hiervoor zijn dat ingrepen in stedelijk gebied kostbaar zijn en dat in stedelijk gebied andere normeringen voor wateroverlast gelden. Het watersysteem in stedelijk gebied moet daarom zo worden ontworpen dat het ook over 100 jaar - ondanks klimaatveranderingen - nog functioneert. Gevolg is dat de diameters van duikers en profielen van watergangen robuuster moeten zijn dan in landelijk gebied nodig is.

Hoe rekening te houden met de Schouwwatergangen en Secundaire wateren in diverse plannen:

- Abstract: aan- af en doorvoerfunctie moet worden gegarandeerd in het gebied.
- Concreet: aangeven wat schouwsloten zijn en dat deze voor aanliggende eigenaren bereikbaar blijven voor onderhoud. Mogelijkheden om schouwwatergangen rond het plangebied aan te wijzen i.p.v. door/langs particulier terrein?
- Conserverend: n.v.t.

Schouwwatergangen en Secundaire wateren in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf staat dat er schouwwatergangen in en/of rond het plangebied liggen. Wat hiervan de gevolgen zijn en hoe hier in de planvorming rekening mee is gehouden.
- Verbeelding: Geen bouwvlakken nabij de schouwwatergang. In stedelijk gebied liefst een strook die openbaar is langs de schouwwatergang zodat deze goed bereikbaar is en ook blijft, bijvoorbeeld Groen.
- Regels: De bestemming van de gronden waarin de schouwwatergang ligt mag de functie Water niet uitsluiten.

4.3.3 Bergingsgebieden

Wetterskip Fryslân heeft geen aanvullende regels of aanvullend beleid voor Bergingsgebieden.

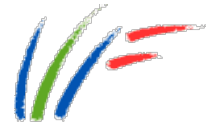
Bergingsgebieden zijn gebieden waar water bij hevige regenval tijdelijk geborgen kan worden. Het watersysteem wordt op die manier minder belast. Rond het bergingsgebied ligt vaak een kade en het water kan via een inlaatconstructie het gebied instromen. Deze inlaat staat open wanneer extra berging nodig is of in een bepaalde periode van het jaar. Wanneer inzet van het bergingsgebied niet meer nodig is kan de inlaat dicht worden gezet en kan het water via een voorziening als een stuw het bergingsgebied weer uitstromen. Vaak is het mogelijk de functie van een gebied als bergingsgebied te combineren met bijvoorbeeld een natuur-, recreatie- of agrarische functie. Vooral in de zomer is het vaak niet nodig om de bergingscapaciteit van het gebied te benutten. Voor het onder water kunnen zetten van het bergingsgebied is het nodig dat het gebied in het bestemmingsplan een aanduiding krijgt die het gebruik van het gebied als waterbergingsgebied mogelijk maakt. Dit kan door aan het gebied bijvoorbeeld de dubbelbestemming waterstaat-waterberging toe te kennen, door het gebied de functieaanduiding waterberging te geven of door in de enkelbestemming de functie van waterberging op te nemen (bijvoorbeeld: Agrarisch – Waterberging). Artikel 1.1 van de Waterwet geeft de volgende definitie van een bergingsgebied, waaruit blijkt dat het nodig is de functie bergingsgebied vast te leggen in het bestemmingsplan: *een krachtens de Wet ruimtelijke ordening voor waterstaatkundige doeleinden bestemd gebied, niet zijnde een oppervlaktewaterlichaam of onderdeel daarvan, dat dient ter verruiming van de bergingscapaciteit van een of meer watersystemen en ook als bergingsgebied op de legger is opgenomen.*

Hoe rekening te houden met Bergingsgebieden in diverse plannen:

- Abstract: Intern kijken of er in het plangebied nog behoefte is aan bergingsgebieden. In overleg kijken hoe en waar dit vorm kan krijgen. In overleg kijken of er mogelijkheden zijn om functies te combineren.
- Concreet: Wanneer Wetterskip Fryslân plannen heeft voor het realiseren van een bergingsgebied in het plangebied dan moet dit mee worden genomen in de planvorming. Zie ook onder *Abstract*.
- Conserverend: Wetterskip Fryslân moet er voor zorgen dat het bestemmingsplan het gebruik van het gebied al waterbergingsgebied toestaat.

Bergingsgebieden in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf geeft de initiatiefnemer aan dat in het plangebied een bergingsgebied gelegen is en wat daarvan de gevolgen zijn voor het plan en hoe met deze gevolgen is omgegaan.
- Verbeelding: De bestemming van de gronden waarop het bergingsgebied is gelegen mag het gebruik van het gebied voor waterberging niet uitsluiten en het mag niet mogelijk zijn om in het gebied bebouwing te realiseren. Mogelijkheden voor enkel- of dubbelbestemming of functieaanduiding.
- Regels: In de Regels moet staan aangegeven dat de gronden gebruikt kunnen worden voor waterberging.

4.3.4 Peilbeheer

Doelstellingen uit het Waterhuishoudingsplan en Waterbeheerplan voor het thema Voldoende:

- Duurzaam peilbeheer:
 - Een duurzaam peilbeheer dat zo goed mogelijk aansluit bij verschillende vormen van grondgebruik;
 - Bij het peilbeheer wordt rekening gehouden met klimaatverandering; binnen de planperiode geven we specifieke aandacht aan verzilting, maaiveldafval door veenoxidatie en aantasting van bebouwing en natuur.
- Verdroging:
 - Verdrogingsbestrijding via twee programma's: de toplist en werkenderweg.

Peilwijzigingen

De streefpeilen zijn vastgesteld in Peilbesluiten.

Wetterskip Fryslân legt het na te streven waterpeil vast in peilbesluiten. In provinciale verordeningen staat wanneer voor een bepaald oppervlaktewater een peilbesluit moet worden vastgelegd. Het peilbesluit bevat een regeling voor de na te streven peilen van de waterstand in de waterlopen in de verschillende seizoenen. De waterschappen worden geacht deze peilen zoveel mogelijk te handhaven. Dat wil echter niet zeggen dat de waterstand in een peilvak altijd en overal gelijk is aan het voor het peilvak vastgestelde peil. Het vastgestelde peil - of de vastgestelde peilen in geval van een zomer- en winterpeil of een flexibelpeil - is een streefpeil. In een peilvak is de waterstand nooit in het gehele gebied gelijk, er is sprake van opstuwing waardoor het peil verder van het peilregulerende kunstwerk hoger is dan dicht bij het peilregulerende kunstwerk. Het peilregulerende kunstwerk staat in principe ingesteld op het vastgestelde streefpeil. De waterstand is dus afhankelijk van de afstand tot het peilregulerende kunstwerk. Naast de afstand tot het peilregulerende kunstwerk kunnen ook extreme weersomstandigheden van invloed zijn op de waterstand. In perioden van extreme neerslag kan de waterstand in het gehele peilvak hoger zijn dan het streefpeil, in perioden van extreme droogte kan het voorkomen dat de waterstand in het peilvak lager is dan het vastgestelde streefpeil.

Ontwerp-peilbesluiten doorlopen een inspraakprocedure, waarin belanghebbenden hun zienswijze naar voren kunnen brengen. Daarna hebben belanghebbenden de mogelijkheid om bij de Rechtbank in beroep te gaan.

Een peilbesluit is een juridisch instrument dat de bewoners in een beheersgebied van een waterschap zekerheid geeft over het te handhaven waterpeil in hun gebied. Indien aanpassingen van een waterpeil noodzakelijk of gewenst zijn wordt een procedure gestart voor het vaststellen van een nieuw waterpeil. Uitgangspunt bij planuitwerking moet het vastgestelde peil zijn. Het bestaande watersysteem is de basis van waaruit het plan wordt ontwikkeld. Indien er niet voldoende drooglegging is, dan is het uitgangspunt dat de grond wordt opgehoogd om voldoende drooglegging te realiseren. Wetterskip Fryslân stapt ten tijde van het opstellen van deze Leidraad over naar 2^e generatie peilbesluiten. Voor het gehele beheergebied stelt Wetterskip Fryslân watergebiedsplannen op. Per watergebiedsplan horen daar een of twee peilbesluiten bij. Deze peilbesluiten worden elke 10 jaar herzien. Tussentijdse aanvragen voor peilwijzigingen worden in principe geparkeerd tot de volgende herziening. Er zijn wel uitzonderingen mogelijk voor een tussentijdse peilwijziging, bijvoorbeeld bij een functiewijziging van agrarisch gebied naar woonwijk.

De watertoets is geen peilwijziging of toelichting daarop. Voor het wijzigen van een peil is nader onderzoek nodig. Wanneer op voorhand duidelijk is dat een peilwijziging niet mogelijk is dan wijst Wetterskip Fryslân de initiatiefnemer daarop in de watertoets. Om het peil daadwerkelijk te mogen wijzigen moet de initiatiefnemer een peilwijziging aanvragen, waarna Wetterskip Fryslân gaat onderzoeken of het mogelijk is peil te wijzigen middels een watervergunning of een peilbesluit.

Hoe rekening te houden met *Peilwijzigingen* in diverse plannen:

- Abstract: zoveel mogelijk voorkomen dat de hoeveelheid peilvakken toeneemt. Uitgangspunt is het vigerende waterpeil. Benutten kansen om peilvakken samen te voegen in geval van peilverhoging
- Concreet: zie abstract
- Conserverend: n.v.t.

Peilwijzigingen in het plan:

- Toelichting: In de toelichting geeft de initiatiefnemer aan dat een peilwijziging onderdeel is van het plan en wat de gevolgen hiervan zijn voor het plan. Hoe is er rekening gehouden met de peilwijziging?
- Verbeelding: De peilwijziging hoeft niet terug te komen op de Verbeelding.
- Regels: De peilwijziging hoeft niet terug te komen in de Regels.

Verdroging

Verdroging komt voor in natuurgebieden in situaties waarbij het grondwaterverloop of de grondwaterkwaliteit niet voldoende tegemoet kan komen aan de grondwaterwensen vanuit natuurdoelen. Verdroging kan meerdere oorzaken hebben die gelijktijdig op kunnen treden, namelijk te lage grondwaterstanden in en te lage polderpeilen rondom natuurgebieden, grondwateronttrekkingen, de inlaat van gebiedsvreemd water en een te grote invloed van regenwater. Circa 40% van de EHS in Fryslân is verdroogd. Er is bekend welke hydrologische omstandigheden nodig zijn om bepaalde natuurwaarden in stand te houden. Er zijn twee maatregelenprogramma's om de verdroging op te heffen. Dit zijn het Toplijstprogramma en het Werkenderwegprogramma. Het Toplijstprogramma richt zich vooral op anti-verdrogingsmaatregelen in Natura 2000 gebieden en Landinrichtingsgebieden. Het Werkenderwegprogramma richt zich vooral op de voortgang in de aankoop en inrichting van nieuwe natuurgebieden, die vaak als verdroogd zijn gekenmerkt.

Wanneer bij een ruimtelijke ontwikkeling de verwachting is dat een permanente bemaling nodig is, dan kijkt Wetterskip Fryslân of in de nabijheid ook een gebied ligt dat gevoelig is voor verdroging. Op kaart 26 bij het Waterbeheerplan is aangegeven welke gebieden als verdroogd kunnen worden aangemerkt. Ook bij N2000 gebieden die nog niet als verdroogd zijn aangemerkt moet worden voorkomen dat deze door ruimtelijke ontwikkelingen (en peilwijzigingen) in de nabijheid alsnog verdrogen.

Hoe rekening te houden met *Verdroging* in diverse plannen:

- Abstract: wijzen op gevoelige functies en benodigde peilen/waterstanden voor die functies?
- Concreet: wijzen op benodigde vergunningen/melding voor tijdelijke of permanente bemaling. Indien nodig wijzen op ongewenstheid van bemaling in nabijheid van N2000.
- Conserverend: n.v.t.

Verdroging in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf staat of het plan van invloed is op nabijgelegen natuurgebieden en hoe hier in de planvorming rekening mee is gehouden.
- Verbeelding: Verdroging hoeft niet terug te komen op de Verbeelding.
- Regels: Verdroging hoeft niet terug te komen in de Regels.

(Tijdelijke) bemalingen/bronbemaling

De regels voor (tijdelijke) bemalingen staan in de Keur.

Tijdens de realisatie van bouwplannen, is het soms nodig om tijdelijk het grondwater te verlagen. Vaak betreft dit tijdelijke grondwateronttrekkingen ten behoeve van infrastructuur en het aanleggen van bebouwing, waaronder ook kelders. Voor het onttrekken van grondwater is een vergunning of melding nodig. Ook het

lozen van onttrokken grondwater is meldingsplichtig. Om te weten of de initiatiefnemer met een melding kan volstaan of een vergunning nodig heeft, kan de initiatiefnemer contact opnemen met de Cluster Vergunningverlening van Wetterskip Fryslân. Een (permanente) bemaling kan ook van invloed zijn op woningen op palen.

Hoe rekening te houden met de bemalingen in diverse plannen:

- Abstract: n.v.t.
- Concreet: wijzen op benodigde watervergunning voor bemalingen. Wijzen op mogelijke negatieve effecten van bemaling op omgeving.
- Conserverend: n.v.t.

Bemalingen in het plan:

- Toelichting: Aangeven hoe in het plan rekening is gehouden met de bemalingen en mogelijke effecten.
- Verbeelding: De tijdelijke bemaling hoeft niet op de Verbeelding terug te komen.
- Regels: De tijdelijke bemaling hoeft niet in de Regels terug te komen.

4.3.5 Dempingen

De regels voor Dempingen staan in de Keur van Wetterskip Fryslân en komen voort uit de doelstelling van een robuust en veerkrachtig watersysteem.

Voor de realisatie van een ruimtelijk plan is het in sommige gevallen nodig om bestaand oppervlaktewater te dempen. Als gevolg van het dempen van oppervlaktewater neemt de berging in het watersysteem af. Het watersysteem wordt daardoor minder robuust en veerkrachtig. Het is altijd nodig om dempingen voor 100% te compenseren in hetzelfde peilgebied, zodat het watersysteem zijn berging behoudt. Alleen wanneer compensatie in hetzelfde peilvak echt niet mogelijk is kan worden gekeken naar compensatie in een lager gelegen peilvak. Het gaat er om dat de hoeveelheid oppervlaktewater gelijk blijft in vierkante meters. Eisen aan het nieuwe oppervlaktewater betreffende waterdiepte, taluds en dergelijke komen in de vergunningverlening aan de orde.

Naast de gevolgen voor de waterberging kan een demping ook van invloed zijn op de grondwaterstand. Het dempen van een sloot kan bijvoorbeeld tot gevolg hebben dat het grondwater verder opbolt of dat een woning gaat verzakken omdat een gedempte sloot water aan blijft trekken. Dit kan ook gevolgen hebben voor het gebied rond het plangebied en daarom ook anderen dan de initiatiefnemer treffen.

Hoe rekening te houden met Dempingen in diverse plannen:

- Abstract: aangeven dat bij ontwikkelingen de hoeveelheid oppervlaktewater in een peilgebied minimaal gelijk moet blijven.
- Concreet: aangeven waar dempingen gecompenseerd kunnen worden.
- Conserverend: n.v.t.

Dempingen in het plan:

- Toelichting: In de toelichting geeft de initiatiefnemer aan dat de dempingen voor 100% gecompenseerd worden, waarbij ook de locatie indien bekend wordt aangegeven.
- Verbeelding: De locatie waar de demping wordt gecompenseerd moet een bestemming krijgen die de functie Water mogelijk maakt. Geen bouwblokken ter plaatse van oppervlaktewater.
- Regels: De regels bij de bestemming van de gronden waar de compensatie wordt uitgevoerd moeten de functie Water mogelijk maken.

4.3.6 Toename verhard oppervlak

Doelstellingen uit het Waterhuishoudingsplan en Waterbeheerplan voor het thema Voldoende:

Uitgangspunten voor de compensatie van toename verhard oppervlak komen vooral voort uit de doelstellingen betreffende Perioden met extreme neerslag en in mindere mate ook vanuit Perioden met extreme droogte.

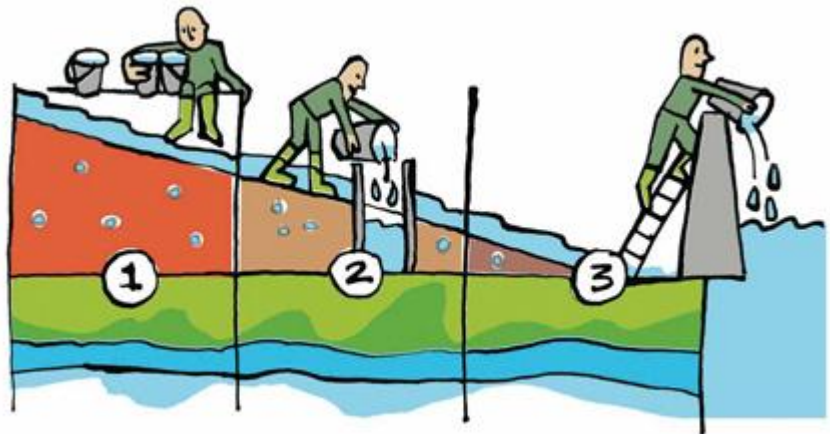
De regels voor toename verhard oppervlak staan in de Keur die per 1 januari 2013 van kracht is.

In artikel 3.3 van de Keur staat dat het verboden is om zonder watervergunning neerslag versneld tot afvoer te laten komen indien daarbij meer dan 200m² onverharde grond wordt bebouwd of verhard. In de Algemene Regels bij de Keur staat beschreven wanneer vrijstelling wordt verleend van het verbod. Dit is in de volgende situatie:

- Er is sprake van een door de gemeente vastgesteld bestemmingsplan of omgevingsvergunning, waarbij in de waterparagraaf afspraken zijn opgenomen over de compensatie van de aangelegde verharding en waarbij de uitvoering geschiedt conform het hierop afgegeven wateradvies van het waterschap.

Voor toename van verhard oppervlak van meer dan 200m² waarvoor geen watertoets is uitgevoerd moet de initiatiefnemer dus een watervergunning aanvragen bij Wetterskip Fryslân.

Om overlast in perioden met extreme neerslag en extreme droogte zo veel mogelijk te voorkomen is een robuust en veerkrachtig watersysteem nodig. Dit wordt in ruimtelijke ontwikkelingen meegenomen door te adviseren over de toename van verhard oppervlak. In het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) is afgesproken dat ter voorkoming van wateroverlast wordt gewerkt in de voorkeursvolgorde van eerst vasthouden, dan bergen en in laatste instantie afvoeren. Uitgangspunt is om geen problemen af te wentelen. Doel is om wateroverlast zoveel mogelijk te voorkomen en de overlast tijdens extreme droogte te reduceren. Bij veel ruimtelijke ontwikkelingen is sprake van een toename van verhard oppervlak. In een situatie waarin een terrein niet is verhard kan hemelwater infiltreren in de ondergrond. Wanneer een gebied (deels) wordt verhard dan stroomt hemelwater versneld af naar het oppervlaktewater. De

initiatiefnemer moet deze versnelde afstroom compenseren om overlast te voorkomen. Hoe deze compensatie uitgevoerd kan worden is afhankelijk van het gebied waarin de ontwikkeling plaatsvindt. Deze paragraaf gaat eerst in op wat Wetterskip Fryslân ziet als toename van verhard oppervlak. Vervolgens gaan de subparagrafen in op de redenen waarom compensatie nodig is en de verschillende manieren waarop de compensatie kan worden uitgevoerd.

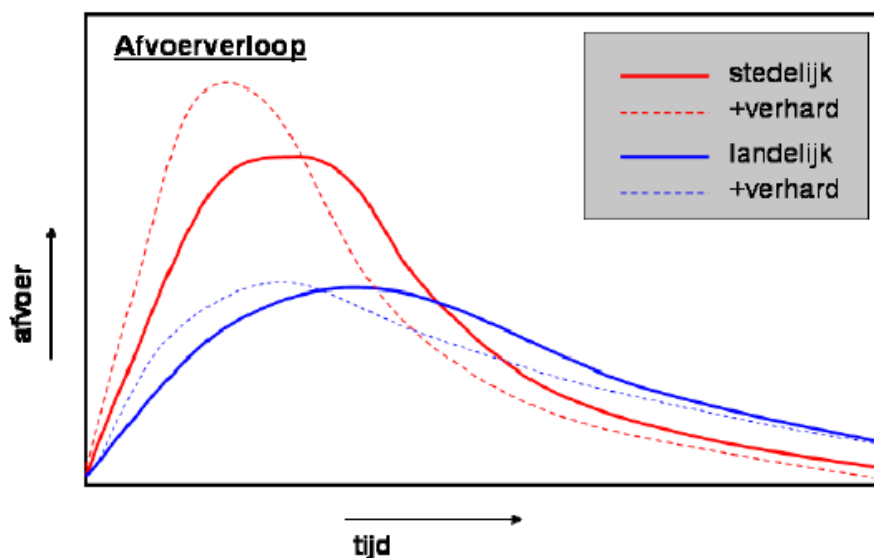
Toename van verhard oppervlak kan bijvoorbeeld dakoppervlak zijn, maar ook wegen, trottoirs, kunstgrasvelden (vanwege de drainage) en erfverharding zijn vormen van verhard oppervlak. Het is niet in alle gevallen vooraf exact bekend hoeveel oppervlak er in een plangebied verhard gaat worden. De gemeente weet bijvoorbeeld niet hoeveel verharding inwoners in hun tuinen aan gaan leggen of hoeveel van het bedrijventerrein exact bebouwd en verhard wordt. In de meeste gevallen is echter wel een inschatting te maken en is op basis van het bestemmingsplan in ieder geval bekend hoeveel er maximaal verhard kan worden. Initiatiefnemer en/of gemeente en Wetterskip Fryslân kunnen afspraken maken over de verwachte toename van verharding. De gemeente levert deze inschatting aan bij Wetterskip Fryslân. Bouwblokken kunnen voor 100% worden verhard, er is vaak bekend hoeveel openbaar terrein verhard wordt door de aanleg van wegen, trottoirs en dergelijke en voor de verharding van tuinen kan bijvoorbeeld worden uitgegaan van 50%. Bij bedrijventerreinen worden de uitgegeven terreinen vaak grotendeels verhard en kan er uit worden gegaan van een verharding van 80-100% van de uitgegeven percelen.

Toename verhard oppervlak betreft het verhard oppervlak in de toekomstige situatie minus de verharding in de bestaande situatie. Wanneer een bestaande woning met een oppervlak van 100m² wordt gesloopt en er komt een nieuw gebouw voor terug met een oppervlak van 300m² dan neemt het verhard oppervlak toe met 200m².

Naast uitbreidingsplannen zijn er ook plannen voor herstructurering. Vaak gaat het dan om het opnieuw inrichten van een bestaande woonwijk. De huidige woonwijk is gerealiseerd in een tijd dat de waterschappen nog niet vroegen om verhard oppervlak te compenseren. Door de herinrichting van het plangebied ontstaan er mogelijkheden om waterberging te realiseren. Oppervlaktewater in stedelijk gebied kan naast waterberging ook een nuttige bijdrage leveren aan bijvoorbeeld het leefklimaat en koeling in de zomer. Om te voorkomen dat in de toekomstige situatie wateroverlast kan ontstaan is het aan te bevelen om bij herstructurering voldoende waterberging te realiseren.

4.3.6.1 Compensatie van verhard oppervlak

Over het algemeen kan gesteld worden dat stedelijk gebied meer dan landelijk gebied last heeft van tijdelijke peilstijging veroorzaakt door een versnelde afvoer bij de toename van verhard oppervlak. In landelijk gebied zorgt de toename van verhard oppervlak wel voor een versnelde afvoer maar dit leidt minder snel tot peilstijging. De onderstaande afbeelding illustreert dit effect.

Stedelijk gebied kan onderdeel uitmaken van een watersysteem dat geheel stedelijk is, maar ook komt het voor dat stedelijk gebied ligt in een groter watersysteem dat deels bestaat uit landelijk gebied of voor de boezem ligt. In de praktijk verschillen de effecten per peilvak of afwateringseenheid.

In een peilvak met al veel verharding heeft een verdere toename van het verhard oppervlak een groter effect op de piekwaterstand dan in gebieden met weinig verhard oppervlak.

Als er alleen gekeken wordt naar het effect van een uitbreiding op een peilvak is compensatie van verhard oppervlak niet overal in dezelfde mate nodig. De reden om wel overal te compenseren is dat er cumulatief wel sprake kan zijn van een groter effect. Door te compenseren wordt gewaarborgd dat ook in de toekomst geen problemen optreden. Daarnaast heeft compensatie door vasthouden of infiltratie ook een positief effect op het watersysteem als geheel, door het benutten van beschikbare bodemberging. De noodzaak om het totale effect op het stroomgebied Fryslân te compenseren wordt, gelet op het huidige afvoergedrag, de omvang van het gebied en de oppervlakte aan openwater, zeer gering geacht. Compensatie verhard oppervlak is voornamelijk van belang voor het lokale watersysteem. Lokaal verschilt de mate waarin gecompenseerd moet worden. De benodigde hoeveelheid compensatie is afhankelijk van de eigenschappen van een watersysteem. Daarbij zijn er verschillende mogelijkheden om te compenseren, in de volgende paragraaf wordt dit nader uitgewerkt. Iedere watertoets is hierdoor feitelijk maatwerk waarbij het waterschap adviseert en in overleg met de initiatiefnemer bepaalt hoe er gecompenseerd wordt.

4.3.6.2 Mogelijkheden om te compenseren

Compenseren kan door nieuw oppervlaktewater aan te leggen, maar ook door water bijvoorbeeld te laten infiltreren. De mogelijkheden zijn onder meer afhankelijk van de bodemopbouw, hoogteligging en grondwatersituatie. Uitgangspunt bij toename van verhard oppervlak moet zijn: vasthouden – bergen – afvoeren. In eerste instantie kijken we naar de mogelijkheden om te compenseren door het vasthouden van het water in het plangebied. Als hiervoor geen mogelijkheden zijn dan is bergen een optie. Is ook bergen niet mogelijk dan is het afvoeren van het hemelwater de laatste mogelijkheid.

De definities die voor vasthouden en bergen worden gebruikt lopen nogal uiteen en overlappen elkaar soms ook. In deze leidraad beschouwen we methoden om water vast te houden in het plangebied door middel van infiltratie als *Vasthouden*. Wanneer voor het vasthouden van het hemelwater in het plangebied een bergingsvoorziening moet worden aangelegd dan zien we dit als *Bergen*. Een bergingsvoorziening kan nieuw oppervlaktewater zijn, maar ook bijvoorbeeld een regenwaterbassin.

Oppervlaktewater wordt ook gebruikt als bluswater. Wanneer de compensatie wordt gerealiseerd op een andere manier dan door het realiseren van oppervlaktewater dan moeten belanghebbenden zich er van bewust zijn dat bluswater mogelijk niet in de nabijheid van het plangebied aan het oppervlaktewater kan worden onttrokken.

Vasthouden

Vasthouden van hemelwater in het plangebied is mogelijk door het te laten infiltreren in de ondergrond. Dit kan via een directe infiltratievoorziening of door de terreinverharding uit te voeren in een halfverharding of waterbergende verharding. Hieronder staan de verschillende opties beschreven met daarbij de voorwaarden waaraan de initiatiefnemer moet voldoen om de toename verhard oppervlak op deze manier te compenseren.

Hergebruik: Het is mogelijk om aan de trits vasthouden – bergen – afvoeren nog een extra stap toe te voegen aan de voorkant. Dit is de mogelijkheid om hemelwater te hergebruiken, bijvoorbeeld door er toiletten mee door te spoelen. Dit is vooral een optie bij grootschalige voorzieningen zoals scholen en kantoorgebouwen of mogelijk bij nieuwbouwwijken. Met het verzamelde hemelwater kan men de toiletten doorspoelen, de tuin voorzien van water of de wasmachine laten draaien. Voorwaarden voor hergebruik:

- Wetterskip Fryslân geeft aan hoe veel capaciteit de voorziening moet hebben om de toename van verhard oppervlak te compenseren;
- Gemeente en Wetterskip Fryslân maken afspraken over de capaciteit en de beschikbaarheid hiervan voor de opvang van hemelwater (de voorziening moet voldoende overcapaciteit hebben om een regenbui op te kunnen vangen).

Infiltratie:

In hoog gelegen gebieden waarbij de bodemopbouw en de grondwaterstand geschikt zijn, is infiltratie van het hemelwater mogelijk. Soms gaat dit al (bijna) natuurlijk, in andere gevallen zijn hiervoor voorzieningen nodig. Infiltreren kan rechtstreeks door terreinverharding met een waterdoorlatende verharding uit te voeren, indirect door een open voorziening zoals een infiltratiekom/wadi/zaksloot of indirect via een ondergrondse voorziening zoals een grindkoffer of infiltratiekratten. Wetterskip Fryslân stelt als onderdeel van de Leidraad Watertoets een kaart op waarop staat aangegeven welke gebieden geschikt zijn voor het infiltreren van hemelwater.

Alternatieve verhardingen:

Verharding zorgt ervoor dat hemelwater niet kan infiltreren in de ondergrond. Door de verharding te realiseren met een ander materiaal is het mogelijk om het hemelwater wel (deels) te laten infiltreren of te bergen. De volgende materialen zijn hiervoor geschikt:

1. In sommige gevallen is het mogelijk om terreinverharding uit te voeren in een halfverharding zoals grind, split of grasbetontegels. Deze soorten verharding laten meer hemelwater infiltreren in de ondergrond dan standaard verhardingen zoals beton, asfalt en tegels. Daarom hoeft de initiatiefnemer in dit geval ook minder compensatie te realiseren, namelijk 75% van de standaard compensatie. In geval van een compensatienorm van 10% hoeft de initiatiefnemer voor halfverharding maar 7,5% nieuw oppervlaktewater te realiseren. De initiatiefnemer moet aantonen –

bijvoorbeeld met documentatie van de producent - dat zijn alternatief voor vertraagde afvoer zorgt. Deze vertraagde afvoer moet ook op de lange termijn gegarandeerd zijn. Gebruik van verharding door (zwaar) verkeer mag niet leiden tot een verminderde infiltratiecapaciteit. Ook kunstgrasvelden vallen in de categorie halfverharding, omdat door de drainage onder dergelijke velden maar een geringe hoeveelheid van het hemelwater in de ondergrond infiltreert.

2. Naast halfverhardingen is er ook de mogelijkheid om de verharding uit te voeren met waterbergende verharding. Waterbergende verharding bergt, zuivert en vertraagt de afvoer van regenwater. Hierdoor functioneert het terrein met verharding alsof het onverhard zou zijn. Bij toepassing van waterbergende verharding hoeft de initiatiefnemer het deel van de toename verhard oppervlak dat wordt uitgevoerd in waterbergende verharding niet op een andere manier te compenseren. De initiatiefnemer kan het toepassen van waterbergende verharding kan ook gebruiken om toename aan dakoppervlak te compenseren. De waterbergende verharding moet dan van zoveel bergingsmogelijkheid zijn voorzien dat het hemelwater op de verharding kan opvangen en daarnaast nog ruimte over is om het hemelwater van het dakoppervlak te bergen. De initiatiefnemer moet aantonen – bijvoorbeeld met documentatie van de producent - dat de toegepaste verharding waterbergend is en wat de capaciteit van de verharding is.

Bergen

Wanneer in het plangebied geen mogelijkheden zijn om water te hergebruiken of vast te houden dan adviseert Wetterskip Fryslân om de toename van verhard oppervlak te compenseren door **berging** te realiseren. Hiervoor bestaan verschillende mogelijkheden welke hieronder met de bijbehorende randvoorwaarden zijn beschreven.

Realiseren van nieuw oppervlaktewater

Wanneer de toename verhard oppervlak wordt gecompenseerd met de aanleg van nieuw oppervlaktewater, hanteert Wetterskip Fryslân een compensatienorm die afhankelijk is van het watersysteem waarin het verhard oppervlak wordt gerealiseerd. Vanaf het moment dat sprake is van een vastgestelde kaart met 'kritische' (en minder kritische) watersystemen kan deze worden gebruikt als richtlijn voor compensatie van verhard oppervlak.

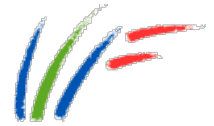
Kaart met kritische watersystemen

Deze kaart geeft een indicatie of er binnen een watersysteem (bemalings- of vrijafstromend gebied) wateroverlast is te verwachten. Input parameters voor deze kaart zijn het percentage verhard oppervlak per peilvak en de beschikbare berging per peilvak beneden de stedelijke norm voor wateroverlast volgens de NBW (Nationaal Bestuursakkoord Water). Bij het percentage verhard oppervlak wordt ook gekeken naar de verwachte toename van verhard oppervlak door verwachte uitbreidingen in de komende 10 jaar. Berekeningen per peilvak worden samengevoegd tot één categorie voor een watersysteem. De kaart wordt eens per 3 jaar geactualiseerd. Gebieden die als kritisch worden aangeduid hebben dus al een hoge kans op wateroverlast, toename van verhardoppervlak is hier ongewenst tenzij gecompenseerd wordt.

Aan de hand van het onderstaande tabel worden op de kaart drie categorieën onderscheiden ten aanzien van de gevoeligheid voor de toename van verhard oppervlak.

	Veel berging in watersysteem	Weinig berging in watersysteem
Veel verharding	Kritisch Veel berging[m ³] Veel verharding 7,5% compensatie	Zeer kritisch Weinig berging[m ³] Veel verharding 10% compensatie
Weinig verharding	Niet kritisch Veel berging [m ³] Weinig verharding 5% compensatie	Kritisch Weinig berging[m ³] Weinig verharding 7,5% compensatie

Tabel 4.6 Gebiedspecifieke compensatie

Minimum oppervlakte

Als het te realiseren oppervlakte uit komt op een oppervlakte kleiner dan 20m² is het niet nodig om de compensatie uit te voeren. Dit kan bijvoorbeeld zo zijn als er sprake is van een toename van 300m² in een niet kritisch peilvak, waarbij 5% van 300 m² = 15 m² oppervlakte water moet worden aangelegd.

Op de kaart worden daarnaast de gebieden onderscheiden die vrij voor de boezem liggen en die vrij afstromend zijn. In de onderstaande tekst wordt uitgelegd waarom de verschillende percentages worden gevraagd.

10% regel

Voor een volledig verhard gebied met een openwaterbergingspercentage van 10% leidt een korte hevige bui van 50mm (een bui van 50mm is de gemiddelde hoeveelheid neerslag in kort durende buien (4-12 uur) met een kans van voorkomen van eens per 25 jaar) tot een peilstijging van 0,5m, aangenomen dat alle water tijdelijk moet worden opgevangen. Indien het gebied is ingericht volgens de gangbare droogleggingsnormen voor stedelijk gebied is deze peilstijging acceptabel. Voor de zeer kritische peilvakken (veel verharding, weinig berging) houden we vast aan deze compensatie eis.

Landelijk gebied heeft gemiddeld 2% openwater. Deze openwaterberging is ook beschikbaar voor de afvoer vanaf verhard oppervlak. Toename van verhard oppervlak in deze gebieden zorgt ervoor dat de afvoer eerder op gang komt. De afvoercapaciteit van stuwen en gemalen kan dus over een langere tijd worden benut. Wel is het zo dat de beschikbare bodemberging ter plaatse van de aangebracht verharding niet meer wordt benut. Om deze redenen stellen we dat in niet-kritische gebieden 50% van de compensatie eis volstaat.

Het effect op het watersysteem wordt bepaald door de **relatieve** toename van het verhard oppervlak. Bij kleine peilgebieden is 1.000m² extra verharding mogelijk bezwaarlijk, terwijl dit in een uitgestrekte polder geen problemen oplevert. Om dit te ondervangen is als criterium meegenomen hoeveel m³ berging er in het peilvak aanwezig is beneden het normniveau volgens de NBW. Bij gebieden met weinig verharding en een groot volume berging is het niet bezwaarlijk de compensatie eis te versoepelen. Voor deze gebieden stellen we de compensatie eis op 5%. Voor gebieden waar nu al weinig berging en weinig verharding is of veel berging en veel verharding kiezen we ervoor iedere toename boven de 200 m² te compenseren met 7,5% van de verharding.

Gebieden die voor de boezem liggen

In principe gelden deze regels voor alle gebieden, ook voor de boezem. De versnelde afvoer van verhard oppervlak is op het regionale watersysteem van de Friese Boezem nauwelijks van invloed. Om deze reden delen we vrij voor de boezem gelegen gronden in de laagste categorie in. Hierbij wordt dus 5% compensatie gevraagd voor iedere toename van verhard oppervlak boven de 200 m². Bovendien is het niet noodzakelijk persé op dezelfde locatie te compenseren.

Vrijafstromende gebieden

Voor deze categorie gebieden is de aanleg van openwaterberging vaak niet de meest voor de hand liggende optie. Wel is een goede afvoer van water in deze gebieden belangrijk om overlast te voorkomen. Op de kaart met kritische watersystemen zal hiermee rekening worden gehouden bij de classificatie. De compensatie eis kan in deze gebieden soms ingevuld worden door een vergelijkbaar alternatief zoals infiltratie/wadi's. Lokale omstandigheden zijn sterk bepalend voor de mogelijkheden.

Uitvoering

De initiatiefnemer moet nieuw oppervlaktewater aanleggen met een bepaald wateroppervlak. Het realiseren van nieuw oppervlaktewater draagt alleen bij aan de bergingsmogelijkheden als er in het nieuwe oppervlaktewater een peilstijging mogelijk is. Er moet tussen waterpeil en maaiveld voldoende ruimte aanwezig zijn om een peilstijging op te vangen.

Realisatie van nieuw oppervlaktewater kan bijvoorbeeld door bestaande sloten te verbreden of door een nieuwe sloot te graven. Het hangt ook af van de eigendomspositie van de initiatiefnemer wat de mogelijkheden zijn. Wanneer er mogelijkheden zijn om bij bestaande of historische structuren aan te sluiten, dan is het wenselijk om deze mogelijkheden benutten. Bij het graven van nieuw oppervlaktewater overlegt de

opsteller van het wateradvies altijd met de rayonbeheerder van Wetterskip Fryslân. De rayonbeheerder heeft de meeste veldkennis en weet vaak of het wel of niet wenselijk is om ergens nieuw oppervlaktewater aan te leggen. In geval van singels en dergelijke heeft de gemeente vaak bezwaar tegen het verbreden van de sloot, omdat boomsingels vaak niet gekapt mogen worden. In dergelijke gevallen kijken Wetterskip Fryslân en de initiatiefnemer of gemeente in overleg waar en hoe de compensatie uitgevoerd kan worden. Wetterskip Fryslân kan de gemeente of initiatiefnemer ook vragen om zelf met een voorstel te komen.

Wateropvang in regenwaterbassins:

Een andere mogelijkheid om hemelwater te bergen is het opvangen in bassins. Het water in de bassins kan de initiatiefnemer gebruiken om bijvoorbeeld vee te drenken of toiletten door te spoelen (zie ook hergebruik), maar het is ook mogelijk om het opgevangen hemelwater na afloop van de regenbui vertraagd af te voeren naar het oppervlaktewater. Om de opvang te gebruiken als compensatie moet overcapaciteit in de opvangbakken gegarandeerd zijn. Wanneer de overcapaciteit na afloop van een regenbui niet weer beschikbaar komt voor de opvang van regenwater, kan de opvangcapaciteit niet worden gebruikt als alternatief voor compensatie in de vorm van oppervlaktewater. In dat geval wordt het watersysteem namelijk wel belast wanneer er neerslag valt. De initiatiefnemer moet in dat geval de compensatie op een andere manier realiseren.

De benodigde (over-)capaciteit kan worden berekend met behulp van de volgende methode. De maatgevende bui is 50mm. Voor een toename van verharding van 1000m² is een opvangcapaciteit nodig van 50m³. De inhoud van de berging moet vervolgens worden afgevoerd om de bergingscapaciteit zo snel mogelijk weer beschikbaar te krijgen. Dit mag met een maximale afvoer van 1,33l/s/ha. Het is wel belangrijk om in het watertoetsproces duidelijk te maken dat het gaat om een berging die na afloop van een neerslaggebeurtenis weer leeg stroomt. De initiatiefnemer en WF moeten afspraken maken over wanneer het bassin leeg stroomt (bijvoorbeeld als het peil in het oppervlaktewater weer gezakt is naar een bepaald peil). Deze methode kan niet worden gebruikt voor plannen in de categorie *compensatie is maatwerk*, voor die gevallen bepaald Wetterskip Fryslân de benodigde compensatie per geval.

Waterbergende daken

Een andere mogelijkheid voor het bergen van water is het toepassen van waterbergende daken. Waterbergende daken bergen het hemelwater, dit is niet hetzelfde als een groen dak waar hemelwater tijdelijk wordt vastgehouden. Een waterbergend dak is een dak dat het hemelwater tijdens buien kan vasthouden en op een later tijdstip het water vertraagd laat afvoeren. Voor het inzetten van een waterbergend dak als compensatie van de toename aan verhard oppervlak moet het dak na afloop van een neerslaggebeurtenis het water afvoeren met een maximale afvoer van 1,33 l/s/ha. Voor de benodigde capaciteit kan de berekening als onder *Regenwaterbassins* worden toegepast.

Afvoeren

Wanneer hergebruik, vasthouden en bergen niet mogelijk zijn dan is de laatste mogelijkheid om het hemelwater **af te voeren** en de compensatie op een andere locatie te realiseren. Hiervoor zijn verschillende mogelijkheden.

Nieuw oppervlaktewater realiseren buiten (de directe omgeving van) het plangebied

In de bebouwde kom zijn situaties waar het niet mogelijk is om nieuw oppervlaktewater te realiseren. Een mogelijkheid is dan om het nieuwe verhard oppervlak niet aan te koppelen, maar aan te sluiten op een RWA-riool. De initiatiefnemer kan de waterberging dan realiseren op de plaats waar dit RWA-riool loost op het oppervlaktewater. Buiten de bebouwde kom is vaak meer ruimte om oppervlaktewater te realiseren. Het RWA riool moet wel voldoende capaciteit hebben om de extra afvoer aan te kunnen.

Waterbank

In een waterbank houden gemeente en Wetterskip Fryslân bij hoeveel oppervlaktewater er is gerealiseerd en hoeveel oppervlaktewater gerealiseerd moet worden ter compensatie van verhard oppervlak. Dit kan worden gebruikt wanneer de gemeente bijvoorbeeld in een bepaald plan veel nieuw oppervlaktewater realiseert en allemaal relatief kleine plannen heeft waar weinig ruimte is voor de realisatie van oppervlaktewater. Er zijn ook gemeenten die compensatie voor kleine plannen willen opsparen en in één keer willen realiseren. Het is belangrijk aandacht te besteden aan het vastleggen van de afspraken, om daarmee realisatie van de

compensatie te garanderen. Het is ook belangrijk goed bij te houden hoeveel *overcapaciteit* is benut. De waterbank is een instrument dat Wetterskip Fryslân en de gemeenten in de komende jaren kunnen opzetten en uit kunnen werken.

Hoe rekening te houden met *Toename verhard oppervlak* in diverse plannen:

- Abstract: de gemeente en Wetterskip Fryslân maken afspraken over de compensatie van ruimtelijke ontwikkelingen. Gezamenlijk spreken zij af hoe en waar eventuele toename van verhard oppervlak te compenseren.
- Concreet: er is sprake van toename verhard oppervlak. Om een robuust en veerkrachtig watersysteem te behouden moet dit gecompenseerd worden. Wetterskip Fryslân adviseert de initiatiefnemer op basis van de trits vasthouden – bergen – afvoeren hoe dat voor het betreffende plan het beste te realiseren is.
- Conserverend: n.v.t.

***Toename verhard oppervlak* in het plan:**

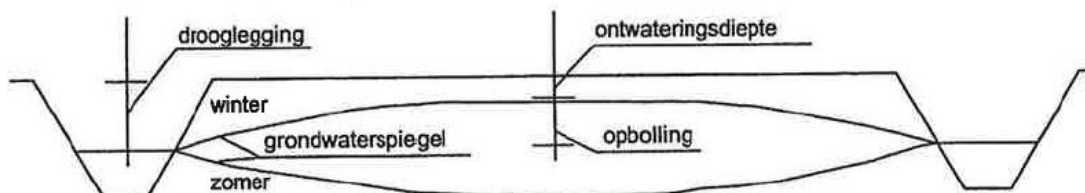
- Toelichting: In de toelichting geeft de initiatiefnemer aan hoe in het plan rekening is gehouden met de benodigde compensatie.
- Verbeelding: Wanneer de compensatie wordt gerealiseerd door nieuw oppervlaktewater aan te leggen dan moet de bestemming van de gronden waar de compensatie gerealiseerd wordt dit mogelijk maken.
- Regels: Wanneer de compensatie bestaat uit de realisatie van nieuw oppervlaktewater dan moeten de Regels behorende bij de bestemming van de gronden waar de compensatie uitgevoerd wordt de functie Water mogelijk maken.

4.3.7 Drooglegging

Dat wat Wetterskip Fryslân adviseert over drooglegging, aanleghoogtes en dergelijke is niet vastgelegd in de Keur of in beleidsregels. Het betreft een advies waarop Wetterskip Fryslân niet handhaaft of controleert.

Bij het realiseren van bebouwing en verharding moet de initiatiefnemer rekening houden met voldoende drooglegging. Drooglegging is het verschil tussen het waterpeil (streefpeil) in de sloot en de maaiveldhoogte. Daarnaast moet de initiatiefnemer rekening houden met de maximaal optredende waterstanden. Voor gebieden die vrij voor de boezem liggen gaat het dan om het Maatgevend Boezempeil. In polders en vrij afstromende gebieden kan de waterstand in natte perioden ook hoger zijn dan het peil zoals vastgesteld in het peilbesluit. Hier kan de rayonbeheerder een inschatting maken van de maximaal optredende waterstanden of kunnen telemetrie gegevens geraadpleegd worden.

Figuur 4.7 laat zien wat met drooglegging en ontwateringsdiepte wordt bedoeld. Omdat de drooglegging op basis van het polderpeil gemakkelijk is aan te geven gaat Wetterskip Fryslân in het wateradvies op de drooglegging in. Voor het bepalen van de ontwateringsdiepte zijn meer gegevens nodig.

Figuur 4.7 Schematisch overzicht van de hydrologische kenmerken

Voor verharding en bebouwing zonder kruipruimte adviseert Wetterskip Fryslân een drooglegging van 70 centimeter. Voor bebouwing met kruipruimte adviseert Wetterskip Fryslân een drooglegging van 110 centimeter. Wanneer informatie beschikbaar is over de grondwaterstanden in het plangebied dan kan de

initiatiefnemer de aanleghoogte ook bepalen aan de hand van de ontwateringseisen. Tabel 4.8 geeft een overzicht van de ontwateringseisen.

Grondgebruik	Ontwateringseis
Woningen met kruipruimte	0,70m – onderkant vloer
Woningen zonder kruipruimte	0,30m – onderkant vloer
Drijvende woningen	Geen ontwateringseis
Woningen op (houten) palen	Mag geen verdroging optreden, grondwaterstand mag niet verlagen.
Gangbare wegen (met grof zand cunet)	
Primair	1,0m – as van de weg
Secundair	0,70m – as van de weg
Weg op polystreen – hardschuim	circa 0,30m – as van de weg
Tuin – plantsoen	0,50m – maaiveld
Industrieterrein	0,70m – maaiveld

Tabel 4.8 Ontwateringseisen

Bouwen in de polder

Het grootste deel van de ruimtelijke ontwikkelingen in het beheersgebied van Wetterskip Fryslân vindt plaats in polders. Polders zijn gebieden die worden beschermd tegen hoge waterstanden door keringen en die worden bemalen. Over bouwen in de polders zegt het WHP het volgende:

Bij ruimtelijke ontwikkelingen in polders wordt rekening gehouden met overstromingsrisico's, door deze zoveel mogelijk te limiteren, hetzij door verkleining van de gevolgen van een overstroming, hetzij door het verkleinen van een kans op overstroming.

1. Zoveel mogelijk bouwen boven het maatgevend boezempeil (MBP). Hiermee blijft bij een eventuele kadebreuk de bebouwing droog.
2. Is bouwen boven MBP niet mogelijk: dan bouwen onder het MBP, maar boven het maaiveld. Dit betekent minder ophogen, en is dus goedkoper dan strategie 1. De gevolgen van een eventuele kadebreuk worden zoveel mogelijk beperkt.
3. Is bouwen boven het maaiveld niet mogelijk: dan bouwen op het maaiveld en zo nodig de boezemkaden versterken. Dit betreft situaties zonder ophogen. Boezemkaden worden dan zo nodig versterkt om de veiligheid constant te houden bij de toegenomen economische waarde in de kadering. De extra kosten van de kadeversterking, inclusief de additionele onderhoudskosten, worden door de initiatiefnemer aan Wetterskip Fryslân vergoed.

Bij de keuze voor 2 en de keuze voor 3 nemen de gevolgen van een eventuele overstroming toe. De handreiking Watertoets dient als instrument voor het invoeren van deze strategie.

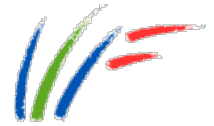
Bij grote uitbreidingsplannen en ontwikkelingen in de buurt van de boezem kan bovenstaande in het overleg met de gemeente worden besproken. Bij kleine ontwikkelingen is het uitgangspunt dat de boezemkaden voldoen aan de normhoogte en daarmee voldoende beschermen tegen overstroming.

Hoe rekening te houden met Drooglegging in de polder in diverse plannen:

- Abstract: bouwen/ gevoelige functies in hoger gelegen gebieden. Of 'klimaatproof' bouwen (drijvende woningen o.i.d.)
- Concreet: adviseren over de aanleghoogte in een plangebied op basis van polderpeil en maximaal optredende waterstanden. Bij weinig drooglegging kruipruimte vrij bouwen.
- Conserverend: n.v.t.

Drooglegging in de polder in het plan:

- Toelichting: In de toelichting geeft de initiatiefnemer aan hoe rekening is gehouden met de benodigde drooglegging.
- Verbeelding: De drooglegging hoeft niet op de Verbeelding terug te komen.
- Regels: De drooglegging hoeft niet in de Regels terug te komen.

4.4 Schoon

Schoon water betreft de algemene kwaliteit van het oppervlaktewater en de eisen die worden gesteld aan zwem- en natuurwateren. Ook de waterketen en het waarborgen van de grondwaterkwaliteit vallen onder dit thema. In het WHP en WBP is het thema verder uitgewerkt aan de hand van de volgende onderwerpen en bijbehorende doelstellingen:

Doelstellingen uit het Waterhuishoudingsplan en Waterbeheerplan voor het thema Schoon: Oppervlaktewaterkwaliteit:

- Het Friese oppervlaktewater voldoet uiterlijk in 2027 aan de eisen voor chemie, ecologie en inrichting.

Zwemwater:

- Veilig en gezond zwemmen is mogelijk op de zwemwaterlocaties in Fryslân;
- De kwaliteit van het zwemwater is in 2015 minimaal 'aanvaardbaar'.

Natuur:

- Het Friese oppervlaktewater in de natuurgebieden voldoet aan de kwaliteitseisen voor chemie, ecologie en inrichting.

Waterketen:

- Emissies van de waterketen in Fryslân vormen geen belemmering voor het realiseren van de chemische en ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater;
- Partijen in de waterketen in Fryslân verrichten hun taken tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten. Door nauw samen te werken, voeren zij hun taken zo doelmatig, inzichtelijk, duurzaam en innovatief mogelijk uit;
- In 2015 is wereldwijd het aantal mensen zonder duurzame toegang tot schoon drinkwater en sanitaire voorzieningen gehalveerd. Dit is millenniumdoelstelling 7 van de Verenigde Naties. Deze doelstelling is opgenomen in het Schokland-akkoord.

Grondwaterkwaliteit:

- Een goede chemische toestand van grondwater in 2015. De kwaliteit gaat niet achteruit;
- Extra bescherming van grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden tegen verontreinigingen.

4.4.1 Rioolpersleidingen

De regels voor Rioolpersleidingen zijn notarieel vastgelegd.

Rioolpersleidingen voeren het afvalwater af naar een rioolwaterzuiveringsinstallatie. De persleidingen moeten bereikbaar zijn voor onderhoud en in geval van calamiteiten. In een strook van 6 meter (3 meter aan weerszijden van de persleiding, gerekend vanuit het hart van de leiding) heeft Wetterskip Fryslân beperkt recht van opstal. Hier gelden beperkingen voor het grondgebruik. De eigenaar mag hier zonder schriftelijke toestemming van Wetterskip Fryslân geen:

- bouwwerken oprichten;
- goederen opslaan;
- gesloten verhardingen aanbrengen;
- ontgrondingen of ophogingen verrichten;
- rioleringen, andere leidingen of kabels aanleggen;
- bomen of diepwortellende struiken planten;
- voorwerpen de grond indrijven

Wetterskip Fryslân zal in beginsel, bij ontvangst van een verzoek tot ontheffing hiervan, aan de wensen van grondeigenaar tegemoetkomen, tenzij de belangen van de persleiding zich hiertegen verzetten.

Rioolpersleiding in een uitbreidingsplan of ontwikkeling

Het is mogelijk dat in een gebied waar een nieuwe ontwikkeling plaats gaat vinden een rioolpersleiding ligt. De grond waarin de rioolpersleiding ligt, en de strook van 3 meter aan weerszijden, mag niet in eigendom komen van particulieren in stedelijk gebied. Dit omdat het bouwen van schuren en schuttingen vaak vergunningsvrij mogelijk is. Het is dan niet te voorkomen dat er schuurtjes of iets dergelijks worden gebouwd op de persleiding, wanneer deze door de tuin van particulieren ligt. Bij uitbreidingsplannen en dergelijke kunnen de

gronden waarin de rioolpersleiding ligt het beste een functie krijgen als groenstrook of iets dergelijks. Op die manier is de rioolpersleiding in geval van een calamiteit snel en goed bereikbaar. Wanneer de gemeente/initiatiefnemer de grond waar de persleiding ligt wel wil verkopen aan particulieren dan moet de persleiding worden omgelegd om toekomstige problemen te voorkomen. Hiervoor kan de initiatiefnemer contact opnemen met de Cluster Juridische Zaken van Wetterskip Fryslân.

Buiten stedelijk gebied is soms niet te voorkomen dat de rioolpersleiding in particulier eigendom ligt. In die gevallen waar dit van toepassing is moet er een zakelijk recht worden gevestigd. De beperkingen op de strook van 6 meter zijn dan notarieel vastgelegd. Hiervoor kan Cluster Plannen contact opnemen met Cluster Juridische Zaken.

Hoe rekening te houden met *Rioolpersleidingen* in diverse plannen:

- Abstract: voorkomen dat rioolpersleidingen in particulier eigendom komen te liggen. Door het plan hierop aan te passen of indien de initiatiefnemer dat niet kan of wil te zorgen dat de rioolpersleiding wordt omgelegd.
- Concreet: rekening houden met de ligging van de rioolpersleidingen, zie ook abstract..
- Conserverend: De rioolpersleiding vermelden zodat dit bij eventuele toekomstige ontwikkelingen bekend is.

Rioolpersleidingen in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf geeft de initiatiefnemer aan dat in het bestemmingsplan rioolpersleidingen liggen en hoe hier in de planvorming rekening mee is gehouden.
- Verbeelding: De rioolpersleiding hoeft niet terug te komen op de Verbeelding. Wel moet de initiatiefnemer er om denken geen bouwvlakken in te tekenen op de persleiding.
- Regels: de bestemmingen die de gronden krijgen waar de persleiding in ligt moeten dusdanig zijn dat het realiseren van bouwwerken op de persleiding niet mogelijk is.

4.4.2 *Rioolwaterzuiveringsinstallaties*

Doelstellingen uit het Waterhuishoudingsplan en Waterbeheerplan voor het thema Schoon:

Voor RWZI's staan onder het thema Waterketen.

De richtafstanden voor RWZI's zijn vastgelegd in de Richtlijn bedrijven- en milieuzonering van de

Wetterskip Fryslân heeft verschillende Rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI) voor het zuiveren van afvalwater. Een RWZI is een milieubelastende activiteit. Bij het ontwikkelen van nieuwe plannen met geurgevoelige functies moet de initiatiefnemer rekening houden met voldoende afstand tot de RWZI om zo geuroverlast te voorkomen. De richtafstand hangt af van de capaciteit van de RWZI. Onderstaande richtafstanden zijn overgenomen uit de richtlijn van de VNG voor bedrijven- en milieuzonering.

Capaciteit RWZI	Richtafstand geur
< 100.000 i.e. ¹	200 meter
100.000 – 300.000 i.e.	300 meter
≥ 300.000 i.e.	500 meter

¹ i.e.: inwonerequivalent, de hoeveelheid vervuilende stoffen die een inwoner per dag met het afvalwater op het riool loost vanuit zijn huishouden

Hoe rekening te houden met de RWZI's in diverse plannen:

- Abstract: Bij nieuwe ontwikkelingen rekening houden met de geurcontour rond de RWZI. Geurgeoelike functies buiten de geurcontour. Binnen de geurcontour functies die niet geurgeoelig zijn.
- Concreet: Bij nieuwe ontwikkelingen rekening houden met de geurcontour rond de RWZI. Geurgeoelike functies buiten de geurcontour. Binnen de geurcontour functies die niet geurgeoelig zijn.
- Conserverend: Rekening houden met de geurcontour bij het 'benutten' van al aanwezige bestemmingen. Een bestemming kan ook in de bestaande situatie al de mogelijkheid bieden een geurgeoelige functie te realiseren. Het is ongewenst als van deze mogelijkheden gebruik wordt gemaakt. Waar mogelijk moeten de mogelijkheden ongedaan worden gemaakt.

RWZI's in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf geeft de initiatiefnemer aan dat in het plangebied een RWZI en/of geurcontour ligt en hoe hier in de planvorming rekening mee is gehouden.
- Verbeelding: De bestemmingen die vallen binnen de geurcontour van de RWZI mogen geen nieuwe ontwikkeling van geurgeoelige functies mogelijk maken.
- Regels: De bestemmingen die vallen binnen de geurcontour van de RWZI mogen geen nieuwe ontwikkeling van geurgeoelige functies mogelijk maken.

4.4.3 Rioolgemalen

De richtafstanden voor Rioolgemalen zijn vastgelegd in de Richtlijn bedrijven- en milieuzonering van de VNG.

Naast de RWZI's zijn ook de rioolgemalen een milieubelastende activiteit. Bij het ontwikkelen van nieuwe plannen met geurgeoelige functies moet de initiatiefnemer rekening houden met voldoende afstand tot het rioolgemaal om zo geuroverlast te voorkomen. De richtafstand voor geur voor een rioolgemaal is 30 meter. Dit betreft een richtafstand waar gemeenten gemotiveerd van af mogen wijken. Wetterskip Fryslân kan in het wateradvies adviseren om de richtafstand in acht te houden.

Hoe rekening te houden met Rioolgemalen in diverse plannen:

- Abstract: Bij nieuwe ontwikkelingen rekening houden met de geurcontour rond een rioolgemaal. Geurgeoelige functies buiten de geurcontour.
- Concreet: Bij nieuwe ontwikkelingen rekening houden met de geurcontour rond een rioolgemaal. Geurgeoelige functies buiten de geurcontour.
- Conserverend: Rekening houden met de geurcontour bij het 'benutten' van al aanwezige bestemmingen. Een bestemming kan ook in de bestaande situatie al de mogelijkheid bieden een geurgeoelige functie te realiseren. Het is ongewenst als van deze mogelijkheden gebruik wordt gemaakt. Waar mogelijk moeten de mogelijkheden ongedaan worden gemaakt.

Rioolgemalen in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf geeft de initiatiefnemer aan dat in het plangebied een rioolgemaal staat en/of geurcontour ligt en hoe hier in de planvorming rekening mee is gehouden.
- Verbeelding: De bestemmingen die vallen binnen de geurcontour van het rioolgemaal mogen geen nieuwe geurgeoelige ontwikkelingen mogelijk maken.
- Regels: De bestemmingen die vallen binnen de geurcontour van het rioolgemaal mogen geen nieuwe geurgeoelige ontwikkelingen mogelijk maken.

4.4.4 Zwemwater

Doelstellingen uit het Waterhuishoudingsplan en Waterbeheerplan voor het thema Schoon:

De uitgangspunten voor zwemwater komen voort uit de doelstellingen voor Zwemwater.

De regels voor Zwemwater.

In de Keur en in Landelijke Algemene regels staan voorwaarden voor lozingen op oppervlaktewater.

Binnen het beheergebied van Wetterskip Fryslân hebben diverse locaties de status van *zwemwater*. De overheid waakt hier voor de gezondheid van zwemmers. Het gaat hierbij om een lichte vorm van bewaking, de verantwoordelijkheid voor gezond zwemmen ligt in de eerste plaats bij de burger zelf. Het aantal locaties wisselt enigszins per jaar, maar in het gehele beheergebied van WF liggen ongeveer 30 zwemwateren. Zowel provincie, gemeente, waterschap als de houder/beheerder hebben bij het zwemwater hun rol. Een zwemwater wordt ingericht en beheerd met het oog op ziektepreventie. Elk zwemwater krijgt jaarlijks een *rapportcijfer*. Op grond hiervan kan een locatie de status van zwemwater verliezen.

Een ruimtelijk plan kan in de buurt van een officieel zwemwater liggen. Daardoor kan de inhoud van het ruimtelijk plan van invloed zijn op het functioneren van het zwemwater, en daarmee op de volksgezondheid van zwemmers. Die invloed gebeurt via het ruimtegebruik (b.v. grondgebruik dat aanleiding geeft tot mest uitrijden), de routing van het publiek (bijvoorbeeld hondenuitlaatroutes) en via lozingen. De handhaving is erbij gebaat als ook de gemeentelijke regelgeving (plannen, APV) ingezet kan worden. Het zwemwater krijgt de bestemming *Recreatie* of iets soortgelijks. Vanwege de sterke wisselwerking met de omgeving, krijgt ook de directe omgeving van het zwemwater deze bestemming. Diverse andere vormen van recreatie kunnen nadelig zijn voor het functioneren van zwemwater, en deze worden dan ook via het ruimtelijk plan *uit elkaar getrokken*. Zwemwater heeft via de EG sinds enkele jaren een nieuwe impuls gekregen. Via de watertoets kan deze doorklinken in ruimtelijke plannen. Dit is de reden waarom zwemwater ook bij een conserverend plan aandacht krijgt. Zwemwater wordt in principe gereguleerd via de *Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden* (Whvbz), maar het goede functioneren is erbij gebaat dat ook ander instrumenten ingezet (kunnen) worden.

Hoe rekening te houden met Zwemwater in diverse plannen:

- Abstract: ligt er binnen het plangebied of grenzend aan het plangebied een zwemwater, zie ook de tekst onder *Concreet*.
- Concreet: wijzen op de aanwezigheid van het officiële zwemwater en op de taak om via het ruimtelijk plan de ruimtelijke aspecten van dat zwemwater te realiseren. Vragen of er een plek is waar veel mensen zwemmen en die geen zwemwater is. Een dergelijke plek kan worden aangemeld als kandidaat-zwemwater, of in het ruimtelijk plan wordt het ontmoedigen van zwemmen op de locatie geregeld.
- Conserverend: bij conserverende bestemmingsplannen worden de zwemwateraspecten zoals beschreven in deze alinea tegen het licht gehouden.

Zwemwater in het plan:

- Toelichting: De initiatiefnemer geeft in de waterparagraaf aan dat in het plangebied een zwemwater ligt. De initiatiefnemer geeft aan op welke wijze de ruimtelijke aspecten van het zwemwater via het plan gerealiseerd worden. Mocht het plan toch een nadeel hebben voor het functioneren van het zwemwater, dan wordt gemotiveerd waarom dit niet anders kan.
- Verbeelding: Zwemwater krijgt een bestemming als *Recreatie* of vergelijkbaar.
- Regels: De regels sluiten de functie van zwemwater niet uit.

4.4.5 Ecologie/KRW

Doelstellingen uit het Waterhuishoudingsplan en Waterbeheerplan voor het thema Schoon - Natuur:

Het doel onder thema Schoon voor Natuur is: Het Friese oppervlaktewater voldoet uiterlijk in 2027 aan de kwaliteitseisen voor chemie, ecologie en inrichting

De regels voor Ecologie en KRW:

Stand still principe of principe van geen achteruitgang is vastgelegd in de Europese Kaderrichtlijn Water en de Waterwet.

In paragraaf 2.4 staat beschreven wat de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is. Deze Europese wet heeft als doel dat alle wateren in Europa uiteindelijk een goede chemische en ecologische toestand bereiken. Dit wil zeggen dat plant- en diersoorten die 'van nature' in bepaalde wateren voorkomen daar ook daadwekelijk in (kunnen) leven en zich voortplanten. Voor de watertoets zijn twee door Wetterskip Fryslân opgestelde documenten betreffende de KRW van belang. Dit betreft de *Beleidsnota Ecologie & Vis* en de *Ecologische richtlijnen voor inrichting van water-, spoor- en weginfrastructuur*. Hieronder volgt een samenvatting van beide documenten. In de Leidraad Watertoets staan geen details zoals duikerafmetingen, profielen van natuurvriendelijke oevers, grenswaarden en dergelijke. Hiervoor kunnen de beide genoemde documenten geraadpleegd worden.

Rapportageplicht naar de EU over de KRW-doelen is alleen nodig voor de grootste wateren of watersystemen. Deze zijn door iedere lidstaat benoemd als *waterlichamen*. In het beheergebied van Wetterskip Fryslân betreft dit 4 grondwaterlichamen en 24 oppervlaktewaterlichamen. Hetgeen in deze paragraaf is weergegeven is echter niet alleen van toepassing op deze waterlichamen, maar ook op alle andere wateren. In de beleidsnota *Ecologie & Vis* zijn voor deze wateren ook richtwaarden gegeven voor de gewenste ecologische en chemische kwaliteit. Deze zijn vergelijkbaar met of hetzelfde als die voor de KRW-waterlichamen.

Beleidsnota Ecologie & Vis

In de *Beleidsnota Ecologie & Vis* (*hierna: de Beleidsnota*) is beleid opgenomen voor de toetsing van ingrepen en activiteiten die gevolgen hebben voor de ecologische toestand van watersystemen en/of voor de visstand. Deze beleidsregels zijn onder meer relevant bij de watertoets voor ruimtelijke- en infrastructuurplannen.

Randvoorwaarden voor het bereiken van een goede ecologische kwaliteit zijn:

- De minimale (benodigde) of maximale (giftige of schadelijke) concentraties van bepaalde stoffen;
- Fysisch-chemische factoren (doorzicht, temperatuur, zuurstofconcentratie, enz.);
- Hydromorfologische omstandigheden (vorm, waterdiepte, (over-)profiel, enz.).

Voor de KRW-waterlichamen zijn specifieke doelen vastgelegd. Voor de niet-waterlichamen is ook een goede ecologische kwaliteit gewenst, hiervoor zijn op dit moment nog geen specifieke doelen vastgelegd. De beleidsnota richt zich niet alleen op de waterlichamen maar ook op alle andere wateren in het beheergebied van Wetterskip Fryslân. De maatregelen die nodig zijn om in overige wateren een goede ecologische kwaliteit te bereiken zijn hetzelfde of vergelijkbaar met die voor waterlichamen.

In de KRW en de Waterwet is het principe van *geen achteruitgang* opgenomen. Dit wil zeggen dat de ecologische en chemische kwaliteit van wateren niet slechter mag worden dan de kwaliteit die het betreffende water had in het jaar 2000. Een uitzondering is gemaakt voor fysieke en ruimtelijke ingrepen van maatschappelijk belang. De provincie en/of gemeente bepalen of hier sprake van is. Als door een ruimtelijke ingreep de ecologische of chemische waterkwaliteit achteruit gaat moet dit zoveel mogelijk gemitigeerd en zo nodig gecompenseerd worden. De waterbeheerder beoordeelt in dat geval welke compensatie en/of mitigatiemaatregelen gewenst of noodzakelijk zijn.

In de Beleidsnota wordt uitvoerig ingegaan op visstandbeheer en hoe Wetterskip Fryslân hier mee omgaat. De meeste ruimtelijke plannen hebben geen raakvlak met visstandbeheer. Mocht dit wel het geval zijn dan staat in de Beleidsnota welke beleidsuitgangspunten en beleidsregels Wetterskip Fryslân heeft vastgesteld ten aanzien van het visstandbeheer.

Alle ruimtelijke plannen en ingrepen die gevolgen hebben voor de waterhuishouding moeten getoetst worden op hun effecten op de ecologische waterkwaliteit. Het is gewenst om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming de relevante ecologische effecten te benoemen om latere problemen bij vergunningverlening of

dure mitigatie- of compensatiemaatregelen te voorkomen. In de *Handreiking Ruimtelijke Planprocessen en Waterkwaliteit* is uitgewerkt hoe de waterkwaliteit in ruimtelijke plannen kan worden meegenomen. Verderop in deze paragraaf volgt een toelichting op deze Handreiking.

In de Beleidsnota staat aangegeven waar bij ruimtelijke ontwikkelingen op kan worden getoetst in het kader van ecologie en vis. Hieronder volgt een korte opsomming. In de beleidsnota staat een verdere uitleg en staan ook de bijbehorende beleidsuitgangspunten en beleidsregels.

- Voor grote ingrepen en lozingen moet getoetst worden op richtwaarden. De richtwaarden staan genoemd in de Beleidsnota;
- Het beschermen van luwe ondiepe waterdelen die groei-, leef-, paai- en broedmogelijkheden bieden aan waterplanten en daartussen levende dieren tegen verdieping of verlanding. In de beleidsnota staat welke oevers hier onder vallen en hoe dit eventueel gecompenseerd kan worden als verlanding of verdieping niet te voorkomen is;
- Het instellen of verruimen van een vaarwegprofiel kan effect hebben op het (potentieel) met riet- en waterplanten begroeide areaal en leef- en paaigebied voor kleine waterdieren en vissen; meer en grotere schepen zorgen voor golfslag en vertroebeling door opwerveling van slib; directe lozingen vanaf schepen en door diffuse bronnen zoals aangroeiwerende verf; toename van te hard varen en afmeren in rietoevers en dergelijke. In de beleidsnota staat genoemd hoe dit gecompenseerd kan worden;
- Bij het vervangen of renoveren van stuwen en sluizen moet naast de effecten op wateraan- en -afvoer ook gekeken worden naar de mogelijkheden voor migratie van vis en andere dieren. Is de sluis voldoende passeerbaar voor vis en is het gewenst om de stuw (stroomopwaarts) vispasseerbaar te maken?;
- Het ophogen of onttrekken van boezemland aan het watersysteem. Overstroombaarheid van boezemland levert een bijdrage aan de waterbergingscapaciteit en is daarnaast ecologisch gezien van belang doordat als het water zich terug trekt, slib neerslaat met daarin opgeloste stoffen waardoor de ecologische kwaliteit van het boezemwater verbetert. Daarnaast is overstroombaar boezemland in het (vroeg) voorjaar belangrijk als paaigebied voor vis. Om een bijdrage te kunnen leveren aan de berging is een maaiveldhoogte van maximaal -0,45m NAP vereist.

Ecologische richtlijnen voor inrichting van water-, spoor- en weginfrastructuur

De *Ecologische richtlijnen voor inrichting van water-, spoor- en weginfrastructuur* (hierna: de *Richtlijnen*) zijn een verdere uitwerking van de Beleidsnota Ecologie & Vis. In de Richtlijnen staan adviezen voor de (her)inrichting van water-, weg- en spoorinfrastructuur. De Richtlijnen zijn bedoeld om negatieve ecologische effecten op waterdieren en langs het water levende en trekkende landdieren en insecten zoveel mogelijk te voorkomen. Schade aan ecologische- en natuurwaarden moet zoveel mogelijk worden voorkomen. Daarbij hoort ook het voorkomen van verdere versnippering van leefgebieden door geen nieuwe blokkades voor de trek van dieren en verspreiding van planten(zaden) te creëren.

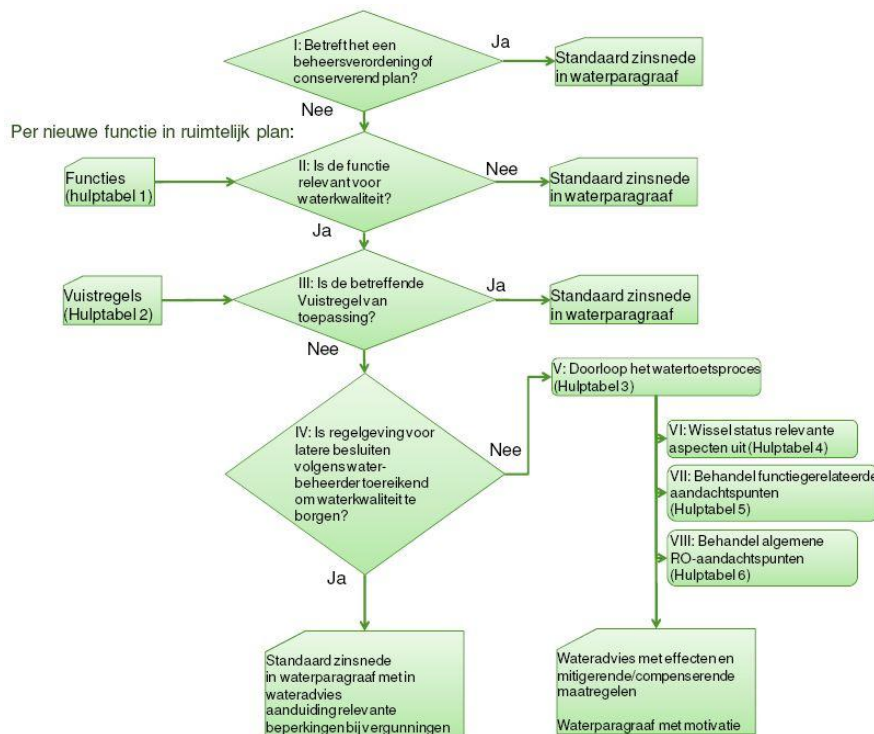
In deze Leidraad Watertoets zijn niet alle ecologische richtlijnen en adviezen overgenomen. Daarvoor is het beter de Ecologische richtlijnen te raadplegen. Hierin staan adviezen met betrekking tot:

- De aanleg en vervanging van duikers;
- Ecologische inpassing van wegen en spoorlijnen: Verbreding en aanleg van nieuwe spoorlijnen en wegen heeft een groot aantal ecologische effecten, te weten: vernietiging van leefgebied; verstoring door geluid, licht, beweging enz.; isolatie van leefgebieden:
 - o Berm- en spoorloten: kunnen een leefgebied bieden aan water- en oeverplanten en -dieren en bermflora en overige dieren en zo een positieve bijdrage leveren aan de ecologische kwaliteit van het betreffende gebied.
 - o Oeverzones: een ondiepe oeverzone met een minimale breedte van 3 meter aan de weg- of spoorzijde en ook in overige gebieden;
 - o Dwarspassages voor fauna: natte of droge duikers of stroken groen of waterlopen inclusief oevers onder het tracé van de infrastructuur;
 - o Afmetingen faunapassages;
 - o Afstanden tussen faunapassages: afhankelijk van de grootte van de leefgebieden en de actieradius van de dieren;
 - o Natte duikers met oeverstroken: waar een spoor- of wegtracé bestaande wateren kruist;
 - o Richtlijnen voor Ecoduikers;

- Onderhoudsplan: voor berm- en spoorloten en voorde (natuurvriendelijke) oevers daarvan;
- Richtlijnen voor natuurvriendelijke inrichting oeverzones.

Handreiking Ruimtelijke Planprocessen en Waterkwaliteit

In de *Handreiking Ruimtelijke planprocessen en waterkwaliteit* staat een beslisboom voor het meenemen van waterkwaliteit in ruimtelijke plannen. Onderstaande figuur laat deze beslisboom zien.

Figuur 4.9 Beslisboom Waterkwaliteit en Ruimtelijke Planprocessen (bron: Handreiking Ruimtelijke planprocessen en waterkwaliteit)

Een verdere toelichting op de beslisboom staat in de Handreiking ruimtelijke planprocessen en waterkwaliteit. Bij ruimtelijke plannen past Wetterskip Fryslân vanaf heden deze beslisboom toe.

Hoe rekening te houden met de KRW in diverse plannen:

- Abstract: KRW-opgaven te realiseren in het plangebied. Of mogelijkheden om de plannen te combineren met KRW-opgaven? Adviezen geven op basis van de Beleidsnota Ecologie & Vis, Ecologische Richtlijnen en de beslisboom Waterkwaliteit.
- Concreet: KRW opgaven te combineren met het plan? Randvoorwaarden uit de beleidsnota Ecologie & Vis en de Ecologische richtlijnen en de beslisboom Waterkwaliteit. Elk plan: stand still principe (geen achteruitgang).
- Conserverend: Het plan heeft geen invloed op de waterkwaliteit.

KRW in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf geeft de initiatiefnemer aan wat de eventuele gevolgen van het plan zijn voor de waterkwaliteit en hoe hier in de planvorming mee om is gegaan. Hoe is voorkomen dat de waterkwaliteit niet achteruitgaat?
- Verbeelding: In geval van toepassing van natuurvriendelijke oevers of andere maatregelen moet de bestemming de uitvoering van de maatregelen mogelijk maken,
- Regels: De Regels moeten de uitvoering van eventuele maatregelen mogelijk maken.

4.4.6 Schoonhouden – scheiden – zuiveren

Doelstellingen uit het Waterhuishoudingsplan en Waterbeheerplan voor het thema Schoon:

De uitgangspunten voor schoonhouden – scheiden – zuiveren komen voort uit de doelstellingen voor de Waterketen

In geval van nieuwbouw en uitbreidingsplannen is een uitbreiding van het rioolstelsel vaak onderdeel van het plan. Bij nieuwe plannen moet de trits schoonhouden – scheiden – zuiveren basis zijn voor de uitwerking van het rioleringsplan. Om het aantal overstortingen van rioolwater en de belasting van rioolwaterzuiveringen te beperken, is een belangrijk uitgangspunt om regenwater en rioolwater zoveel mogelijk gescheiden in te zamelen en af te voeren.

Afkoppelen

Wetterskip Fryslân vraagt gemeenten om bij onderhoudswerkzaamheden aan het rioolstelsel kansen te benutten om verhard oppervlak zoveel mogelijk af te koppelen, waarbij afstromende neerslag wordt afgevoerd naar het oppervlaktewater. Hiervoor gelden de volgende randvoorwaarden:

- Daken van woningen en gebouwen zijn schone tot licht verontreinigde oppervlakken. Hiervoor geldt dat de gemeente deze rechtstreeks op het oppervlaktewater mag afkoppelen. Bij ondergrondse afkoppeling via een verzamelleiding dient de gemeente bemonsteringsvoorzieningen toe te passen om foutaansluitingen te kunnen voorkomen of te kunnen detecteren;
- Ook parkeerterreinen/wegen kunnen afgekoppeld worden, indien geen extra vervuilende activiteiten plaatsvinden (markt e.d.).

Wanneer de gemeente plannen heeft voor het afkoppelen van hemelwater op het oppervlaktewater kan de gemeente dit afstemmen met de gemeentelijk contactpersoon van Wetterskip Fryslân. Bij uitwerking van het plan moet worden gekeken of het watersysteem het aan kan als er verhard oppervlak wordt afgekoppeld. Het afkoppelen kan tot gevolg hebben dat het watersysteem zwaarder wordt belast. Dit is afhankelijk van hoe vaak er nu sprake is van een overstortingsituatie. Ook als afgekoppeld wordt naar een ander peilvak is het belangrijk eerst te kijken of dit peilvak voldoende berging heeft, wellicht dat ook de waterbergingsbank hiervoor kan worden ingezet. Doel van het afkoppelen moet zijn dat de totale situatie er netto beter op wordt.

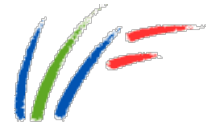
Voor het lozen van hemelwater op het oppervlaktewater is het nodig om aan bepaalde voorwaarden te voldoen:

- Om een goede waterkwaliteit te realiseren moet de initiatiefnemer voorkomen dat milieubelastende stoffen in het oppervlaktewater terecht komen. De bouwwijze en onderhoudstechniek moeten emissievrij zijn. Tevens dient de initiatiefnemer te bouwen met milieuvriendelijk en duurzaam materiaal (geen zink, lood, koper, enzovoort). De eisen die aan bouwwerken worden gesteld staan in het Bouwbesluit, de gemeenten verwijzen in de Omgevingsvergunning naar het Bouwbesluit en stellen geen aanvullende eisen. Wetterskip Fryslân kan adviseren om te bouwen met milieuvriendelijk en duurzaam materiaal, maar de gemeenten kunnen dit in de Omgevingsvergunning niet overnemen;
- In geval van agrarische bedrijven mogen er geen mest, voederresten en/of perssappen in het oppervlaktewater terecht komen. Hierbij moet de initiatiefnemer voldoen aan het *Besluit algemene regels voor inrichtingen*. In het wateradvies verwijst Wetterskip Fryslân naar Cluster Vergunningverlening voor meer informatie. Deze informatie is te specifiek om in het wateradvies te benoemen, de initiatiefnemer kan dit indien nodig zelf verder afstemmen met Vergunningverlening.

Bij het realiseren van werken in het watersysteem mogen de gebruikte materialen geen nadelig effect hebben op de waterkwaliteit, dit is vastgelegd in de algemene regels bij de Keur. Het gebruik maken van uitlogende materialen in beschoeiing, damwanden, afmeervoorzieningen, oeverbekleding en dergelijke is niet toegestaan.

Uitbreiding van het rioolstelsel

Voor veel uitbreidingsplannen en dergelijke past de gemeente het bestaande rioolstelsel aan. Wijzigingen aan het rioolstelsel dient de gemeente door te geven aan Wetterskip Fryslân. Daarvoor kan de gemeente contact opnemen met de Cluster Waterzuivering van Wetterskip Fryslân. In het watertoetsproces gaat Wetterskip Fryslân niet in op technische eisen aan het rioolstelsel. Dit komt aan de orde in de verdere uitwerking van het plan en kan de initiatiefnemer afstemmen met de Cluster Waterzuivering. Deze afstemming is nodig omdat de

Waterzuivering van Wetterskip Fryslân (RWZI's, rioolgemalen en rioolpersleidingen) de hoeveelheid afvalwater moet kunnen verwerken.

Lozingen

Er zijn plannen/ plangebieden die niet zijn aangesloten op het gemeentelijk rioolstelsel. Deze gebieden beschikken vaak over een eigen zuiveringsvoorziening, zoals een IBA-systeem. Bij uitbreidingsplannen is een mogelijk gevolg dat ook de hoeveelheid afvalwater die via het IBA-systeem op het oppervlaktewater wordt geloosd toeneemt. Bij een toename van de belasting van de bestaande zuiveringsvoorziening moet de initiatiefnemer contact opnemen met de Cluster Vergunningverlening van Wetterskip Fryslân. Dit is ook het geval wanneer het niet gaat om uitbreiding van een bestaande zuiveringsvoorziening maar om toepassing van een nieuwe zuiveringsvoorziening.

Hoe rekening te houden met de Schoonhouden – scheiden - zuiveren in diverse plannen:

- Abstract: n.v.t.
- Concreet: adviseren over afkoppelen, schoonhouden – scheiden – zuiveren, lozingen
- Conserverend: n.v.t., mogelijk adviseren over kansen om af te koppelen wanneer gemeente werkzaamheden uit gaat voeren aan het rioolstelsel in het plangebied.

Schoonhouden – scheiden – zuiveren in het plan:

- Toelichting: In de waterparagraaf geeft de initiatiefnemer aan hoe in het plan rekening is gehouden met de trits schoonhouden – scheiden – zuiveren.
- Verbeelding: De trits schoonhouden – scheiden – zuiveren komt niet terug op de Verbeelding.
- Regels: De trits schoonhouden – scheiden – zuiveren komt niet terug in de Regels.

4.4.7 Grondwaterbeschermingsgebieden

Doelstellingen uit het Waterhuishoudingsplan en Waterbeheerplan voor het thema Schoon:

Uitgangspunten voor de grondwaterbeschermingsgebieden komen voort uit de doelstellingen voor Grondwaterkwaliteit.

De regels voor Grondwaterbeschermingsgebieden staan in de Drinkwaterwet.

In grondwaterbeschermingsgebieden gelden de normen uit de Drinkwaterwet. Daarnaast zijn, met het oog op grondwaterbescherming, in deze gebieden bepaalde risicovolle activiteiten verboden op grond van de provinciale milieuverordening. De provincie is het bevoegd gezag voor de grondwaterbeschermingsgebieden. Wetterskip Fryslân kan alleen maar signaleren dat een plangebied in een grondwaterbeschermingsgebied ligt. De initiatiefnemer kan voor verder advies en informatie over eventuele beperkingen contact opnemen met de provinsje Fryslân.

Hoe rekening te houden met Grondwaterbeschermingsgebieden in diverse plannen:

- Abstract: Attenderen op de ligging van het grondwaterbeschermingsgebied
- Concreet: Attenderen op de ligging van het grondwaterbeschermingsgebied.
- Conserverend: Attenderen op de ligging van het grondwaterbeschermingsgebied.

Grondwaterbeschermingsgebieden in het plan:

- Niet van toepassing. Dit kan de initiatiefnemer eventueel kortsluiten met de provinsje Fryslân.

4.5 Het wateradvies en locatiekeuze

In paragraaf 4.2 tot en met 4.4 staat per onderwerp hoe dit bij de planvorming moet worden meegenomen en in het bestemmingsplan terug dient te komen. In de gewenste situatie zijn de uitgangspunten van Wetterskip Fryslân in een vroeg stadium duidelijk. Initiatiefnemer en Wetterskip Fryslân voeren overleg over de manier waarop de uitgangspunten worden meegenomen en afgewogen tegen andere belangen. Naast alle objecten en aspecten die in voorgaande paragrafen zijn besproken is in sommige gevallen ook de locatiekeuze van belang. Uitgangspunten vanuit het aspect water voor locatiekeuze staan in deze paragraaf.

Wanneer in een ruimtelijk plan locatiekeuzes worden gemaakt of vastgelegd dan kan Wetterskip Fryslân adviseren over de te maken keuzes vanuit het oogpunt van water. Het is ideaal wanneer de inrichting van het gebied aansluit bij de bestaande landschappelijke- en waterstructuur. Dit is ook de meest duurzame manier omdat geen of weinig kunstmatige ingrepen of technische oplossingen nodig zijn om de inrichting te realiseren. Een voorbeeld hiervan is het realiseren van kwetsbare functies zoals woningbouw op hoge gronden en minder kwetsbare functies zoals een jachthaven of recreatiegebied in de lager gelegen gebieden. Een andere mogelijkheid is om wel woningbouw te realiseren in een laag gelegen gebied maar bij de constructie rekening te houden met de kans op overstroming, bijvoorbeeld drijvende woningen. Wetterskip Fryslân beoordeelt en/of toetst geen vaststaand plan maar denkt vanaf het begin van het planvormingsproces mee, zie ook hoofdstuk 3. Een mogelijkheid om voor gemeente of initiatiefnemer inzichtelijk te maken hoe geschikt of ongeschikt een gebied is voor een bepaalde ontwikkeling vanuit het aspect water, is het opstellen van een *lijst met benodigde maatregelen*. Is de lijst kort dan is het gebied geschikt voor de functie, is de lijst lang dan zijn veel maatregelen en technische oplossingen nodig om het betreffende plan op de betreffende locatie te kunnen realiseren.

In de huidige situatie zijn er geen vaststaande criteria en uitgangspunten voor een planvormer bij Wetterskip Fryslân om mee te nemen in het planvormingsproces van abstracte plannen en om abstracte plannen te beoordelen. In het verleden was er een waterkansenkaart, deze is niet meer raadpleegbaar. Hieronder staan enkele aandachtspunten waarmee de planvormer rekening kan houden in het planvormingsproces van abstracte plannen. Een vervolg op de Leidraad Watertoets is het opstellen van de kaarten met kritische en niet-kritische peilvakken en een kaart met daarop gebieden die geschikt zijn voor infiltratie. Deze kaarten kunnen ook gebruikt worden om in te brengen bij structuurvisies.

Aandachtspunten bij de locatiekeuze vanuit het aspect water:

- Grondwaterstanden;
- Grondslag;
- Ligging boezemkaden, mogelijkheden vrij voor de boezem;
- Maatgevend boezempeil;
- Wateroverlast (informatie van Beheer);
- Bestaande waterstructuren in het gebied;
- Heeft Wetterskip Fryslân zelf ook plannen/wensen in dit gebied: bijvoorbeeld Oever- en Kadeprojecten, KRW-doelstellingen of Vasthouden-Bergen-Afvoeren-maatregelen.

Voor grote infrastructurele projecten, maar ook voor bijvoorbeeld bestemmingsplannen Buitengebied waar veel ontwikkelingsruimte wordt geboden is het vaak nodig om een milieueffectrapportage (m.e.r.) uit te voeren. Daarin worden de milieugevolgen van een besluit in beeld gebracht voordat het besluit wordt genomen en worden milieuvriendelijke alternatieven van het project beschreven. Zo krijgt de overheid de informatie die nodig is om het belang van het milieu volwaardig mee te wegen bij besluiten over plannen en projecten met grote milieugevolgen. In het Milieueffectrapport (MER) staan de uitkomsten van de m.e.r.. Het MER beschrijft onder andere de negatieve effecten van een project op het milieu, de maatregelen die nodig zijn om negatieve gevolgen te voorkomen of te beperken en milieuvriendelijke alternatieven. Eén van de onderwerpen die Wetterskip Fryslân in kan brengen in de m.e.r. is het beoordelen van het plan op het effect op het watersysteem. Het gaat dan zowel om waterkwaliteit als ook waterkwantiteit. Het plan mag hierop geen negatieve invloed hebben, tenzij mitigerende of compenserende maatregelen worden genomen. Een duurzaam watersysteem is uitgangspunt. Er zijn ook m.e.r.-procedures waarin verschillende locaties met elkaar vergeleken worden, in die gevallen kan ook het aspect water meegewogen worden bij de locatiekeuze.

Hoe rekening te houden met de Locatiekeuze in diverse plannen:

- Abstract: kijken naar de waterkansenkaart, plannen van Wetterskip Fryslân, kansen van het gebied en aanwezige structuren.
- Concreet: als locatiekeuze al is gemaakt: hoe kan het gebied zo worden ingericht dat het vanuit het aspect water het meest ideaal is?
- Conserverend: n.v.t.

Locatiekeuze in het plan:

- Toelichting: In de toelichting geeft de initiatiefnemer aan hoe bij de locatiekeuze rekening is gehouden met het aspect water.
- Verbeelding: Wat er zichtbaar moet zijn op de Verbeelding hangt af van de inrichting van en wateraspecten in het gebied.
- Regels: Wat er in de Regels verwerkt moet worden hangt af van de inrichting van en wateraspecten in het gebied.

5 Besluitvorming en uitvoering

5.1 Besluitvormingsfase

Tegen de tijd dat het voorontwerp bestemmingsplan, of een andere planvorm, ter inzage ligt hoeft Wetterskip Fryslân alleen te controleren of dat wat is afgesproken ook op de juiste manier is vertaald in het plan. Ten behoeve hiervan staat in deze paragraaf een checklist.

Om te voorkomen dat één of meerdere aspecten tijdens de watertoetsprocedure niet aan de orde komen kunnen zowel de initiatiefnemer als de medewerker van Wetterskip Fryslân onderstaande checklist gebruiken:

De opsteller van het ruimtelijke plan schrijft de waterparagraaf. In de waterparagraaf komen in ieder geval de onderwerpen aan de orde die tijdens de watertoets zijn besproken en/of die in het wateradvies aan de orde zijn geweest. De volgende checklist kan de opsteller van het ruimtelijk plan gebruiken bij het schrijven van de waterparagraaf. De inhoud van de waterparagraaf hangt ook af van de omvang en aard van het plan.

Checklist waterparagraaf:

- **samengevat wateradvies:** Een samenvatting van het wateradvies van de waterbeheerder. Eventueel kan het wateradvies als geheel opgenomen worden in de bijlagen.
- **procesverloop:** een beschrijving van het gevolgde watertoetsproces. Hierbij kan de initiatiefnemer indien van toepassing refereren aan de afsprakennotitie en aan de evaluatie van het procesverloop in het wateradvies. Op welke manier is de waterbeheerder betrokken bij het planproces?
- **Watersysteem:** De waterparagraaf bevat een beschrijving van het huidige watersysteem. De daarvoor benodigde informatie is in de initiatieffase door de waterbeheerder verstrekt. De beschrijving richt zich op het plangebied en indien nodig op aangrenzend gebied. Er kunnen namelijk hydrologische relaties zijn over de grenzen van het plangebied.
- **Optioneel** kan in de waterparagraaf worden beschreven wat de relevante beleidskaders zijn voor water en aan welke beleidskaders welke criteria ontleend zijn.
- **Gevolgen voor water:** de gevolgen van het ruimtelijk plan voor de waterhuishouding komen aan de orde. Wat zijn de gevolgen voor het watersysteem? In welke mate is voldaan aan de afgesproken criteria?
- **Afwegingen:** Het is essentieel dat in de waterparagraaf de gemaakte afwegingen ten aanzien van water duidelijk uitgelegd worden. Afwijkingen van het wateradvies worden expliciet aangegeven en helder gemotiveerd.
- **Indien mitigatie of compensatie noodzakelijk is,** wordt gemotiveerd waarom dat zo is. De mitigerende en compenserende maatregelen worden toegelicht en afspraken over de financiering en uitvoering van de maatregelen worden vermeld.
- **Overige afspraken:** De waterparagraaf bevat eventuele afspraken die gemaakt zijn over financiering en beheer van maatregelen en privaatrechtelijke overeenkomsten, bijvoorbeeld tussen gemeente, waterschap en projectontwikkelaar.
- **Juridische vertaling:** Wanneer een ruimtelijk plan of besluit een juridisch deel bevat, maakt de waterparagraaf daar geen deel van uit. Denk bijvoorbeeld aan een bestemmingsplan waarbij de waterparagraaf in de toelichting staat. Het is verhelderend om aan te geven hoe de wateraspecten een plek hebben gekregen in het juridische deel van het plan.

Wetterskip Fryslân krijgt van alle ruimtelijke plannen een bekendmaking wanneer het voorontwerp-, het ontwerp- en het vastgestelde bestemmingsplan ter inzage liggen. Wetterskip Fryslân controleert of voor de plannen een watertoets is geweest en of de resultaten van de watertoets zijn verwerkt in het bestemmingsplan. Wanneer alle besproken punten op een juiste manier terug komen in het bestemmingsplan volgt een positief wateradvies (zie ook hoofdstuk 3).

5.2 De realisatie van het plan en het wateradvies

In deze paragraaf staat beschreven welke acties (kunnen) volgen wanneer een plan is vastgesteld en uitgevoerd wordt. De initiatiefnemer heeft met een ruimtelijke procedure geregeld dat hij zijn plan kan realiseren. In het ruimtelijk plan is beschreven wat de gevolgen van het plan zijn voor het watersysteem en hoe hier in de planvorming mee is omgegaan. Nadat het plan is vastgesteld kan de initiatiefnemer over gaan tot de uitvoering.

In dit stadium heeft de initiatiefnemer in veel gevallen een watervergunning nodig. Daarvoor heeft de initiatiefnemer rechtstreeks contact met Cluster Vergunningverlening van Wetterskip Fryslân. Controle of een werk wordt uitgevoerd volgens de watervergunning wordt gedaan door Cluster Beheer.

Er zijn plannen waarbij een deel van het te realiseren werk in beheer komt bij Wetterskip Fryslân. Wanneer dat het geval is dan moet het werk voldoen aan de eisen die Wetterskip Fryslân stelt aan de kunstwerken, watergangen en dergelijke. Hiervoor zijn diverse standaarden beschikbaar via Cluster Projectondersteuning.

Bij het uitvoeren van het plan is het belangrijk dat de compensatie tegelijk met de toename van verhard oppervlak wordt gerealiseerd, of voorafgaand daaraan. Als eerst het verhard oppervlak wordt aangelegd en pas later de benodigde compensatie dan is het mogelijk dat er wateroverlast ontstaat in de tussenliggende periode.

Begrippenlijst

Aanvoeren – Het door middel van een werk of langs natuurlijke weg naar een water brengen of laten stromen van water uit een ander water.

Afkoppelen – Het afvoeren van hemelwater van verhard oppervlak naar de bodem of oppervlaktewater in plaats van via de riolering naar de zuivering.

Afvoeren – Het door middel van een werk of langs natuurlijke weg brengen of laten stromen van water uit een oppervlaktewater naar een ander water.

Afwentelen – Het (ongevraagd) aan anderen overdragen van problemen met aan- en afvoer van water. Het kan zowel om voldoende (kwantiteit) als schoon water (kwaliteit) gaan.

Beheer – De zorg van het waterschap met betrekking tot een of meer afzonderlijke watersystemen of onderdelen daarvan, gericht op de in de Wet genoemde doelstellingen.

Beheerste boezem – Een boezem die bestaat uit wateren die in open verbinding staan met de Friese boezem. Deze boezem kan het waterschap met kunstwerken tijdelijk van de Friese boezem afsluiten.

Beheerregister – Documenten waarin de voor het behoud van het waterkerend vermogen kenmerkende gegevens van de constructie en de feitelijke toestand van de (primaire) waterkering nader zijn omschreven.

Bemalen – Het verwijderen van overtollig water door middel van een gemaal.

Bergingscapaciteit – Het volume water dat geborgen kan worden tussen het streefpeil en het aanvaardbaar hoogste peil.

Bergingsgebied – Een krachtens de Wet ruimtelijke ordening voor waterstaatkundige doeleinden bestemd gebied, niet zijnde een oppervlaktewaterlichaam of onderdeel daarvan, dat dient ter verruiming van de bergingscapaciteit van een of meer watersystemen en ook als bergingsgebied in de legger is opgenomen.

Beschermingszone – Aan een waterstaatswerk grenzende zone, waarin ter bescherming van dat werk voorschriften en beperkingen kunnen gelden.

Beschoeiing – Materiaal dat is aangebracht langs de oeverlijn om de oever tegen afkalving te beschermen.

Bestemmingsplan – In het bestemmingsplan wordt geregeld waar gebouwd mag worden, wat er gebouwd mag worden, de omvang van de bebouwing en welk gebruik toegestaan is. Vaste onderdelen van een bestemmingsplan zijn de regels of voorschriften voor het gebied, een verbeelding (plankaart) waarop de bestemmingen zijn aangegeven en een toelichting. Het bestemmingsplan wordt vastgesteld door de gemeenteraad.

Bestuursakkoord Water – Hierin staan afspraken over een doelmatig waterbeheer. Het Bestuursakkoord Water is in mei 2011 ondertekend door het Rijk, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, het Interprovinciaal Overleg, de Unie van Waterschappen en de Vereniging van Waterbedrijven.

Binnenboezem – Een tussenboezem of binnenboezem is een zelfstandig stelsel van watergangen. Dit stelsel heeft een hoger peil dan het omringende polderpeil, maar een lager peil dan dat van de Friese boezem. Het stelsel watergangen fungeert als een boezem voor een bepaald gebied.

Boezem – Deel van het oppervlaktewatersysteem waarin het water uit de polders wordt opgevangen en afgevoerd. De boezem loost rechtstreeks op de Waddenzee en het IJsselmeer, dit gebeurt door middel van

een boezemgemaal of onder vrij verval met een spuisluis. De Friese boezem heeft een streefpeil van NAP - 0,52m.

Boezemkade – Een kade die er voor zorgt dat het land niet overstroomt wanneer de waterstand in de boezem hoog is. Kan worden gevormd door een fysiek zichtbare kade, maar ook door een weg of hooggelegen gronden.

Bro – Besluit ruimtelijke ordening – Een uitwerking van de Wro. Hierin staan inhoudelijke vereisten voor plannen op het gebied van de ruimtelijke ordening.

Brug – Een werk over een oppervlaktewaterlichaam dat bedoeld is voor de doorgang van een perceel aan de ene kant van het oppervlaktewaterlichaam naar een perceel aan de andere kant van het oppervlaktewaterlichaam, waarbij in tegenstelling tot een dam de bodem niet wordt onderbroken.

Buitenbeschermingszone – Zones aan weerszijden van de beschermingszone. De buitenbeschermingszones zijn voor alle primaire en secundaire waterkeringen bepaald op een afstand van honderd meter van de waterkering.

Buitendijkse gebieden – Gebieden die niet worden beschermd door een primaire kering.

Conserverend bestemmingsplan – Een bestemmingsplan waarin geen grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk worden gemaakt. De bestaande (planologische) situatie wordt opnieuw vastgelegd. Soms worden de bouwmogelijkheden wel verruimd om te voorkomen dat voor elke kleine ontwikkeling het plan moet worden gewijzigd.

Dam – Een werk over een oppervlaktewaterlichaam dat bedoeld is voor de doorgang van de ene kant van het oppervlaktewaterlichaam naar een perceel aan de andere kant van het oppervlaktewaterlichaam, waarbij in tegenstelling tot een brug de bodem wordt onderbroken.

Deelsystemen – De hoge gebieden en poldergebieden die op de boezem afwateren.

Doorstroomprofiel – Het minimale doorstroomprofiel van een watergang is het doorstroomprofiel dat net voldoende ruim is om het normdebiet aan of af te voeren, zonder dat de normen voor stroomsnelheid en verhang worden overschreden. Als een werk een obstakel is in de watergang, dan kan het een afname van het doorstroomprofiel veroorzaken.

Drooglegging – Verticale afstand tussen het waterpeil in de sloot en de maaiveldhoogte.

Duiker – Een kokervormige constructie die is bedoeld om oppervlaktewaterlichamen met elkaar te verbinden, waarbij in principe de bodem van de watergang, in tegenstelling tot de situatie bij een brug, wordt onderbroken.

Dijkkring – Stelsel van primaire waterkeringen dat, al dan niet samen met hoge gronden, beveiliging biedt tegen overstroming, in het bijzonder door buitenwater.

Dijkringgebied – Gebied dat door een stelsel van waterkeringen, of hoge gronden, beveiligd moet zijn tegen overstromingen, in het bijzonder bij hoge stormvloed, bij hoog oppervlaktewater van een van de grote rivieren, bij hoogwater van het IJsselmeer of een combinatie daarvan.

Ecologie – Het geheel aan relaties tussen organismen onderling, tussen organismen en hun omgeving en de aanpassingen van de organismen aan de omgeving.

EHS – Ecologische Hoofdstructuur – Is een netwerk van natuurgebieden. De EHS bestaat uit bestaande natuurgebieden (waaronder Nationale Parken); nieuw aan te leggen natuurgebieden; landbouwgebieden beheerd volgens agrarisch natuurbeheer en grote wateren (rivieren, meren en de kustzone van de Noordzee en de Waddenzee).

Flexibel peilbeheer – Een peilbeheer waarbij de waterstand mag variëren binnen vooraf vastgestelde grenzen.

Friese boezem – De met elkaar in open verbinding staande vaarten, meren en plassen, gelegen in de provincie Fryslân en in de aansluitende gebieden in de provincie Groningen.

Functie – Het gebruik van de ruimte zoals vastgesteld in ruimtelijke ordeningsplannen op provinciaal (streekplan) en gemeentelijk niveau (bestemmingsplan).

Gestuwde gebieden – Dit zijn gebieden waarvan het water rechtstreeks op de boezem kan worden afgevoerd dankzij de zwaartekracht. Om het waterpeil te reguleren staan er stuwen bij de afvoerpunten.

GHG – De Gemiddelde Hoogste Grondwaterstand op een punt over een jaar.

GLG – De Gemiddelde Laagste Grondwaterstand op een punt over een jaar.

Grondwater – Water dat vrij onder het aardoppervlak voorkomt, met de daarin aanwezige stoffen.

Grondwaterbeschermingsgebied – Gebied rondom een locatie waar grondwateronttrekking voor drinkwater plaatsvindt, waarbinnen beperkingen zijn gesteld aan het grondgebruik om verontreiniging van het grondwater te voorkomen.

Hoge gebieden – Ruimtelijke eenheden waarvan de waterafvoer via zwaartekracht plaatsvindt naar de boezem. De waterafvoer vindt plaats via een stuw bij het laagste afvoerpunt. De stroomgebieden van de beken in zuidoost Fryslân vallen onder de hoge gebieden.

Hoge gronden – Natuurlijke hoge delen van Nederland die niet overstromen bij maatgevend hoogwater.

Hoofdwateren – Wateren in beheer en onderhoud bij het waterschap, zoals in de legger aangegeven.

IBA-systeem – systeem voor de individuele behandeling van afvalwater, een mini-afvalwaterzuivering. Wordt gebruikt als aansluiting op het riool niet mogelijk is.

Infiltreren van water - In de bodem brengen van water.

Initiatiefnemer – De partij die het initiatief neemt tot het opstellen of aanpassen van een ruimtelijk plan.

Insteek – Het snijpunt tussen het schuine talud en het horizontaal gelegen maaiveld.

Keur – De keur is een verordening met de regels die een waterschap hanteert bij de bescherming van waterstaatswerken.

KRW – Europese Kaderrichtlijn Water – Europese wet die als doel heeft in alle wateren in Europa uiteindelijk een goede chemische en ecologische toestand te bereiken en binnen Europe duurzaam om te gaan met water.

Kunstwerken in primaire keringen – Zijn technisch bijzonder constructies die als primaire waterkering fungeren. Bijvoorbeeld sluizen die nodig zijn om scheepvaart de primaire waterkering te laten passeren of de keermuur in Harlingen waar in de stedelijke omgeving niet voldoende ruimte is voor een dijk.

Kunstwerken in regionale keringen en wateren – Civieltechnische werken voor de infrastructuur van wegen, water, spoorbanen, waterkeringen en/of leidingen niet bedoeld voor permanent menselijk verblijf. Een kunstwerk onderscheidt zich van andere civieltechnische werken en installaties, doordat het met het oog op de infrastructuur van wateren en/of waterkeringen een zekere functie vervult zoals waterkwantiteits-, waterkwaliteits- en/of waterkeringenbeheer. Voorbeelden van kunstwerken zijn: gemalen, duikers, dammen, stuwen, bruggen en sluizen.

Kwel – Opwaartse stroom van grondwater.

Legger – Kaarten en een geschreven deel waarin staat aangegeven wie voor welk waterstaatswerk onderhoudsplichtig is en wat deze onderhoudsplicht inhoudt en aan welke afmetingen en constructies de waterstaatswerken moeten voldoen.

Lokale kering – Waterkeringen, niet zijnde primaire waterkeringen, secundaire waterkeringen of regionale keringen. Bijvoorbeeld keringen langs tussenboezems.

Nationaal Waterplan – Hierin zijn de hoofdlijnen van het nationale waterbeleid en bijbehorende aspecten van het nationale ruimtelijke beleid beschreven.

Omgevingswet - De Omgevingswet betreft regelgeving voor de fysieke leefomgeving. Nu zijn er sectorale wetten en regels voor water, bodem en natuur voor het ontwikkelen of het beheren van de fysieke leefomgeving. Straks volstaat het om de Omgevingswet te raadplegen. De Omgevingswet omvat een aantal integrale instrumenten als de omgevingsvisie, de omgevingsverordening en de omgevingsvergunning. Hierin worden soortgelijke sectorale instrumenten geïntegreerd in één instrument. De omgevingsvisie vervangt de (gebiedsdekkende) structuurvisie voor ruimtelijke ordening, het waterplan, het milieubeleidsplan, het verkeers- en vervoerplan en de ruimtelijke aspecten van de natuurvisie uit de voorziene Wet natuurbescherming. De Omgevingswet is ten tijde van het opstellen van deze Leidraad Watertoets nog niet van kracht.

Onttrekken – Het onttrekken van water aan een oppervlaktewaterlichaam of van grondwater door middel van een onttrekkingsinrichting. De meest voorkomende vormen van onttrekkingen zijn: grondwateronttrekkingen voor bouwwerken, beregening, saneringen en drink- en industriewater.

Opmaling – Inrichting/kunstwerk met als doel water omhoog te pompen. Zo komt er water in gebieden die te droog zijn.

Oppervlaktewaterlichaam – Samenhangend geheel van vrij aan het aardoppervlak voorkomen water, met de daarin aanwezige stoffen, alsmede de bijbehorende bodem, oevers en, voor zover uitdrukkelijk aangewezen krachtens de wet, drogere oevergebieden, alsmede flora en fauna.

Overige wateren – Alle wateren niet zijnde hoofdwater of schouwwater.

Overschrijdingsfrequentie – Gemiddeld aantal keren dat in een bepaalde tijd een verschijnsel een zekere waarde bereikt of overschrijdt.

Peil – In een peilbesluit vastgesteld referentiepeil.

Peilbeheer – Het in stand houden en onderhouden van het peil.

Peilgebied – Een gebied waarin een en hetzelfde peil wordt nagestreefd.

Peilscheidende kaden – Een kade tussen twee verschillende polderpeilen werkt als peilscheiding. Het belangrijkste doel van deze lokale kering is om te voorkomen dat het water vanuit het hoger gelegen peilvak naar het lager gelegen peilvak stroomt.

Polder – Gebied dat wordt bemalen omdat het waterpeil lager ligt dan in de Friese boezem.

Primaire waterkering – Waterkering die beveiliging biedt tegen overstroming doordat deze ofwel behoort tot het stelsel dat een dijkkringgebied omsluit, ofwel voor een dijkkringgebied is gelegen.

Profiel van vrije ruimte – De ruimte ter weerszijden van en boven een waterstaatswerk die naar het oordeel van de beheerder nodig is voor toekomstige verbeteringen.

Provinciaal Omgevingsplan 2009-2012 – Hierin staat het provinciaal beleid voor de fysieke leefomgeving in de provincie Groningen, tevens het Regionaal Waterplan voor de provincie Groningen.

Regionaal Waterplan – Hierin legt de provincie de hoofdlijnen vast van het in de provincie te voeren waterbeleid. Tevens structuurvisie voor ruimtelijke aspecten.

Regionale waterkering – Is een niet-primaire waterkering en is opgenomen in de legger. Daaronder vallen niet alleen 'natte' (bijvoorbeeld kades langs boezemwateren), maar ook 'droge' waterkeringen.

Ruimtelijke reserveringszone – Is een combinatie van het profiel van vrije ruimte en de daarbij horende toekomstige beschermingszones. Deze toekomstige beschermingszones zijn door Wetterskip Fryslân berekend.

RWZI - Rioolwaterzuiveringsinstallatie

Schouwwateren – De wateren in onderhoud bij de eigenaren van de aan die wateren grenzende percelen, zoals in de legger aangegeven. Voor deze wateren geldt de schouwplicht.

Secundaire wateren – Schouwwateren gelegen in stedelijk gebied (na afronding overdracht stedelijk water). Onderhoud van secundaire wateren berust bij het waterschap, dit in tegenstelling tot het onderhoud aan schouwwateren.

Secundaire waterkering – Voormalige zeedijken die de mate van overstromen in het achtergebied reduceren bij een doorbraak van de primaire kering.

Stedelijk gebied – Het beheersgebied van Wetterskip Fryslân omvat circa 400 bebouwde kernen. Deze kernen bestaan uit buurtschappen, lintbebouwing, dorpen en steden. In principe valt elke bebouwde kom onder 'stedelijk gebied' met dien verstande dat er wel sprake moet zijn van een kern met een 'stedelijk' watersysteem. Lintbebouwing wordt in principe niet als stedelijk gebied aangemerkt. De afwatering is bij lintbebouwing diffuus verspreid over grotere oppervlakken, waardoor de hoeveelheid aan en af te voeren water per watergang gering is. Het stedelijk gebied kan zowel industrieterreinen als woonwijken betreffen. Uitgesloten zijn de gebieden, die binnen de bebouwingscontour volgens het bestemmingsplan een agrarische bestemming hebben.

Structuurvisie – De Rijksoverheid, provincies en gemeenten beschrijven in structuurvisies welke ruimtelijke ontwikkelingen zij verwachten en hoe zij die ontwikkelingen zullen sturen of uitvoeren.

SVIR – Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte – Hierin schets het kabinet hoe Nederland er in 2040 uit moet zien.

Toename verhard oppervlak – Het verhard oppervlak in de toekomstige situatie minus de verharding in de bestaande situatie. Wanneer een bestaande woning met een oppervlak van 100m² wordt gesloopt en er komt een nieuw gebouw voor terug met een oppervlak van 300m² dan neemt het verhard oppervlak toe met 200m².

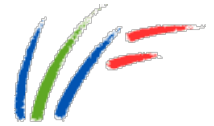
Tussenboezem – Zie Binnenboezem

(v)grp – (verbrede) gemeentelijke rioleringsplan – Hierin geeft de gemeente aan hoe zij invulling geeft aan haar zorgplichten op het gebied van afvalwater, hemelwater en grondwater.

Vrij voor de boezem – Een gebied dat niet door een regionale kering/ boezemkade wordt beschermd tegen hoog water in de Friese boezem.

Wabo – Wet algemene bepalingen omgevingsrecht – Integratie van circa 25 wettelijke kaders waardoor voor werkzaamheden nog maar één vergunning nodig is, de omgevingsvergunning. Concreet betekent dit het integraal vergunnen en handhaven van aspecten als bouwen, slopen, lozingen, natuur en milieu.

Waterkering – Kunstmatige hoogte, natuurlijke hoogte of gedeelte daarvan, of hoge gronden met ondersteunende kunstwerken, die een waterkerende of mede een waterkerende functie hebben.

Waterplan – Een plan waarin gemeente en waterschap afspraken maken over diverse onderwerpen die te maken hebben met water in de betreffende gemeente, zoals knelpunten en beheer.

Waterstaatswerk – Een oppervlaktewaterlichaam, bergingsgebied, waterkering of ondersteunend kunstwerk.

Watersysteem – Samenhangend geheel van een of meer oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen, met bijbehorende bergingsgebieden, waterkeringen en ondersteunende kunstwerken.

Watervergunning – Watervergunning als bedoeld in artikel 1.1 van de Waterwet.

Waterwet – Regelt het beheer van oppervlaktewater en grondwater, en verbetert ook de samenhang tussen waterbeleid en ruimtelijke ordening. De Waterwet is vastgesteld in december 2009 en is een samenvoeging van 8 verschillende wetten tot een wet.

WBP- Waterbeheerplan Fryslân 2010-2015 – Wetter jout de romte kwaliteit – Het waterbeheerplan voor het beheergebied van Wetterskip Fryslân.

Werken – Alle door menselijk toedoen ontstane of te maken constructies met toebehoren.

WHP – Waterhuishoudingsplan Fryslân 2010-2015 – Wiis mei Wetter – Het regionale waterplan van de provinsje Fryslân.

Wijzigingsbevoegdheid - Bij nieuwe ontwikkelingen die nog niet geheel duidelijk zijn bij het opstellen van het bestemmingsplan kan gekozen worden voor het opnemen van een wijzigingsbevoegdheid in het bestemmingsplan. De wijzigingsbevoegdheid mag geen structurele wijzigingen van het bestemmingsplan mogelijk maken. De onderliggende bestemming blijft gelden tot van de wijziging gebruik is gemaakt. De haalbaarheid van een wijzigingsbevoegdheid moet in het bestemmingsplan aangetoond worden. Burgemeester en wethouders mogen gebruik maken van de bevoegdheid maar zijn het niet verplicht. De wijzigingsbevoegdheid wordt via het moederplan aan burgemeester en wethouders gegeven.

Wm – Wet Milieubeheer

Wro – Wet ruimtelijke ordening – Regelt hoe de ruimtelijke plannen van Rijk, provincies en gemeenten tot stand komen.

Zienswijze - Een zienswijze is een mening over een voorgenomen besluit of ontwerp besluit, zoals een (voor)ontwerp bestemmingsplan.

Zomerpolder – Een zomerpolder ligt buiten de regionale waterkering en in de boezem. Deze polder is omsloten door een lokale kade. In de zomerperiode wordt deze bemalen. In de winter staat de zomerpolder in directe verbinding met de boezem (meestal d.m.v. een inlaatwerk) en draagt dan bij aan de boezemberging.